

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YAŞAR KEMAL'İN "BİNBOĞALAR EFSANESİ" ROMANINDA SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA ÖKSÜZ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT ALTUĞ

AKSARAY 2023

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YAŞAR KEMAL'İN "BİNBOĞALAR EFSANESİ" ROMANINDA SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA ÖKSÜZ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT ALTUĞ

AKSARAY 2023

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Seda

Soyadı : ÖKSÜZ

Bölümü : Türk Dili ve Edebiyatı

İmza :

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Yaşar Kemal'in "Binboğalar Efsanesi" Romanında Söz Varlığı

İngilizce Adı: The Vocabulary In Yaşar Kemal's Binboğalar Efsanesi

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Seda ÖKSÜZ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Seda ÖKSÜZ tarafından hazırlanan “Yaşar Kemal’in Binboğalar Efsanesi Romanında Söz Varlığı” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ

İmza

(Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÜNEŞ

(Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Erkan SALAN

(Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: ...../...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun ..... tarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmam sürecinde bana olan desteğini hiç esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, bana yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat Altuğ'a, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAŞAR KEMAL'İN "BİNBOĞALAR EFSANESİ" ROMANINDA SÖZ
VARLIĞI

(Yüksek Lisans Tezi)

Seda ÖKSÜZ, Aksaray 2023

ÖZET

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal yollarla oluşmuş, her toplumun kültürüne göre şekillenen bir vasıta. Söz varlığı da dilin kültürle ilişkisini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Temel söz varlığı, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri, kalıplaşmış sözler, terimler, çeviri sözler gibi unsurlar genellikle söz varlığı kapsamında değerlendirilir. Bu bağlamda çalışmamızda argo kelimelere de yer verilmiştir.

Bu çalışmada Yaşar Kemal'in Binboğalar Efsanesi romanı incelenerek Türkçenin söz varlığına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda romandaki söz varlığı unsurları kaynak tarama yöntemiyle tespit edilmiştir. Tespit edilen unsurlar sınıflandırılıp romanda geçtiği cümleler, sayfa numaralarıyla birlikte sunulmuştur. Söz varlığı unsurlarının yüzdelerle dağılımına sonuç kısmında yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Yaşar Kemal'in Türkçenin zengin söz varlığı öğelerinin pek çoğuna eserinde yer verdiği görülmektedir.

Bu çalışmada, Türk dilinin zenginliğini yansıtan söz varlığı eserden hareketle ortaya çıkarılmıştır.

Bilim Kodu : 30103

Anahtar Kelimeler : Yaşar Kemal, Edebi Kişiliği, Eserleri, Binboğalar Efsanesi, Söz Varlığı

Sayfa Adedi : 242

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THE VOCABULARY IN YAŞAR KEMAL’S BİNBOĞALAR
EFSANESİ

(Master Thesis)

Seda ÖKSÜZ, Aksaray 2023

ABSTRACT

Language is a naturally formed instrument that is shaped by the culture of each societies and that ensures communication among people. Vocabulary also plays an important role in determining the relationship between language and culture. Basic vocabulary, foreign words, idioms, proverbs, relational words, fixed expressions, terms, and translated words are generally considered as elements within the scope of vocabulary. The vocabulary is not only limited with these but also it consists of all the words that shape the custom and traditions, the lifestyle, the moral and material culture of the society.

In this study, it is aimed to contribute to Turkish vocabulary with the review of Yaşar Kemal’s Binboğalar Efsanesi. In accordance with this purpose, vocabulary elements in the novel are determined by the literature review method. The identified elements are classified and the sentences in the novel are given together with the page numbers. As a result of the study, it can be seen that Yaşar Kemal includes many elements of the rich vocabulary of Turkish language in his works. It has been included in the results section the percentage distribution of the vocabulary. In this study, the vocabulary that reflects the richness of the Turkish language has been revealed based on the work.

Science Code : 30103

Key Words : Yaşar Kemal, Literary Personality, Literary Works, Binboğalar Efsanesi, Vocabulary

Page Number : 242

Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. YAŞAR KEMAL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	1
1.1. Edebî Kişiliği.....	2
1.2.Eserleri	3
1.2.1. Romanları	3
1.2.2. Hikâyeleri	4
1.2.3. Röportaj	5
1.2.4. Deneme ve Derlemeleri	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
2. DİL VE SÖZ VARLIĞI.....	6
2.1. Dil.....	6
2.2. Söz Varlığı.....	7
2.3. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler	8
2.4. Temel Söz Varlığı	8
2.5. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar.....	9
3. İKİLEMELER.....	10
3.1. İKİLEMENİN GENEL ÖZELLİKLERİ	10
3.1.1. İkilemelerde Ses Benzerliği.....	11
3.1.2. İkilemelerdeki Sözcükler Arasında Ünlü Kuralları	12
3.1.3. İkilemelerde Kalıplaşma.....	13
3.1.4. İkilemelerde Sıra Kalıplaşması.....	13
3.1.5. İkilemelerde Kalıplaşmanın Sürdürülmesi	14
3.1.6. İkilemede Kalıplaşmayı Perçinleyen Etkenler	15

3.2. SÖZCÜK YAPISI BAKIMINDAN İKİLEME TÜRLERİ	16
3.2.1. Türkçe Sözcüklerden İkileme	16
3.2.2. Türkçe Kökenli ve Alıntı Kelimelerden Oluşan İkileme.....	17
3.2.3. Türkçe Asıllı Olmayan Sözcüklerden Oluşan İkileme	17
3.2.4. Sayılardan Oluşan İkileme.....	18
3.2.5. Tamlamadan Oluşan İkileme.....	18
3.2.6. m-' li İkileme.....	18
3.3. ARALIKLI İKİLEMELER	19
3.3.1. İkileme ve Bağlaçlı Tamlama.....	19
3.4. SÖZCÜK TÜRÜ BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	21
3.4.1. Adlardan Oluşan İkileme.....	21
3.5. YAPI VE KURULUŞ BAKIMINDAN İKİLEMELER	27
3.5.1. Ad Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler.....	28
3.5.2. Eylem Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler	36
3.6. GÖREV BAKIMINDAN İKİLEMELER	40
3.6.1. İkilemeden Özne.....	41
3.6.4. İkilemeden Yüklem	42
3.7. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER	42
3.7.1. Anlamı Pekiştirme	43
3.7.2. Anlamı Güçlendirme	43
3.7.3. Anlamı Abartma	44
3.7.4. Anlamı Çoğaltma.....	44
3.7.5. Anlatımı Kolaylaştırma	45
3.8. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMİYİ KURAN SÖZCÜKLER.....	45
3.8.1. İki Sözcüğü de Anamlı İkileme	45
3.8.2. Bir Sözcüğü Anamlı İkileme	47
3.8.3. İki Sözcüğü de Yarı Anamlı İkileme	48
3.8.4. İkilemeyle Resim Çizme	48
3.9. ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE İKİLEME	49
3.10. ESERDE TESPİT EDİLEN İKİLEMELER	49
4. ATASÖZLERİ.....	114
4.1. Biçim Özellikleri	115
4.2. Kavram Özellikleri.....	116

4.3. Birkaç Biçimi Bulunan Atasözleri	117
4.3.1. Bölgelere Göre Değişim:	117
4.3.2. Özel Bir Maksatla Uzatmak:	117
4.3.3. Genel Kural Gibi Olanlar	117
4.3.4. Eksiltili Atasözleri	118
4.3.5. Öykü Biçimindeki Atasözleri	118
4.3.6. Atasözlerinde Devrik Cümle	118
4.4. Cümle Türlerine Göre Atasözleri	118
4.5. ESERDE TESPİT EDİLEN ATASÖZLERİ VE ATASÖZLERİ İŞARETLERİ..	119
5. DEYİMLER	120
5.1. DEYİMLERİN ÇEŞİTLERİ	120
5.2. DEYİMLERİN SINIRI	121
5.3. ESERDE TESPİT EDİLEN DEYİMLER	121
6. KALIP SÖZLER	148
6.1. ESERDE TESPİT EDİLEN KALIP SÖZLER	148
7. ALINTI KELİMELER	153
7.1. Alıntı Kelimelerin Türkçeye Etkisi	153
Tablo 7. 1. 1. Eserde Tespit Edilen Alıntı Kelimeler	154
Tablo 7. 2. Eserde Tespit Edilen Türkçe Kelimeler	176
8. ARGO	218
8.1. ESERDE GEÇEN ARGO KELİMELER	220
SONUÇ	222
KAYNAKÇA	226
EK 1. Tez Değerlendirme Formu	229

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Eserde Tespit Edilen İkillemeler	103
Tablo 6. 1.Eserde Tespit Edilen Kalıp Sözler.....	152
Tablo 7. 1.Eserde Tespit Edilen Yabancı Kelimeler.....	154
Tablo 7. 2. Eserde Tespit Edilen Türkçe Kelimeler.....	176
Tablo 8. 1. Eserde Tespit Edilen Argo Kelimeler.....	220

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

Far. : Farsça

Yun. : Yunanca

İng. : İngilizce

İt. : İtalyanca

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

cm. : Santimetre

m. : Metre

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAŞAR KEMAL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Yaşar Kemal, 1923 yılında Adana'nın Hemite köyünde doğmuştur. Asıl adı Kemal Sadık'tır. Sadık Yaşar ve Nigâr Hanım'ın evladı olarak dünyaya gözünü açan yazar küçük yaşta bir kaza sonucu sağ gözünü kaybetmiştir.

Yaşar Kemal'in babası ise oğulluğu tarafından hançerlenerek öldürülür. Babasının ölümünden sonra iyi olan ekonomik durumları kötüleşmeye başlamıştır.

Halk şairleri gibi şiirler söylemeye ve ünü yayılmaya başlayan şair, şiirlerinde Âşık Kemal mahlasını kullanmıştır.

1932 yılında okuma yazma öğrenmek için köylerine bir saat uzaklıktaki Burhanlı köyüne gider ve üç ayda okuma yazmayı öğrenir (Çiftlikçi, 1997, s. 9). İkinci sınıftan itibaren eğitim hayatına Kadirli'de devam eder.

10 Haziran 1938 senesinde Kadirli Cumhuriyet İlkokulu'nu bitirir. Ardından Adana Birinci Ortaokulu'na gider. "Ortaokul ikinci sınıfta sınavla Türk Maarif Cemiyeti'nin yatılı öğrencisi olur. Fakat son sınıfta yakalandığı hastalığı ve kendini tamamen verdiği edebiyat sevdası sebebiyle aksattığı okulundaki yatılı öğrencilik hakkını kaybeder (Çiftlikçi, 1997, s. 9).

1950 senesine kadar inşaat kontrol memurluğu, ırgat kâtipliği, arzuhalcilik, pamuk tarlalarında amelebaşılık, pirinç tarlalarında ve Savrun Çayı'nda su bekçiliği, çiftliklerde kâtiplik, öğretmen vekilliği, traktör sürücülüğü, gibi çok sayıda işte çalışmıştır (Çiftlikçi, 1997). Bu süreçte Adana'da bulunan edebiyatçı aydınlarla da tanışarak kendisini yetiştirmeye çalışmıştır. Bu aydınlar arasında Ali Rıza Yalgın, Ahmet Şükrü Esen, Şükrü Enis Regü, Reşat Enis, Ferit Celal Güven, Orhan Kemal, Rasim Göknel, Süleyman Şahin Tar, Abidin ve Güzin Dino, Pertev Naili Boratav, Ahmet Kutsi Tecer ve Nurullah Ataç bulunmaktadır (Çiftlikçi, 1997, s. 10).

Yaşar Kemal; Görüşler, Çığ, Ülkü, Kovan, Varlık, Millet dergileriyle Ulus gazetesinde Yaşar Kemal Göğçeli imzasıyla şiir ve folklor araştırmaları yayımlar (Çiftlikçi, 1997, s. 11).

“Yazar, kendi romanlarının filme uyarlanması ile de yakından ilgilenmiştir. Gerekli gördüğü yerlerde senaryoya müdahale etmiş ve düzenlemelerde de bulunmuştur. *Ağrıdaki Efsanesi, Yılanı Öldürseler, Yer Demir Gök Bakır, Ala Geyik* vb. gibi eserleri sinemaya başarılı bir şekilde uyarlanmıştır (Karadeniz, 2018, s. 6)”.

Yaşar Kemal, şiir, öykü, roman, anı, röportaj, derleme, söyleşi, deneme, oyun, fıkra, makale, senaryo gibi birçok türde eserler vermiştir. “Geleneksel kültürü ve sözlü edebiyatı özümsemiş, “halk aşısı”nı almış, dünya çapındaki değerlerden de yararlanarak yaşantı ve gözlemleriyle kendini ve sanatını zenginleştirmiş, böylece kendine özgü, farklı bir edebiyat anlayışına varmış, bu doğrultuda eserler vermiş bir sanatçıdır (Çiftlikçi, 1997)”.

1952 senesinde Thilda Serrero ile tanışır ve evlenir. Thilda Serrero, Yaşar Kemal’in eserlerini İngilizceye çevirmiş ve yurt dışında tanınmasında ön ayak olmuştur.

“Yaşar Kemal, 4 Ocak 2015 yılında solunum yetmezliği şikâyetiyle İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi’ne kaldırılarak yoğun bakıma alınmıştır. Yapay solunum desteği uygulanırken çoklu organ yetmezliği de ortaya çıkmış ve tedavisi devam ederken 28 Şubat 2015 yılında vefat etmiştir (Karadeniz, 2018, s. 7-8)”.

1.1. Edebî Kişiliği

Okul hayatı düzenli olmayan Yaşar Kemal kendini eğiten ve geliştiren sanatçılarımızdandır. Edebiyata duyduğu ilgi şiirle başlamış ve 1946 yılından sonra hikâyeye yönelmiştir. İlk hikâyesi 23 yaşında yazdığı “*Pis Hikâye*”dir. Yazarlık, politikacılık ve gazetecilik yapması onun gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.. Arif Dino aracılığıyla Cumhuriyet gazetesine girme imkânı bulan yazarın birçok eseri burada tefrika edilerek yayımlanmıştır.

İnsana, doğaya ve topluma karşı geçmişten gelen gözlem gücü günümüze kadar devam etmiştir. Yaşar Kemal 1939-1940 yıllarında ilk şiirlerini, folklor derleme ve araştırmalarını yayımlanmaya başlamıştır.

1951 yılında *Bebek, Dükkancı* gibi hikayelerini, *Demir Çarık, Kızamık I* romanları ile *Hüyükteki Nar Ağacı* ve *İnce Mehmet I* romanın bazı bölümlerini tamamlamıştır. Bir sene sonra ise edebiyat dünyasında önemli yere sahip olan “*İnce Memed I*” kitabını yayımlamıştır.

1960-1963 senelerinde ise “*Yer Demir Gök Bakır*” ve “*Ortadirek*” eserleri yayımlanır. Bu dönemde politik sebeplerden dolayı Cumhuriyet gazetesinden ayrılır.

1960 yılından sonra ise yazarın eserleri yabancı dillere çevrilmeye başlanmış ve tüm dünyaya adını duyurma fırsatı doğmuştur.

“*Ben değişimin romancısıyım.*” diyen yazar doğanın değişmesini ve feodalitenin çöküşünü *Akçasazın Ağaları* serisinde, denizin kirletilmesini ve kısırlaştırılmasını *Deniz Küstü*’de; yüzyıllar boyunca bir kuş cenneti olan İstanbul’dan kuşların uzaklaşmasını *Kuşlar da Gitti*’de ele almış ve ekolojik sorunlarla ilgili olarak *Denizler Kurudu, Yanan Ormanlarda 50 Gün* gibi birçok da röportaj kaleme almış ve bu sorunu başarıyla eserlerinde anlatmıştır. (Çiftlikçi, 1997).

Sözlü ve geleneksel kültürü çok iyi kullanan yazar evrensel değerlerden de faydalanmış, yaşadıkları üzerine tecrübeleri ve gözlemleriyle de kendine has bir üslup oluşturmuştur. Çağdaş Türk edebiyatının oluşmasına ve edebiyatımızın başka ülkelerde temsil edilmesine katkı sağlamıştır (Çiftlikçi, 1997).

1.2.Eserleri

Yaşar Kemal 1939 yılından günümüze kadar 40’a yakın eser vermiştir. Bu eserlerin 23’ü roman türündedir. Edebiyata şiirle başlamış hikâye ve romanla devam etmiş, aynı zamanda gazeteciliği de sürdürmüştür. Bu nedenle eserlerinin belli bölümü sanat eseri bir kısmı da gazete-dergi yazısı, folklor derleme ve araştırmasıdır (Çiftlikçi, 1997).

1.2.1. Romanları

Teneke, İstanbul: Varlık Yayınları, 1955

İnce Memed I, İstanbul: Çağlayan Yayınları, 1955

İnce Memed II, İstanbul: Ant Yayınları, 1969

İnce Memed III, İstanbul: Toros Yayınları, 1984

İnce Memed IV, İstanbul: Toros Yayınları, 1987

Dağın Öte Yüzü I. Ortadirek, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1960

Dağın Öte Yüzü II. Yer Demir Gök Bakır, İstanbul: Güven Yayınları, 1963

Dağın Öte Yüzü III. Ölmez Otu, İstanbul: Ant Yayınları, 1968

Üç Anadolu Efsanesi, Köroğlu'nun Meydana Çıkışı, Karacaoğlan, Alageyik, İstanbul: Ararat Yayınları, 1967

Ağrıdağı Efsanesi, İstanbul: Cem Yayınları, 1970

Binboğalar Efsanesi, İstanbul: Cem Yayınları, 1971

Çakırcalı Efe, İstanbul: Ararat Yayınları, 1972

Akçasazın Ağaları I. Demirciler Çarşısı Cinayeti, İstanbul: Cem Yayınları, 1973

Akçasazın Ağaları II. Yusufçuk Yusuf, İstanbul: Cem Yayınları, 1975

Yılanı Öldürseler, İstanbul: Cem Yayınları, 1976

Al Gözüm Seyreyle Salih, İstanbul: Cem Yayınları, 1976

Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, İstanbul: Cem Yayınları, 1977

Deniz Küstü, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1978

Kuşlar da Gitti, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1978

Kimsecik I. Yağmurçuk Kuşu, İstanbul: Tekin Yayınları, 1980

Kimsecik II. Kale Kapısı, İstanbul: Toros Yayınları, 1985

Kimsecik III. Kanın Sesi, İstanbul: Toros Yayınları, 1991

Hüyükteki Nar Ağacı, İstanbul: Toros Yayınları, 1982

1.2.2. Hikâyeleri

Sarı Sıcak, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1952

Bütün Hikâyeler, İstanbul: Cem Yayınevi, 1975

Kalemler, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016

Beyaz Pantolon, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016

Yeşil Kertenkele, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017

1.2.3. Röportaj

Çukurova Yana Yana, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1955

Yanan Ormanlarda Elli Gün, Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayınları, 1955

Peri Bacaları, İstanbul: Varlık Yayınları, 1957

Bu Diyar Baştan Başa, İstanbul: Cem Yayınları, 1973, 1976

Bir Bulut Kaynıyor, İstanbul: Cem Yayınları, 1974

Çocuklar İnsandır I, Allahın Askerleri, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1978

Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor 'Alain Bosquet ile Görüşmeler', İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004

Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011

Neredesin Arkadaşım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014

Yağmurla Gelen, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014

1.2.4. Deneme ve Derlemeleri

Ağıtlar, Adana: Halkevi Yayınları, 1943

Taş Çatlasa, İstanbul: Ataç Yayınları, 1961

Baldaki Tuz, (1959-74 gazete yazıları) İstanbul: Cem Yayınevi, 1974

Ağacın Çürüğü: Yazılar-Konuşmalar, (der. Alpay Kabacalı) İstanbul: Milliyet Yayınları, 1980

Yayımlanmamış 10 Ağıt, İstanbul: Anadolu-Sanat Yayınları, 1985

Ustadır Arı, İstanbul: Can Yayınları, 1995

Zulmün Artsın, İstanbul: Can Yayınları, 1995

Binbir Çiçekli Bahçe, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009

Bu Bir Çağrıdır, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012

Gökyüzü Mavi Kaldı, (Sabahattin Eyüboğlu ile) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİL VE SÖZ VARLIĞI

2.1. Dil

Sözlü ve yazılı kullanımıyla dil, insan için hayatın vazgeçilmezleri arasındadır. İletişimin en önemli unsurlarından birisi dildir. Bu da “*Dil nedir*” sorusunu beraberinde getirmiştir. Yapılan çalışmalar ve tanımlamalarda dilin belli yönleri ön plana çıkarılmıştır.

Alman filozof Heidegger dil hakkında “Dil insanın evidir.” der. Dil her ulusun kültürüne, medeniyet seviyesine göre şekillenir. Dil, aynı ev gibi ulusun duygu, düşünce ve hayatının barınağı, sığınağıdır (Kaplan, 2000, s. 133). Buradan da anlaşılacağı üzere dil ve insan arasındaki ilişki birbiriyle oldukça yakındır ve âdeta bir bütünü teşkil eder.

“Mehmet Kaplan dilden ziyade dille anlatılan şeyin daha mühim olduğunu söyler. Dili bir vasıta olarak görür. İnsan için önemli olan dilin kendisi değil, dilin işlevidir. Dil, insanın kendi duygu ve düşüncelerini aktarmaya yarayan bir araçtır. Jest ve mimiklerimiz de iletişimin araçlarından olmasına rağmen dil daha önemli bir yeredir. Fakat dil olmadan da insan bir şey yapamaz (2000, s. 135)”.

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünölemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur (Aksan, 1998, s. 11)”.

“Dil (language) ile beyin birbirlerini destekler niteliktedir. Öyle ki dil düşünceyi düşünce de dili meydana getirmiştir diyebiliriz. Cümleleri ana dilimizle kurarız ve kurduğumuz cümleleri söze döktüğümüzde konuşma ortaya çıkar. Dil olmasa düşünce ve duygularımıza yön veremezdi, insan topluluğu olduğu yerde kalırdı ve ilerleyemezdi, bir medeniyet meydana gelmezdi (Banguoğlu, 1979, s. 9-10)”.

Muharrem Ergin *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabında dilin tanımını şöyle yapmıştır:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (2013, s. 3)”.

Demir ve Yılmaz (2012, s. 15) çalışmasında dili şöyle tanımlamışlardır: “en kısa şekliyle dil, insana özgü bir iletişim aracıdır. Diğer canlılar arasında da iletişim olmasına rağmen bu iletişim insanların kullandığı dil kadar karmaşık bir yapıda veya soyut kavramlar geliştirecek yapıda değildir”.

Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil* adlı kitabında dilin tanımını şöyle belirtmiştir: “Bir milleti millet yapan bağların en kuvvetlisi dil ile sağlanır. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir (1998, s. 13)”.

“Kısaca söylenecek olursa dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün de aynasıdır; insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracı, dildir (Aksan, 1998, s. 13)”.

2.2. Söz Varlığı

Söz varlığı bir ulusun geleneğini, göreneğini ve kültürünü yansıttığı kadar zaman içerisinde toplumda meydana gelen sosyal ve kültürel değişimi de en canlı şekilde ortaya koymaktadır. Söz varlığındaki değişim kadar mevcut söz varlığındaki anlam değişimleri de sosyal ve kültürel gelişimi anlamada son derece önemlidir. Söz varlığı; Fransızca da “*vocabulaire*”, İngilizcede “*vocabulary*”, Almancada “*wortschatz*” ve “*wortbestand*” terimleriyle, Türkçede “*kelime (sözcük) hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük gömüsü*” gibi terimlerle karşılanmaktadır (Türkben, 2018, s. 216).

Dil, toplumun yansımasıdır. Kamile İmer bu durumu şöyle ifade eder: “Dilin sözvarlığı, o dili konuşan toplumun aynası gibidir (1991, s. 25). Bu durumu Doğan Aksan da şu sözlerle dile getirmiştir: “Bir milletin inanışları, diğer milletlerle kurmuş olduğu ilişkileri, değerleri, hatta şakalara olan eğilimleri dahi o milletin söz varlığına bakıldığında ortaya çıkar. Her millet anadiliyle düşünüp çevresindeki olayları kendince algıladığı için dünyayı da kendi dilinin çerçevesinden görür (1996, s. 8)”.

Doğan Aksan *Türkçenin Söz Varlığı* adlı eserinde söz varlığı hakkında Şu bilgilere yer vermiştir: “Sözvarlığı, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar ya da dilbilimdeki terimiyle göstergeler olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünölmelidir (1996, s. 7).

Kültür ve dil iç içe geçmiş birbirinin yansıması olan yapılardır. Kültür geliŐtikçe dil, dil geliŐtikçe de kültür gelişir. Bunun en güzel örneği Türkçedeki akrabalık bildiren adlardır. Türk kültüründe akrabalık ilişkileri önemli bir yere sahip olduğu için bunun yansımasını da dilde görmekteyiz: *Teyze, hala, amca, dayı, eniŐte* vb.

Türk kültüründe yardımseverlik önemli bir değerdir. Bunun yansımalarını atasözleri ve deyimlerde görebiliriz: *Bir elin nesi var iki elin sesi var, birlikten kuvvet doğar, nerede birlik, orada dirlik, komşu komŐunun külüne muhtaçtır* vb.

2.3. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler

Doğan Aksan *Türkçenin Sözvarlığı* adlı kitabında bu ögeleri Şu başlıklar altında incelemiştir (1996, s. 34):

- Temel Söz Varlığı
- Yabancı Sözcükler
- Deyimler
- Atasözleri
- İliŐkili Sözler (Kalıp Sözler)
- Kalıplaşmış Sözler
- Terimler
- Çeviri Sözcükler

2.4. Temel Söz Varlığı

İnsan yaşamında birinci dereceden önemli olan, çok kullanılan ve tarihsel süreç içinde en az değişikliğe uğrayan sözcüklerdir: *El, ayak, baş, göz, ekmek, su, para, anne, baba...* gibi.

Organ adları, yeme-içmeyi içeren adlandırmalar, *uyumak, gitmek, gelmek gibi temel kavramlar, anne-baba* gibi akrabalık adları, maddi ve manevi kültür temel söz varlığı

içinde yer alır. Bunun yanında manevi kültür unsuru olan inanca dair kavramlar da temel söz varlığı içerisindedir. Mehmet Hengirmen (2002, s. 401), konuşma ve yazı dilinde ortalama 4500-5000 sözcük kullanıldığını ve temel söz varlığına giren sözcük sayısı 2000 olduğunu ifade etmiştir.

2.5. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Söz varlığı üzerine bugüne kadar pek çok tez çalışması yapılmıştır. Biz çalışmamızda Çağdaş Türk Edebiyatına dair eserleri inceleyen bazı tezleri ele alacağız.

Şükran Öztürk (2019), *Sabahattin Ali'nin Romanlarında Söz Varlığı* adlı çalışmasında söz varlığını tüm yönleriyle incelemiş ve Kürk Mantolu Madonna, Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan romanlarında geçen sözcüklerin sıklık ve yüzdelliklerini belirten bir çizelge oluşturmuştur.

Elif Özsoy (2019), *Elif Şafak'ın Romanlarında Söz Varlığı* adlı çalışmasında söz varlığını ikileme, deyim, argo kelimeler, terim, yabancı sözcükler ve kalıp sözler bağlamında incelemiştir.

Tekin Öztürk (2021), *Reşat Nuri Güntekin'in Acımak Adlı Romanının Söz Varlığı* adlı çalışmasında söz varlığını kalıp sözler, çeviri sözcükler, argo, yabancı sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri bağlamında ele alınmıştır. Eserdeki söz varlığı öğeleri tespit edildikten sonra bu öğelerin kullanım sıklıkları ve sayfa numaraları tablolar halinde verilmiştir.

Azime Sert (2021), *Rasim Özdenören'in "Hastalar ve Işıklar" ile "Uyumsuzlar" Adlı Hikâye Kitaplarında Söz Varlığı* adlı çalışmasını dört bölümde ele almıştır. Söz varlığı unsurlarını anlamlarına ve kullanım sıklıklarına göre listeleterek incelemiştir.

Selin Ergül (2021), *Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarının Söz Varlığı Üzerine* adlı çalışmasında eserdeki söz varlığını kapsam ve içerdiği öğeler bakımından ele almıştır. Söz varlığı kapsamındaki öğeler tablo hâlinde verilmiş ve sayfa numaraları gösterilmiştir.

Ezgi Güzeliş (2022), *Samim Kocagöz'ün Romanlarında Söz Varlığı* adlı çalışmasını beş bölümde ele almıştır. Söz varlığını oluşturan öğeleri sınıflamış ve eserdeki sayfa numaraları ile kullanım sıklığını göstermiştir.

Ufuk Yiğit (2020), *Yaşar Kemal'in "Çakırcalı Efe" Romanındaki Söz Varlığı* adlı çalışmasında söz varlığını atasözleri, deyimler ve ikilemeler bağlamında kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Hatun Sürkit (2022), *Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır Romanındaki Söz Varlığı* adlı çalışmasında eserin söz varlığını atasözleri, ikilemeler, deyimler, akrabalık adları, organ adları, hastalık adları bağlamında geniş bir çerçevede incelemiştir. Çalışmada en çok kullanılan fiillere de değinmiştir.

3. İKİLEMELER

3.1. İKİLEMENİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Dünya üzerindeki dillere baktığımızda en eski dillerden birisi de Türkçedir. Dünyada en çok konuşulan diller arasında ise Türkçe beşinci sırada yer almaktadır. Türkçe hem eski dillerden birisi olması hem de ahenkli bir dil olması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu ahengi sağlarken de ikilemelerden yararlanılır. İkilemeler Türkçenin eski dönemlerinden itibaren görüldüğü için köklü bir değere sahiptir. Anlatımı güçlendirmek ve zenginleştirmek, anlamı daha açık hâle getirmek için pek çok pekiştirme yolu vardır (Şahin, 2019, s. 60). Bunlardan biri de ikilemelerdir.

Türkçede bir kavramı ifade etmek için bazen birtakım ikiz kelimeler (hendiadyoin) kullanılır. Örneğin; *el gün, çalı çırptı, çör çöp, ev bark...* gibi (Eren, 2018, s. 283). İkileme bir cümlede anlatımı güçlendirmek ve pekiştirmede için önemli rol oynar. Bu durum aynı zamanda anlatım yollarını çoğaltmak için başvurulan bir yoldur. Dil biliminde bu yöneme ikileme denilmektedir. Mehmet Ali Ağakay'ın "*İkizlemeler Üzerine*" (1953, s. 189) adlı makalesinde kelime tekrarlarına "ikizleme" dediği görülmektedir.

İkileme, anlamı pekiştirmek ve güçlendirmek amacıyla aynı seslerin tekrar edilmesiyle kurulur. İkilemeler aynı sesin tekrarıyla oluştuğu gibi anlamları birbirine yakın kelimelerden, benzer sesleri andıran kelimelerden veya birbirine zıt anlamda olan kelimelerden oluşabilir. Hatiboğlu bu durumu şöyle dile getirir: "İkileme, aslında anlam gücü sağlamak için yaratılan bir psikoloji ve müzik olayıdır. İkileme, ses uygunluğu ile, ezgi ile yoğunlaştırılmış bir anlam gücüdür (1981, s. 11-12)."

“İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu kavram inceliğini karşılamak üzere, sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır (Hatiboğlu, 1981, s. 9).”

Ömer Demircan ise ikilemeye Hint-Avrupa kökenli dillerde çok rastlanılmadığını dile getirmiştir. İkileme, çok önemli ve sözlü dilde oldukça sık başvurulan ama özellikleri henüz gereğince betimlenememiş bir anlatım yoludur. Kimi yansımaları dışında Hint-Avrupa kökenli dillerde kaçınılan bu işlem Türkçede benimsenerek ona türlü anlamlar yüklenmiş, her düzeyden anlatım birimlerine uygulanarak artık bu dilin türsel (tipolojik) bir ayrıacı olmuştur (2012, s. 61).

Anlatımı zenginleştirmenin bir yolu olan atasözü ve deyimlerin içerisinde de ikilemeler çokça geçmektedir. Bu durum atasözü ve deyimlerin hafızalarda daha kolay yer etmesini sağlamaktadır.

3.1.1. İkilemelerde Ses Benzerliği

İkilemelerin oluşumunda benzer seslerin birlikte kullanımı oldukça önemlidir. Bu benzer sesler genellikle ön seste veya son seste olabilir. Anlatımı güçlendirmek için ya aynı sesler tekrar edilir ya da birbirine benzeyen ve andıran sözcükler yan yana gelir (Hatiboğlu, 1981, s. 13).

3.1.1.2. Ön seste Benzerlik

Ön seste benzerlik, ikilemeyi oluşturan sözcüklerin başındaki ünsüzlerin birbirine benzemesidir (Hatiboğlu, 1981, s. 13-14): “*sağ sol, yarım yamalak, yan yön, etmek eylemek, yediden yetmiş, tepeden tırnağa, kurt kuş, deli divane, börtü böcek, çoluk çocuk, kadir kıymet, rezil rüsva, görüp geçirmek*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Kayalar, ağaçlar, sular, **börtü böcek**, geyikler, tilkiler, çakallar, koyunlar, kuzular bir sabah buğusu içinde uykulu geriniyorlardı.*” (12. s.).

“*Bak, bir obanın **çoluğu çocuğu**, yaşlısı genci senin ağzının içine bakıyorlar.*” (13. s.)

“*Gürümüz güvercinimiz Ceren.*” (61. s.).

“Sonra **satıp savup** gittiler.” (61 s.).

“Yalnız bu Deliboğa hüüyüğü **tepeden tırnağa** yöriük mezarlığıdır.” (63. s.).

3.1.1.3.Son seste Benzerlik

Son ses benzerliği, ikilemelerin son eklerindeki benzerliği ile yapılabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 14): “**uçsuz bucaksız, yırtık pırtık, çoluk çocuk, sere serpe, satıp savıp, allak bullak, tek tük, yeryüzü gökyüzü, bölük pörçük**” vb.

Son ekteki benzerlik kafiye olarak da kabul edilebilir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.” (51. s.).

“Öteki yayına basılmış gibi hopladı, **bağırdı çağırdı**, tehdit etti, candarma Hükümet, dedi.” (69. s.).

“Huğların arasında **tek tük** taş evler de yapılmaya başlandı.” (73. s.).

“Ben para istedim, **hık mık** ettiler.” (75. s.).

3.1.2. İkilemelerdeki Sözcükler Arasında Ünlü Kuralları

Ayrı kelimelerden oluşan ikilemelerin genelinde ve yansımalarda görülür. Birinci kelimenin ilk hecesinde “a” sesinin, ikinci kelimenin ilk hecesinde ise “u” sesinin bulunmasıdır (Hatiboğlu, 1981, s. 14): “**para pul, allak bullak, azat buzat**” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Keskin bir acıya benzer, bir hoş, **allak bullak**...” (104. s.).

“Bir can için, **para pul** için kızlara, onların gönüllerine karışılmazdı.” (128. s.).

“**Azat buzat** sözünü söyleyince yüreği cızzz etti.” (254. s.).

Aynı durum ön damak seslerinde de bulunmaktadır: “**eğri büğrü, kem küm, eski püskü**” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu tarza örnek olabilecek bir kullanım vardır:

“Huğların arasında **tek tük** taş evler de yapılmaya başlandı.” (73. s.).

İkilemeyi oluşturan kelimelerin ilk hecesinde kalın, düz, dar ünlü varsa kelimenin tamamında ve diğer kelimedede de kalın, düz, dar ünlü bulunur (Hatiboğlu, 1981, s. 14-15): “yırtık pırtık, imi timi”.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“Nişanlanmışlar, başlık parası için Yunus kendini gurbete atmış bir daha da dönmemiş, **imi timi** bellisiz olmuştu.” (30. s.).

“Derken candarmalarla köylüler **yırtık pırtık** Halilin boş, Dede çadırına geldiler.” (58. s.).

3.1.3. İkilemelerde Kalıplaşma

İkilemelerde kullanılan bazı kelimeler tek başlarına kullanılamaz, bazı ikilemelerde kelimelerin yerleri değiştirilemez ya da bazı ikilemelerde birinin yerine bir başka kelime getirilemez: “tek tük, yarım yamalak, yırtık pırtık, hık mık, ufak tefek, çoluk çocuk, bel bıkın” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Ölüsü iki gün çarşının ortasında öyle **sere serpe** kaldı.” (60. s.).

“Huğların arasında **tek tük** taş evler de yapılmaya başlandı.” (73. s.).

“Konağın kapısında bekledi bekledi, atının üstünde dimdik, **beli bıkını** kırılarak öylece uzun süre durdu, ne gelen vardı, ne giden...” (76. s.).

“**Bölük pörçük** bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.” (134. s.).

“Yüzünde, dudaklarının kıvrımında, soylu ince yürüyüşünde, bedeninin inceliğinde insanı büyüleyen, **allak bullak** eden bir hava vardı.” (159. s.).

3.1.4. İkilemelerde Sıra Kalıplaşması

İkilemelerde sıra kalıplaşması da görülmektedir. Birinci sözcük ikinci sözcük yerine, ikinci sözcük de birinci sözcük yerine kullanılamaz. Bu kuralın dışına çıkılırsa

kalıplaşma bozular ve ikileme ortadan kalkar (Hatiboğlu, 1981, s. 15-16). “*yediden yetmişe, çoluk çocuk, cümbür cemaat, uç bucak, soy sop, yer gök, deli divane*” vb.

Bazı ikilemelerde bu kuralın dışına çıkıldığı görülür ama bu ikilemeler sayıca azdır. “Büyük küçüklü” yerine “küçüklü büyüklü” de denilebilir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.*” (51. s.).

“*Yalnız bu Deliboğa hüğüğü **tepeden turnağa** yörük mezarlığıdır.*” (63. s.).

“*Aşağıya, eteğe doğru **cümbür cemaat** yürürlerken Onbaşının gözüne Keremin elindeki şahin ilişti, durdu onu seyreyledi, gülümsedi.*” (94-95. s.).

“*Alma fikaranın, dostun, ananın, babanın, **soyun sopun** ahını, çıkar yavaşça yavaşça...*” (173. s.).

“*Yer **gök** toprak oldu.*” (108. s.).

3.1.5. İkilemelerde Kalıplaşmanın Sürdürülmesi

İkilemeler geçmişten itibaren beraber kullanıldıkları için ikilemelerde kalıplaşma özelliği hakimdir. Bu ikilemelerde de sıra kalıplaşması kendini gösterir ve yerleri değiştirildiğinde zoraki kullanım olduğu görülür. “*allak bullak*” yerine “*bullak allak*” veya “*yediden yetmişe*” yerine “*yetmişten yediye*” ikilemesini kullanmak zoraki bir kullanım olacaktır.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Çukurova poyrazı insanı hasta eder, **elini ayağını** keser...*” (105. s.).

“*Keskin bir acıya benzer, bir hoş, **allak bullak**...*” (104. s.).

“*Kerem boyuna toz bulutları içinde kalıyor, **ağızına burnuna** tozlar doluyordu.*” (112. s.).

“***Bölük pörçük** bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.*” (134. s.).

“*Mustan onun ayaklarının dibine, **sağına soluna** kurşun düşüyordu.*” (144. s.).

3.1.6. İkilemede Kalıplaşmayı Perçinleyen Etkenler

İkilemeyi kalıplaşmaya zorlayan, perçinleyen belli başlı birkaç etken vardır. Bir ikilemede birkaç etkenin birlikte bulunduğu da görülebilir (Hatiboğlu, 1981, s. 16).

3.1.6.1. İkilemede Az Heceli Sözcüğün Önce Gelişi

İkileme oluşturulurken tek heceli veya az heceli sözcük başa, çok heceli sözcük ise az heceli sözcükten sonra gelir (Hatiboğlu, 1981, s. 16-17): “*bel bıkın, saç sakal, deli divane, yarım yamalak, el ayak*” vb.

Bazı durumlarda çok heceli sözcüğün önce geldiği görülmektedir: “*kurt kuş*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*O kılıç olmasaydı, biz de Anavarzanın insan eksen biter toprağına yerleşir, adam gibi toprak sahibi, ev sahibi, yer yurt sahibi olurduk şimdi.*” (43. s.).

“*Orada çökmüş kalmış, saçı sakalı gibi apak kesilmiş, elleri uçarcasına titreyen döndü: “Bir şey mi istiyorsun?” diye sordu.*” (78. s.).

“*Birbirlerini aşagılamaya can atıyorlar, deli divane oluyorlar.*” (147. s.).

“*Don gömlek, uykulu kadınlar, çocuklar, erkekler dışarıya fırladılar.*” (166. s.).

“*Hiç kimseden bir ses soluk çıkmadı bir daha.*” (196. s.).

3.1.6.2. İkilemede Ünlü İle Başlayan Sözcüğün Önce Gelişi

İkilemelerde ünlü ile başlayan kelime birinci sırada yer alır (Hatiboğlu, 1981, s. 17): “*uç bucak, ölçüp biçmek, aşk şevk, imi timi, oraya buraya, evirip çevirmek*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Hemen işe koyuldu, aşkla şevkle çalışmaya başladı.*” (45. s.).

“*Bir bakmışsın ucsuz bucaksız bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.*” (51. s.).

“*Üstünü başını düzenledi.*” (177. s.).

“*Osman içerde ne olup bittiğini aşagı yukarı biliyordu.*” (183. s.).

“*Türkmenin anlı şanlı günlerinde türküler, ağıtlar, destanlar vardı.*” (196. s.).

3.1.6.3. İkilemede Türkçe Sözcüklerin Önce Gelişi

İkilemelerde genellikle önce Türkçe, sonra yabancı sözcükler kullanılır (Hatiboğlu, 1981, s. 17): ", *ses seda, deli divane,* " vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

"*Beklediler beklediler bir daha demirci çadırından hiçbir **ses sada** gelmedi.*" (252. s.).

"*Taşkın bir sevinçte **deli divane** uyumuşlar, nişanda olmadık oyunlar, icatlar çıkarmışlar.*" (268. s.).

3.1.6.4. İkilemede "b-" veya "p-" ile Başlayan Sözcüklerin Sonra Gelişi

İkilemelerde "b-" veya "p-" ile başlayan kelimelerin ikinci kelime olarak kullanıldığı örnekler vardır (Hatiboğlu, 1981, s. 18): "*dert bela, yırtık pırtık, uçsuz bucaksız, allak bullak, yolda belde, ölçüp biçmek, ağız burun, bölük pörçük, eğri büğrü*" vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

"*Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.*" (51. s.).

"*Ölçüyor biçiyor, yerli yerince caddeleri, sokakları, alanlarıyla kasabalar kuruyordu.*" (71. s.).

"*Keskin bir acıya benzer, bir hoş, **allak bullak**...*" (104. s.).

"*Yırtık, yarım, solmuş, kirlenip çamurlanmış, **eğri büğrü** dikilmiş çadıra Süleyman Kahya bakamadı.*" (195. s.).

3.2. SÖZCÜK YAPISI BAKIMINDAN İKİLEME TÜRLERİ

3.2.1. Türkçe Sözcüklerden İkileme

Türkçe sözcüklerden kurulan ikilemelerde yansımalar önemli bir yere sahiptir (Yavuz ve Telli, 2013, s. 391). Doğa ve canlı seslerini yansıtmaya çalışan kelimeler

dilimizde fazladır ve bunlar genellikle ikileme olarak da kullanılırlar: “*par par, şıp şıp, takır takır*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Bir fiske vursam şıp şıp diye yanağınızdan kan damlayacak.*” (75. s.).

“*Burada, sarı altın ışıklı, temiz, arınmış, suların süzdüğü, ay ışığı vurunca daha da altınlaşan, par par eden...*” (54. s.).

“*Davulun derisi kurumuş. Çatır çatır. Dokununca dökülüyor.*” (55. s.).

“*Islak giyitleri de kurudu, takır takır etti.*” (89. s.).

“*Çadırların üstünden civ civ kurşunlar aktı.*” (106. s.).

3.2.2. Türkçe Kökenli ve Alıntı Kelimelerden Oluşan İkileme

Türkçe ve yabancı sözcükten oluşan ikilemelerde Türkçe sözcüğün birinci sırada, yabancı sözcüğün ikinci sırada yer aldığı görülür (Hatiboğlu, 1981, s. 19).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örneği şu şekildedir:

“*Ulan, sorgusuz sualsiz gelip konuversiniz.*” (75. s.).

3.2.3. Türkçe Asıllı Olmayan Sözcüklerden Oluşan İkileme

İkilemelerin bir kısmı da sadece Türkçe asıllı olmayan alıntı sözcüklerden oluşmuştur (Hatiboğlu, 1981, s. 19-20): “*aşkla şevkle, dert bela, rezil rüsva, mal mülk*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*İçini tarifsiz bir sevinç doldurur, ne kadar kötü durumda, ne kadar dert bela içinde olursa olsun.*” (64. s.).

“*Fehmi, yüzünü buruşturup bütün bu Türkmenden kalan öteberiye ayağının ucuyla dokunup: “Atın atın, atın şunları, gözüm görmesin,” diyor, Adanadan gelen yaldızlı koltukları, yaldızlı karyolaları aşkla şevkle okşuyor, göğsü kabarıyordu.*” (74. s.).

“*Herkes uyanacak, rezil rüsvay olacağız.*” (203. s.).

3.2.4. Sayılardan Oluşan İkileme

Sayılardan kurulan ikilemelerde küçük sayı önce büyük sayı sonra gelir. Aynı sayının tekrarı ile kurulan ikilemeler de vardır (Hatiboğlu, 1981, s. 20):

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

*“Toydakiler **birer ikişer** ayağa kalkıyorlar, semaha giriyorlardı.”* (15. s.).

*“Kerem gece sabaha kadar belki altı kere uyanıyor, şahine bakıyor, ona **bir iki** söz söyleyip geri uyuyordu.”* (65. s.).

*“Sakalı **üç beş** teldendi.”* (105. s.).

*“**Beş on** kuruş için insanlığa bu zulüm yapılmaz,”* diyordu. (261. s.).

*“**Yediden yetmiş**e göz göz olup yollara baktılar.”* (248. s.).

3.2.5. Tamlamadan Oluşan İkileme

Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalardan kurulan ikilemeler de anlamı pekiştirmek ve güçlendirmekte etkilidirler. Aynı sözcüğün tekrarıyla tamlama oluşturulabilir: "*büyükler büyüğü Atatürk*", "*kahramanlar kahramanı Fatih*" vb. (Hatiboğlu, 1981, s. 20).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

*“İşte şimdi **yıllar yılı** istediği şahin yavrusu kendisinin olacaktı.”* (21. s.).

*“Yüreğinde bir acı, **kendi kendini** küçük görme, aşağılama, dayanılmaz bir yalnızlık, çaresizlik.”* (99. s.).

*“Sürü aşağıdaki kıtlıkta **üst üste** binmiş, sözüm ona yayılıyordu.”* (197. s.).

3.2.6. m-' li İkileme

Türkiye Türkçesinin bir özelliği de m-'li ikileme kurabilmesidir. Türkiye Türkçesinde aslında Türkçe olan sözcükler "m-" sesiyle başlamaz. Buna göre Türkçede, "m-" ile başlayan bir sözcük bulunmadığından, ikilemede sözcükler arasında herhangi bir karışma söz konusu olamaz. Türkçenin bu özelliği bir yaratma gücüdür. "m-" ile başlamayan her türlü Türkçe veya yabancı sözcüğün bir ikilemesi "m-" sesiyle kurulabilir; bunun için ünlüyle başlayan sözcüğün başına veya ünsüzle başlayan sözcüğün başındaki

ünsüz kaldırılarak yerine "m-" sesi getirilir, geriye kalan kısım olduğu gibi tekrarlanır: "örtü mörtü bulmak" "elim melim yandı" "şaka maka derken sahi oldu", "sandalye mandalye istemez", "çocuk mocuk gelmesin", "para mara lazım", "ekmek mekmek yok mu?", "kız mız bulsun", "defter mefter, kalem malem alacak" "perde merde yıkanacak" vb. (Hatiboğlu, 1981, s. 21).

Hatice Şahin *Türkçede M'li Tekrarlar Üzerine* adlı makalesinde Türkçede bütün kelimelerle kurulabilen m'li yapıların konuşma dilinde kullanıldığını belirtmiştir. Hatta yazı diline geçmemiş, sadece ağızlarda kullanılan örneklerin sayısının daha fazla olduğunu söylemiştir (2019, s. 60).

Hatiboğlu m'li ikilemelerin pekiştirme etkisinin olduğunu söylese de Hatice Şahin m'li ikilemelerin pekiştirme işlevini görmediğini dile getirir. Bazen ikilemelerin arasında sayılıp pekiştirme yollarından biri olarak verilen m türemeli veya değişmeli yapılar, aslında pekiştirme işlevi görmemektedir. Daha çok sözü edilenden önemsemeyen veya o ve diğerlerini vurgulamadan anlatmaya yarayan yapılardır (2019, s. 62).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

"Ceren, içinde büyük bir cebelleşmeyle gelmiş Taşbuyduranın başına: "**Toprak moprak** isteyemem Halilim dururken..." (24. s.).

"Ben para istedim, **hık mık** ettiler." (75. s.).

"Bu arada **hayal meyal** bugünün ardından cipi gördüler." (91. s.).

"Bey **kılıç mılıç** istemiyor." (187. s.).

3.3. ARALIKLI İKİLEMELER

Aralıklı ikilemeler ikiden daha fazla kelimedenden oluşurlar. Aralıklı ikilemelerin de anlamı pekiştirme ve kuvvetlendirme etkisi vardır.

3.3.1. İkileme ve Bağlaçlı Tamlama

İkilemeler ile bağlaçlı tamlama arasında görüntü bakımından benzerlik bulunsa da tam olarak birbirlerini ifade etmezler. İkilemenin sağladığı anlamı bağlaçlı tamlama vermez çünkü ikilemenin sınırları daha geniş, bağlaçlı tamlamanın sınırları daha dardır (Hatiboğlu, 1981, s. 26-27). "Gözü kaşı güzel kız" cümlesiyle "Gözü ve kaşı güzel kız."

cümleleri aynı anlamı ifade etmemektedir. İlk cümlede kızın genel güzelliği vurgulanırken ikinci cümlede sadece kaşının ve gözünün güzelliği vurgulanmaktadır.

Bu durumu iki farklı noktadan inceleyebiliriz:

A) Her ikilemeden bağlaçlı tamlama oluşturulamaz: *zangır zangır, parça parça, çil çil, üst üste* vb.

Bu tür ikilemeler anlamı güçlendirme ve pekiştirme görevi de üstlenir. “Uzun uzun baktı.” cümlesinde yapılan eylemin çokluğu ikileme kullanılarak pekiştirilmiştir. Araya bağlaç girerek “Uzun ve uzun baktı.” şeklinde kullanılırsa cümle anlamsal olarak bozulur ve pekiştirme niteliğini kaybeder. Buradan hareketle bu tür ikilemelerde araya “ve” bağlacı giremez. Eğer ikileme “ve” bağlacı ile kullanılırsa cümlenin hem anlamsal yapısı hem de ikilemenin pekiştirme görevi bozulur.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Hazreti İbrahim’in camisinin kapısında bağlı, **ter ter** tepinen yağız atları.*” (55-56. s.).

“*...mavisinde **pul pul** altın ışıltıları, hem de kırmızı, kırmızısına keditaşakları yalım gibi daha kırmızı kök salmış, sarvan kurmuş oturmuş...*” (60. s.).

“*Şehir **şıkır şıkır** ışık içindeydi, onlara gülüyordu.*” (100. s.).

B) Farklı kelimelerden oluşan ikilemelerin geneli de "ve" bağlacı ile kullanılamaz; kullanılırsa anlam tamamıyla değişebilir: *hırlı hırsız, çoluk çocuk, börtü böcek* vb. bu ikilemelerin arasına “ve” bağlacı girdiğinde anlamda bozulma meydana gelir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Dünyada taş, toprak, kurt kuş, börtü böcek, **yılan çıyan**, suda balık, havada kuş, yerde insan, karınca, gökte yıldız, her şey uyur.*” (22. s.).

“*O kılıç olmasaydı, biz de Anavarzanın insan eksen biter toprağına yerleşir, adam gibi toprak sahibi, ev sahibi, **yer yurt** sahibi olurduk şimdi.*” (43. s.).

“*Bir gün yolda, Gülek Boğazının oralarda, gök gibi kayaların, göğe ağmış, **uçsuz bucaksız** kaya ormanlarının düzlüğünde, hem de uzun, yaygın, keskin, çakmaktaşıdan, hem de som mavi...*” (s. 60).

“Aşağıya, eteğe doğru **cümbür cemaat** yürürlerken Onbaşının gözüne Keremin elindeki şahin ilişti, durdu onu seyreyledi, gülümsedi.” (94-95. s.).

C) Farklı kelimelerden oluşturulmuş ikilemelerin bazılarında “ve” ile bağlaçlı tamlama biçimine girebileceği düşünülür: “yeri göğü inletti” yerine “yeri ve göğü inletti” denilebilir. Fakat bu iki cümle aynı anlamı ifade etmez.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Yer gök, **kurt kuş**, yağan yağmur, esen yel, biltekmil yaratıklar, böcekler bize düşman.” (117. s.).

“**Yer gök** toprak oldu.” (108. s.).

3.4. SÖZCÜK TÜRÜ BAKIMINDAN İKILEMELER

Türkçede sekiz sözcük türü vardır. Bunların genelinden ikileme oluşturulabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 28).

3.4.1. Adlardan Oluşan İkileme

3.4.1.1. Cins Adlarından Oluşan İkileme

Cins adlarından oluşan ikilemelere çokça rastlanmaktadır. *Binboğalar Efsanesi* adlı eserde geçen cins adlarından oluşturulan bazı ikilemeler şunlardır: “yıldız yıldız yanıyordu; kadın erkek, genç yaşlı, çoluk çocuk” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Sen **üst üste** evler, yedi denizler yaptın.” (11. s.).

“...**börtü böcek**, teknil yaratık doğurmaz.” (17. s.).

“Altmış yıl bütün yeryüzünü **taş taş**, ova **dağ** dolaşmış, çiçeklerle, otlarla, bitkilerle konuşmuş, her çiçek kendini, marifetini Lokmana söylemiş.” (27. s.).

““Aladağ, Aladağ, Aladağ,” diyerek, **yol yol**, **köy köy** tüm Çukurovayı dolanıp duruyor.” (61. s.).

“Deli Apdullah durmadan **gece gündüz** kayalıkları dolaşır, kartal, şahin, doğan, atmaca yuvalarını bulur, onlarla uğraşır.” (65. s.).

3.4.1.3. Zamirlerden Oluşan İkileme

Adların yerini tutan kelimelere zamir denir. Zamirler ad olmadıkları halde ismin yerini tutarlar.

“Zamirler nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir” (2013, s. 262).

Ardında bir nesne veya kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimeye zamir (pronom) deriz (Banguoğlu, 1979, s. 356).

Zamirlerden oluşturulan ikilemelere az rastlanır: “*sen sen, ben ben*”; “*şunu bunu istedi.*” gibi.

Zamirlerden oluşturulan ikilemelerde en çok kullanılan zamir, kişi zamiridir: “*Kendi kendime kızıyorum*” vb.

İkilemeler soru zamirlerinden de oluşturulur: “*Ne? Ne?, Kim? Kim?*” vb.

İkilemeler oluşturulurken belirtme sıfatı iki kelimenin arasına girebilir: “*gidiş o gidiş*”, “*geliş o geliş*”, “*kaçış o kaçış*” gibi (Hatiboğlu, 1981, s. 30).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*İnsan soyunun **kendi kendine**, sularla, dağlarla, seslerle, ağıtla, sevinçle, ulu yıldızlarla oluşturduğu...*” (64. s.).

“*Ondan ona, ondan ona...*” (214. s.).

“*Bak, diyordu, koca Allah, güzelim, yiğidim, dost, aslanım, yeri göğü, inni cinni, **seni beni** yaratansın değil mi?*” (10. s.).

3.4.1.4. Sıfatlardan Oluşan İkileme

Bir varlığı vasıflayan veya belirleyen kelimeye sıfat (adjectif) diyoruz (Banguoğlu, 1979, s. 341).

Türkçede sıfatlarla kurulan ikilemeler çok kullanılır. Sıfatla kurulan ikilemeler ya sıfatın tekrarı ile ya da ayrı sıfat ile kurulabilir.

Sıfatlarda olan kural, sıfatlarla kurulan ikilemelerde de görülmektedir. Sıfatlarla kurulan ikilemeler ismin önüne gelir (Hengirmen, 2002, s. 408).

3.4.1.4.1. Aynı Sıfattan Kurulan İkileme

Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur (Karahana, 2010, s. 48).

Aynı sıfat, bir adın önünde tekrar edilerek ikileme kurulur: “*geniş geniş yollar; kara kara vazolar; güzel güzel çocuklar; kalın kalın kitaplar; parlak parlak bakışlar; sıcak sıcak poğaç; iri iri meyveler; deste deste para*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“***Çil çil** altınlar, gün ışığına çıkıp Osmanlı zabitlerinin avucuna, Çukurova mahpushanesinden bırakılsınlar diye doldular.*” (43. s.).

“*Bir gün yolda, Gülek Boğazının oralarda, gök gibi kayaların, göğe ağmış, uçsuz bucaksız kaya ormanlarının düzlüğünde, hem de uzun, yaygın, keskin, çakmaktaşıdan, hem de som mavi, mavisinde **pul pul** altın ışıltıları, hem de kırmızı, kırmızısına, keditaşakları yalım gibi daha kırmızı kök salmış, sarvan kurmuş oturmuş, hem de sarı, sarısında **pul pul** gün ışıltısı, hem de yeşil, hem de mor, keskin morunda, bıçak ağzı moru, yanardöner, çağıldayan mor kayalıkların, yeşil, sulu düzlüğünde oba konakladığında, Kel Musa Halilin anasına bir kanlı gömlek götürdü.*” (60. s.).

“*Yiğit türküler, **yulki yulki** atlar, Mısri kılıçlar, altın eyerler.*” (62. s.).

3.4.1.4.2. Ayrı Sıfatlardan Kurulan İkileme

Sesleri ve anlamları birbiriyle benzer ya da anlamı olmasa da ses benzerliği nedeniyle kurulan ikilemeler de sıfat görevi görürler (Hatiboğlu, 1981, s. 30): “*eğri büğrü çanta*”, “*saçma sapan sözler*”, “*doğru dürüst fikir*”, “*ufak tefek meseleler*”, “*akıllı uslu çocuklar*”, “*sessiz sedasız sokak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir bükülüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.” (51. s.).

“Suyun kıyısında binlerce **irili ufaklı** iz.” (54. s.).

“Poyrazın önüne düşmüş, **bitmez tükenmez** bir hışırtıyla gelen, akan yılanlar.” (133. s.).

“**Beş on** kuruş için insanlığa bu zulüm yapılmaz,” diyordu. (261. s.)

3.4.1.5. Belirteçlerden ve Belirteç Görevindeki Sözcüklerden Oluşan İkileme

İkilemeler belirteç ve belirteç görevinde kullanılan kelimelerden de oluşturulur. Bunların bir kısmını belirteç oluştururken bir kısmını da belirteç görevinde kullanılan ad, ön ad ve ulaçlardan oluşturulur (Hatiboğlu, 1981, s. 31).

Tahsin Banguoğlu, zarfları 6 sınıfta incelemiştir:

1. Gerçekleme zarfları
2. Miktar zarfları
3. Nitelik zarfları
4. Yer yön zarfları
5. Zaman zarfları
6. Suret zarfları (1979, s. 372).

3.4.1.5.1. Aslı Belirteç Olan Sözcüklerden Oluşan İkileme

Belirteçlerin tekrarıyla ikileme meydana gelir (Hatiboğlu, 1981, s. 31): “*uslu uslu* duracaksın”, “*ağır ağır* konuştu”, “*yavaş yavaş* gelmez” vb.

Buradan hareketle zarfların yükleme bağlı olduklarını görmekteyiz. Aynı zamanda zarflar yükleme sorulan “*niçin, nasıl, ne şekilde, ne zaman, neyle, kiminle*” gibi soru kelimeleri (zarfları) ile kendini belli eder.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“...bu kılıcı **ince ince** oyuyor, içini de altınla yaldızlıyordu.” (45. s.).

“Haydar Usta öfkeden **zangır zangır** titredi.” (45. s.).

“Oradan ayrılan Süleyman Kahya **acı acı** gülümsüyor.” (47. s.).

“Benden önce hiç kimse gelip de kocaman, dev gibi adamların bir deri bir kemik kalmış çocukları dövdüklerini, koca kalabalığın da bu hale **bön bön** baktıklarını söylemedi mi?” (181. s.).

“Yüzü sararmış, **boncuk boncuk** terlemiş, körük gibi soluyordu.” (199. s.).

3.4.1.5.2. Aslı Ad Olan Sözcüklerden Oluşan İkileme

Aslı ad olan kelimeler ikileme oluşturduğunda belirteç görevi görür: “*sabah sabah* söylenme”, “*akşam akşam* gitme”, “*akşam sabah* gezer”, “*zaman zaman* ağlar”, “*vakit vakit* gelir”, “*gece gündüz*”, “*er geç döner*” vb. (Hatiboğlu, 1981, s. 31).

Yansımalardan oluşan ikilemeleri de bu bölümde ele alabiliriz: “*şırıl şırıl* akmak”, “*kıtır kıtır* yemek”, “*patır patır* dökülmek”, “*tıkır tıkır* işlemek” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“O gece Arif Ağanın köyü, esen ulu poyrazda **cayır cayır** yandı.” (59. s.).

“Hele ilk güzde, hele Çukurovada, hele Ceyhan ırmağı ovaya serilmiş, kendini ilk gün ışığına bırakmışken, hele taze süt, hele güneşte kavrulmuş yanmış, kurumuş çiçek, kurumuş ot kokuları içinde, **dalga dalga** gelen...” (64. s.).

“**Tane tane** söylüyordu.” (67. s.).

“Çit duvarların üstüne ön kamışları döküyorlar, sonra kamışların üstüne sazları kalın, **deste deste** seriyorlar, bağlıyorlardı gene sazlarla.” (73. s.).

“Renkler **canlı canlı** parlıyordu yırtık keçede.” (209. s.).

3.4.1.5.3. Aslı Sıfat Olan Sözcüklerden Oluşan İkileme

Bir kelime sıfat gibi kullanıldığı gibi zarf olarak da kullanılır. Türkçede genellikle “*çok uslu otur*” cümlesi yerine “*uslu uslu otur*” cümlesi tercih edilir. Bu gibi durumlarda sıfatlar tekrarlanıp belirteç görevi üstlenirler (Hatiboğlu, 1981, s. 31): “*güzel güzel* sevmek; *hızlı hızlı* okumak; *ışıl ışıl* parlamak; *gürül gürül* akmak; *tıklım tıklım* dolmak vb.

İki farklı sıfattan oluşan ikilemelerde de bu durum görülmektedir: *eski püskü* giyinmek; *ufak tefek* görünmek vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Ürkek, halılara basmaktan korkarak, çarıklarını merdiven başında **uzun uzun** çözüp çıkardıktan sonra, utangaç, salona girdi.” (77. s.).

“Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz **çabuk çabuk** söyledi.” (77. s.).

“Yörükler Çukurovaya **ağır ağır** yerleştikten sonra ve yerleşirlerken başlarına çok işler geldi.” (79. s.).

“İşte biz de böyle **cayır cayır** yanmazdık.” (109. s.).

“Yırtık, yarım, solmuş, kirlenip çamurlanmış, **eğri büğrü** dikilmiş çadıra Süleyman Kahya bakamadı.” (195. s.).

“Gün attı, oba **civil civil** uyandı.” (203. s.).

3.4.1.5.4. Aslı Zarf-Fiil (Ulaç) Olan Sözcüklerden Oluşan İkileme

Fiillerden türeyen ve belirteç görevini yapan sözcüklere ulaç denir. Ulaçlar, cümlede belirteç olarak tümleç görevini üstlenirler (Hengirmen, 2002, s. 254).

Dönüştürücü, edilgen, ettirgen, işteş ve olumsuzları yapılabilen ulaç şeklindeki fiilimsilerin yan yana gelmesiyle ikilemeli belirteçler kurulabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 32): *alıştır alıştır* söylemek; *koşa koşa* gitmek; *sallana sallana* yürümek vb. Bu tür ulaçlar bazen kendi köklerinden kurulan eylemlere belirteç olurlar: “çökü çöküvermek, bası basıvermek” vb.

Bu ulaçlar tek başına kullanıldıklarında ikilemede kullanılan anlam gücünü vermemektedir: “alıştırarak söylemek” yerine “alıştır alıştır söylemek” ifadesi anlamı daha güçlü hale getirmektedir.

İki farklı zarf-fiilden oluşan belirteçler de bulunmaktadır: *düşe kalka* yaşamak; *gide gele* tükenmek; *gidip gelip* sevmek; *çıkarcık* çıkmaz gülmek vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Çamurlu, sıtma suyunu **ıçe ıçe** karnımız hüt dağı gibi şişer.” (75-76. s.).

“**Durup durup** inliyordu, bir ağıt gibi...” (78. s.).

“Ya tapunuz yoksa, ya sizin köyün değilse bu hüyük?” diye **utana utana** soruyor... (82. s.).

3.4.1.6. Ünlemlerden Oluşan İkileme

Ünlemler buldukları cümleye farklı duygu durumları yükleyebilirler. Coşku, heyecan, hayıflanma, kızgınlık gibi duyguları cümlede daha net görmemizi sağlar. Bu duygu durumlarını daha güçlü hâle getirmek, güçlendirmek ve pekiştirmek için de ünlemler iki ya da üç kez tekrar edilir: “*yazık yazık!; hay hay!; of of!; eyvah eyvah!; vah vah vah!*” vb.

Ünlemlerde vurgulanan anlamı daha da pekiştirmek için ikilemeye başvurulur. Ünlemlerle kurulan cümlelerde anlam daha güçlü hale gelmektedir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Eyvah ki eyvah, kılıç bitmedi. Bu yıl da oba Çukurovada sürünecek.*” (45. s.).

“*Vay vay, dedi Haydar Usta.*” (237. s.).

3.4.1.7. Bağlaçlardan Oluşan İkileme

Bağlaçlardan oluşturulan ikilemelere Türkçede çok az rastlanır. “*da, ki, ve, ama*” gibi bağlaçlar genellikle anlamı güçlendirmek amacıyla tekrar grubunu meydana getirirler “*araba da araba hani; çok ama çok güzel ev; uzattı da uzattı*” vb. (Özkan ve Sevinçli, 2009, s.46).

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlığa uygun örnek bulunamamıştır.

3.4.1.8. Eylemlerden Oluşan İkileme

Çekimli eylemlerin veya eylemsilerin tekrarıyla oluşturulan ikilemelerdir (Hatiboğlu, 1981, s. 33): “*sevdi sevdi bıraktı*”; “*koştı koştı yoruldu*”; “*olsa olsa beş kilodur*”; “*görüp göreceği buydu*”; “*yer yemez rahatsızlandı*”; “*durdu durdu son dakika başladı*”; “*düştü düşecek oyuncaklar*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Öteki yayına basılmış gibi hopladı, bağırdı çağırdı, tehdit etti, candarma, Hükümet, dedi.*” (69. s.).

“*Saydı döktü, her şeyi bir daha bir daha söyledi.*” (187. s.).

3.5. YAPI VE KURULUŞ BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeler, söz dizimine göre, kullanılırken ya ad kök veya gövdelerinden ya da eylem kök veya gövdelerinden kurulur. Bu bakımdan ikilemeler, başlıca iki bölüme ayrılır:

1. Ad Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler.

2. Eylem Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler (Hatiboğlu, 1981, s. 35).

3.5.1. Ad Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

3.5.1.1. Yalın Durumdaki İkileme

Yansımalar bu başlık altında ele alınabilir. Yalın durumdaki ikilemeler ek almamış unsurlardır. Aynı ve ayrı yansımadan kurulan ikileme olmak üzere iki ayrı başlık altında incelemek mümkündür.

3.5.1.1.1. Yansımalarından Kurulan İkileme

Yansımalar doğadaki seslerin taklidiyle ortaya çıkmışlardır. Yansımalar Türkçede ad olarak kabul edilmiştir.

Yansımalar tek başlarında kullanıldıklarında bir anlam ifade etmezler. Birlikte kullanıldıkları zaman bir anlam kazanırlar ve daha güçlü bir anlam ortaya çıkartırlar.

3.5.1.1.1.1. Aynı Yansımadan Kurulan İkileme

Aynı sözcükten oluşan yansımaların tekrarıyla oluşturulur: *fokur fokur* kaynıyordu”; “*şırıl şırıl* akıyor”; “*kıtır kıtır* ekmek”; “*gürül gürül* gürlüyor” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Davulun derisi kurumuş. Çatır çatır. Dokununca dökülüyor.*” (55. s.).

“*O gece Arif Ağanın köyü, esen ulu poyrazda cayır cayır yandı.*” (59. s.).

“*Bir fiske vursam şıp şıp diye yanağınızdan kan damlayacak.*” (75. s.).

3.5.1.1.1.2. Ayrı Yansımalarından Kurulan İkileme

Farklı sözcüklerden oluşan yansımalar da ikileme oluştururlar: “*çatır çatur* sesler”; “saat *tik tak* ses çıkarıyor”; “*çat pat* konuşuyor”; “*şangur şungur* kırıldı” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlığa uygun örnek bulunamamıştır.

3.5.1.1.2. Yalın Durumdaki Adlarla Kurulan İkileme

3.5.1.1.2.1. Yalın Durumdaki Aynı Adla Kurulan İkileme

İkileme yalın durumda olup aynı adın kök veya gövdesinden türer: “*ağır ağır çıkacaksın*”; “*dalga dalga deniz*”; “*serin serin sular*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Yarpuz çiçeklerinde renk renk, her birisi el kadar parlak güz kelebekleri yağmur gibi.*” (99. s.).

3.5.1.1.2.2. Yalın Durumdaki Ayrı Adlarla Kurulan İkileme

İkileme yalın durumda olup iki ayrı addan oluşturulur (Hatiboğlu, 1981, s. 36): “*murın kırın etmek*”; “*yol yordam bilmek*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Hık dedikçe para, zık dedikçe yağ bal, mık dedikçe rakı, hük dedikçe ne istediye verdim.*” (266. s.).

3.5.1.2. Yönelmeli İkilemeler (Yönelme Hâli)

İkileme oluşturulurken sözcüklerden birisi veya sözcüklerin ikisi yönelme hâli eki almış olabilir. Bu durumdaki ikilemeler aynı veya farklı sözcükten oluşabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 37).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Muştan onun ayaklarının dibine, sağına soluna kurşun döküyordu.*” (143-144. s.).

“*Karnına karnına, yer misin yemez misin, bir dövdü.*” (164-165. s.).

3.5.1.2.1. Aynı Sözcüklerden Kurulan Yönelmeli İkileme

İkileme oluşturulurken sözcüklerden birisi veya sözcüklerin ikisi yönelme hâli eki almış olabilir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örneği şu şekildedir:

“*Karnına karnına, yer misin yemez misin, bir dövdü.*” (164-165. s.).

3.5.1.2.2. Ayrı Sözcüklerden Kurulan Yönelmeli İkileme

Bu tür ikilemelerde genellikle ikilemeyi oluşturan her iki sözcüğün de yönelme hâli eki aldığı görülür. Bu durumlarda ikilemeler genellikle olumsuz eylemlerle beraber kullanılırlar (Hatiboğlu, 1981, s. 37): “*suya sabuna dokunmamak*”; “*ele avuca sığmamak*”; “*ipe sapa gelmemek*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Bir yörük çadırı gelip de konamaz, konuştuğu zaman, bu kutsal bin yıllık mukaddes toprakları kirlettiği, **atna itine** murdar ettirdiği zaman biiiz...*” (68. s.).

“*Yürüdükçe, **oraya buraya**, yataktaki kumların üstüne serpilmiş kovanları buluyor, kokluyordu.*” (88. s.).

“*Ol sebepten Süleyman Kahya neden paraları **sağa sola** dağıtır da bizi görmez?*” (101. s.).

“*Kerem çocuk yangında uyandı, çarıklarını giydi, **yanına yönüne** bakmadan kendini Deliboğadan aşağıya koyverdi.*” (107. s.).

“*Kerem boyuna toz bulutları içinde kalıyor, **ağızına burnuna** tozlar doluyordu.*” (112. s.).

3.5.1.3. Çıkmalı İkileme (Ayrılma Hâli)

İkileme oluşturulurken sözcüklerden birisi veya sözcüklerin ikisi ayrılma hâli eki almış olabilir.

3.5.1.3.1. Aynı Sözcükten Kurulan Çıkmalı İkileme

İkileme oluşturulurken sözcüklerden birisi veya ikisi ayrılma hâli eki almış olabilir: “*önünden önünden yemek*”; “*köşeden köşeden tutmak*”; “*içten içten ağlamak*”; “*ağırdan ağırdan almak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“***Oradan oraya** binlerce yıldız kayıyorlar, uçuşuyorlar, Cerenin başı dönüyor, gözlerinin önünde yıldızlar, sular patlıyor, yıldızlar ışıklar köpürüyor, altındaki kayalar çatırdıyordu.*” (26. s.).

“Koyun sürüsü oradan oraya, yalımın **bu kıyısından o kıyısına** koşuyor.” (108. s.).

“Resulün bedeni **azdan azdan** kanıyordu.” (145. s.).

“Elindeki onluklar parmaklarının ucundan kaydılar, set esen garbi yeli kâğıt parçalarını aldı götürdü, yoldan yola, **bahçeden bahçeye** savurdu.” (188. s.).

3.5.1.3.2. Ayrı Sözcüklerle Kurulan Çıkmalı İkileme

İkilemeyi kuran ayrı sözcüklerin her ikisi de çıkma durumuna girmiş olabilir: “oradan buradan duymak”; “senden benden bilmek”; “yakından uzaktan benzememek”; “kenardan köşeden gitmek”; “sağdan soldan duymak”; “börekten çörekten yemek”; “çayırdan çimenden yürümek”; “dereden depeden aşmak” vb.

İkilemeyi kuran ayrı sözcüklerden ilki çıkma, ikincisi yönelme durumunda olabilir: “baştan sona bilmek”; “tepeden tırnağa tertemiz giyinmek” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“**Aşağıdan yukarı** bir pamuk yumağı gibi ağıyordu.” (11. s.).

“Aladağın derin, uzun ormanlıklı, kayalıklı koyağı, **tepeden tırnağa** yankılandı.” (14. s.).

“Sağdan soldan, güneyden kuzeyden, **batudan doğudan**, karmakarış.” (36. s.).

“Cereni bu işe razı edebilmek için bütün oba, **yediden yetmiş**e çalışırlar.” (54. s.).

“**Yandan yöreden** geçenler bu küçük fıkara çocuğu döven adama hiç karışmıyorlar, onlara bakmıyorlardı bile.” (174. s.).

3.5.1.4. Kalmalı İkileme (Bulunma Hâli)

İkileme oluşturulurken ikilemeyi oluşturan kelimelerden biri veya ikisi bulunma hâli eki alabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 39).

İkilemelerden her ikisi de bulunma hâli ekini alabilir. “*Evde barkta* oturamıyoruz, *elde avuçta* bir şey kalmadı...” (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 46).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örneği şu şekildedir:

“*Ve peşinde silahlı altı kişi vardı, onu yollarda bellerde* adım adım izliyorlardı.” (32. s.).

3.5.1.4.1. Aynı Sözcüklerden Kurulan Kalmalı İkileme

İkilemeyi oluşturan sözcüklerden birinci veya ikincisi bulunma hâli eki almış olabilir. Her iki sözcüğün de bulunma hâli eki aldığı durumlar da vardır.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlığa dair örnek bulunmamıştır.

3.5.1.4.2. Ayrı Sözcüklerden Kurulan Kalmalı İkileme

Ayrı sözcüklerden oluşturulan ikilemelerin her iki kelimesi de bulunma hâli eki almış olabilir: “*ayda yılda bir gelmek*”; “*kıyıda köşede görüşmek*”; “*arada sırada okumak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Yolda belde, kim nerede ölürse, öldüğü yere gömüverirler onu.*” (63. s.).

“*İşte o zaman Resul kendisini, arada sırada gözleri yaşararak anlatmıştı.*” (149. s.).

“*Hani bu kavgada dövüşte konukluğunuzu unutuverdim.*” (207. s.).

3.5.1.5. Yüklemeli (Belirtmeli) İkileme

Yükleme hâli ekiyle oluşturulan ikilemeler de bulunur: “*elini kolunu sallamak*”; “*geceyi gündüzü bir etmek*”; “*hacıyı hocayı çağırmak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlığa dair örnek bulunmamıştır.

3.5.1.6. Araç Durumundaki (Instrumental) İkileme

Araç durumu ekiyle kurulmuş ikilemeler de bulunmaktadır: “*için için sevinmek*” vb.

“-la” vasıta hâli almış ikilemeler de bu bölüme girer: “*işini aşkla şevkle yapmak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Fehmi, yüzünü buruşturup bütün bu Türkmenden kalan öteberiye ayağının ucuyla dokunup: “Atın atın, atın şunları, gözüm görmesin,” diyor, Adanadan gelen yaldızlı koltukları, yaldızlı karyolaları aşkla şevkle okşuyor, göğsü kabarıyordu.*” (74. s.).

“Nereye gitsek **atları itleriyle**, silahlarla sopalarla köylüler üstümüze hücum ediyorlar, bizi kaldırıyorlardı.” (95-96. s.).

“Bir tek Kayserili, dah dünkü hamal bir tek toprak ağası, daha dünkü yanaşma, teknil Ramazanlıyı **taşıyla toprağıyla satın alır.**” (220. s.).

3.5.1.7. İyelikli İkileme

3.5.1.7.1. Aynı Sözcükten Kurulan İyelikli İkileme

İkileme kurulurken her iki sözcüğün de iyelik hâli eki almasıyla oluşturulur. Pek çok çeşidi görülebilir. Aynı kelimeden kurulmuş iyelik eki alan ikilemelerin ikinci kelimesine yönelme ekinin gelmesiyle oluşturulan ikilemeler: “*huyu huyuna, suyu suyuna* uymak”; “*harfî harfine* çalışmak”, “*ucu ucuna* kaçırmak”, “*günü gününe* yetiştirmek”, “*körü körüne* sevmek”; ilk kelimenin yalın halde olup ikinci kelimenin hem iyelik hem de yönelme eki aldığı ikilemeler: “*aç açına* gidilmez”; sadece birinci sözcüğün hem iyelik hem de yönelme hâli eki aldığı ikilemeler: “*iyiliğine iyi*”; sadece birinci sözcüğün iyelik eki aldığı ikilemeler: “*huyu huy* değil”; her iki sözcüğün hem iyelik hem de yönelme hâli eki aldığı ikilemeler: “*gözüne gözüne* sokmak”; “*dibine dibine* girmek” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Kıyamete kadar böcekler, çiçekler, otlar **ardı ardına** ulanırlar, öylece ölmezleşirler.*” (29. s.).

“*Haydar Usta da **üstüne üstüne** gidiyor, şu yılgın kalabalığın yüreğine azıcık su serpmeye uğraşıyordu.*” (38. s.).

“***Karnına karnına**, yer misin yemez misin, bir dövdü.*” (164. s.).

3.5.1.7.2. Ayrı Sözcüklerden Kurulan İyelikli İkileme

İkilemeyi kuran ayrı sözcüklerden oluşan kelimelerin iyelik hâli eki almasıdır: “*kolu kanadı* kırılmak (kolum kanadım kırıldı)”; “*ağzı dili* kurumak”; “*yüzü gözü* morarmak”; “*beti benzi* uçmak”; “*sağı solu* belli olmamak” vb. Bu tür ikilemeler fiil kökünden de yapılabilir: “*Alacağı vereceği* kalmamak; *girdisi çıktısı* belli olmamak” gibi (Hatiboğlu, 1981, s. 41).

Bu tür ikilemelerin pek çok örneği bulunmaktadır. İkilemeyi kuran ayrı sözcüklerin iyelik hâli ekinden sonra yönelme hâli eki de aldığı ikilemeler: “*boyuna bosuna* bakmamak”, “*yüzüne gözüne* bulaştırmak”; kelimelerin ikisi de iyelik hâli eki aldıktan sonra sadece ikinci kelimenin yönelme hâli eki almasıyla kurulan ikilemeler: “*eli ayağına* dolanmak”, “*kılık kıyafetine* dikkat etmek”; her iki sözcüğün de yükleme hâli eki almasıyla oluşturulan ikilemeler: “*saçını başını* düzeltmek”, “*elini kolunu* koymak”, “*yaşını başını* almak” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bir yörük çadırı gelip de konamaz, konduğu zaman, bu kutsal bin yıllık mukaddes toprakları kirlettiği, **atına itine** murdar ettirdiği zaman biiiz...” (68. s.).

“Kerem boyuna toz bulutları içinde kalıyor, **ağına burnuna** tozlar doluyordu.” (112. s.).

“Mustan onun ayaklarının dibine, **sağına soluna** kurşun düşüyordu.” (9. s.).

“**İmleri timleri** belirsiz olmuştur.” (80. s.).

“Bu koskocaman, güneş gibi parlayan şehrine, **malına mülküne** güvenme.” (180. s.).

“Sakarcalı Ali **evini barkını** almış, Dumluda, kime kimseye bir şey söylemeden, obadan ayrılıp gitmişti.” (195. s.).

3.5.1.8. Bazı Yapım Ekleriyle Kurulan İkilemeler

3.5.1.8.1. Aynı Kök veya Gövdeden “-II, IU” Ekiyle Kurulan İkileme

“-II, -IU” ekiyle aynı kök ve gövdeden ikileme oluşturulabilir. Bu ikilemelerin geneli belirteç veya sıfat görevi üstlenirler: “*puslu puslu* gökyüzü”; “*kokulu kokulu* meyveler”; “*sulu sulu* yemekler” vb. pek çok çeşidi görülebilir. İkilemeyi oluşturan kelimelerden biri “-II, -IU” ekini alırken diğeri hem iyelik hem de yönelme hâli ekini alabilir: “*evli evine, köylü köyüne*” vb.

Aynı kök veya gövdeden oluşturulan ikilemelerde kelimelerden birincisi “-II, -IU” ekini alırken ikincisi “-sIz, -sUz” ekini alabilir: “*belli belirsiz* gelecek”; “*vakitli vakitsiz* misafir” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Fethullah hızlı hızlı, koşarcasına oradan uzaklaştı.*” (119. s.).

“*Akşama kadar türlü türlü rivayetler çıktı.*” (201. s.).

“*Çadırların önüne birikmiş, ellerinde nakışlı, oymalı kirmenler sinirli sinirli yün eğiren erkekler, küskün, neredeyse patlayıverecek kadınlar, yıkkın suratları bir delilikte.*” (271. s.).

“*Hüsne köpeğin yanına oturmuş, belli belirsiz uğunarak ırgalanıyor, ağıt söylemekten utanarak, ağıt söyler gibi ağlıyordu.*” (87. s.).

“*Uzun, kısa, dilli dilsiz düdükler, sipsiler çocukların ellerinde, çocuklar durmadan çalıyorlardı.*” (163. s.).

3.5.1.8.2. Ayrı Kök veya Gövdelerden “-II, -IU” Ekiyle Kurulan İkileme

“-II, -IU” ekiyle ayrı kök veya gövdeden ikileme oluşturulabilir “*irili ufaklı tabaklar*”; “*boylu boslu kadın*”; “*uzunlu kısalı kalemler*”; “*allı pullu gelin*”; “*sazlı sözlü eğlence*”; “*kanlı bıçaklı olmak*” vb. pek çok çeşidi bulunmaktadır. Bazı ikilemelerde de ikilemeyi oluşturan birinci kelime “-II, -IU” ekini ikinci kelime ise “-sIz, -sUz” ekini alabilir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Suyun kıyısında binlerce irili ufaklı iz.*” (54. s.).

“*Eski Türkmen düğünleri gibi, görkemli, şanlı şöretli.*” (268. s.).

“*Hüsne köpeğin yanına oturmuş, belli belirsiz uğunarak ırgalanıyor, ağıt söylemekten utanarak, ağıt söyler gibi ağlıyordu.*” (87. s.).

“*Uzun, kısa, dilli dilsiz düdükler, sipsiler çocukların ellerinde, çocuklar durmadan çalıyorlardı.*” (163. s.).

3.5.1.8.2.1. Aynı Kök veya Gövdeden “-sIz, -sUz” Ekiyle Kurulan İkileme

“-sIz, -sUz” ekiyle oluşturulan ikilemeler mevcuttur: “*sessiz sessiz durdu*”; “*isteksiz isteksiz çalışmak*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Ben ne yapayım şimdi tek başıma. **Kimsesiz kimsesiz.**” (135. s.).

3.5.1.8.2.2. Ayrı Kök veya Gövdeden “-sIz, -sUz” Ekiyle Kurulan İkileme

“-sIz, -sUz” ekiyle oluşturulan ikilemeler mevcuttur: “*senetsiz sepetsiz* anlaşma”; “*sessiz sedasız* gidişler”; “*evsiz barksız* insanlar” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.” (51. s.).

“Ulan, **sorgusuz sualsiz** gelip konuverirsiniz.” (75. s.).

“Bu çocuk **kimsiz kimsesiz**. Çok işkence etmişler ona.” (146. s.).

“Bunlar böyle yoksul, **elsiz ayaksız**, çaresiz kalırlar mı sonuna dek, kalırlar mı Kerem Ali?” (220. s.).

3.5.2. Eylem Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

Bu tür ikilemelerin belli bir kısmı ulaç şeklindedir. (Hatiboğlu, 1981, s. 44).

3.5.2.1. Zarf-Fiilden Kurulan İkileme

3.5.2.1.1. Aynı Zarf-Fiilden Kurulan İkileme

Aynı fiil kök veya gövdesinden kurulan ikilemenin “-E, -A” eki almasıyla oluşturulur (Hatiboğlu, 1981, s. 44-45): “*dura dura* eskimek”; “*yaza yaza* yorulmak”; “*koşa koşa* ulaşmak”; “*okuya okuya* başarmak” vb. Aynı fiil kök veya gövdesinden oluşan, zarf-fiilden kurulan ikilemenin pek çok şekilde oluşturulduğu görülmektedir. “-Ip, -Up” veya “-ken” ekiyle oluşturulabilir: “*durup dururken* gülmek”; “*yazıp yazıp* silmek”; “*bakıp bakıp* hatırlamak”; “*koyup koyup* gitmek” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“**Konuşa konuşa** uyudular...” (31. s.).

“Dolanıp dolaştırıp Türkmenin iskandan öncesini, Türkmenin cennetini anlatıyordu. **Ballandıra ballandıra**...” (81. s.).

“Ölüsü iki gün çarşının ortasında öyle **sere serpe** kaldı.” (60. s.).

“Kıvılcımlar **kabarıp kabarıp** patlıyordu.” (56. s.).

“**Durup durup** inliyordu, bir ağıt gibi...” (78. s.).

“Süleyman Kahyanın bir türlü yutamadığı köylülerin **durup dururken** at gibi nazlı, iri köpeklerini vurmaları oldu.” (155. s.).

3.5.2.1.2. Ayrı Zarf-Fiilden Kurulan İkileme

“-İp, -Up” eki ile oluşturulan ikilemeler de karşımıza çıkmaktadır: “**saçıp savurup** gitmek”; “**açıp kapatıp** bozmak”; “**yiyip içip** yatmak” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Sonra **satıp savurup** gittiler.” (61. s.).

“Kılıcı **evirip çevirip** inceliyordu.” (238. s.).

“Ne yapıp yapıp para **bulup buluşturup**, mademki Derviş Bey Akmaşatı satıyor, almalyız.” (49. s.).

3.5.2.2. Sıfat-Fiilden Kurulan İkileme

Sıfat-fiilden kurulan ikilemelerde kullanılan ekler “-AcAk; -DIk, -DUk; -An; -mİş, -mUş; -Ar, -r; -mAz; -AsI”dır. *Binboğalar Efsanesi* adlı eserde bu eklere yönelik fiiller üzerinden örnekler verilmiştir.

3.5.2.2.1. Aynı Sıfat-Fiilden Kurulan İkileme

“-mİş”, “-An”, “-Ir, -mAz”, “-dIk/dUk” ekleriyle aynı kökten kurulan ikilemeler oluşturulabilir: “**olmaz olmaz** birden olur”; “**gülmüş gülmüş** geçmiş”; “**olur olmaz** sözler”; “**bilir bilmez** düşünceler” vb.

“-An” sıfat fiiliyle oluşturulan ikilemelerde ikilemenin ikinci sözcüğü yönelme hâli eki alabilir: “**kalan kalana**”, “**duran durana**”; “**çoşan çoşana**” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Ama şimdi millet bizi yol etti. Üstümüze **tüküren tükürene**...” (94. s.).

3.5.2.2.2. Ayrı Sıfat-Fiilden Kurulan İkileme

“-mİş/-mUş”, “-An”, “-Ir/-Ur/-Ar, -mAz” ekleriyle farklı kökten kurulan ikilemeler oluşturulabilir: “*sararmış solmuş yapraklar*”; “*gelen geçen insanlar*”; “*bitmez tükenmez meseleler*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Öyle yaz ki, **gören duyan** bizim ahvalimizi anlasın.” (84. s.).

“Ali Bey **görmüş geçirmiş**, akıllı bir adamdı.” (71. s.).

“Poyrazın önüne düşmüş, **bitmez tükenmez** bir hışırtyla gelen, akan yılanlar.” (133. s.).

3.5.2.3. İsim-Fiilden Kurulan İkileme

3.5.2.3.1. Aynı İsim-Fiilden Kurulan İkileme

İkilemeler aynı kök veya gövdeden oluşup isim-fiil eki alırlar: “*burma burma bıyıklar*”; “*saçma saçma konuşma*”; “*gidiş o gidiş*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“İslak, **buruş buruş** olmuş çadırlar gittikçe kızdıran gün altında buğulanıyor, kuruyordu.” (195. s.).

3.5.2.3.2. Ayrı İsim-Fiilden Kurulan İkileme

İkilemeler ayrı kök veya gövdeden oluşup isim-fiil eki alırlar: “*bitmek tükenmek; derme çatma; bıkmak usanmak; değiş tokuş; gidiş geliş*” vb.

Bazı ikilemelerde de isim-fiille birlikte sıfat kullanılabilir: “*saçma sapan söz veya karmakarışık (karma + karışık) iş*” gibi (Hatiboğlu, 1981, s. 47).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Çalışmak, kazanmak, **yemek içmek**, rahat etmek isterler.” (220. s.).

3.5.2.4. Eylemden Türetilmiş Sıfatlardan Kurulan İkileme

Eylemlerden ikileme kurulurken çekimli eylemler, zarf-fiil, sıfat-fiil veya isim-fiil kullanılır (Hengirmen, 2002, s. 409).

3.5.2.4.1. Aynı Eylemden Türetilmiş Sıfatlardan Kurulan İkilemeler

Aynı kök veya gövdeye sahip ikilemeler oluşturulurken ikileme sıfat görevi de üstlenirler: “*şaşkın şaşkın bakışlar*”; “*dalgın dalgın gözler*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlığa ait örnek bulunamamıştır.

3.5.2.4.2. Ayrı Eylemlerden Türetilmiş Sıfatlardan Kurulan İkilemeler

Farklı kök veya gövdeye sahip ikilemeler sıfat görevinde de kullanılır: “*kırık dökük bardaklar*”; “*delik deşik tahta*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*En uçtaki, çok uzun boylu, ağzı burnu toza, kılıcığa batmış, yırtık pırtık giyitli, kapkara kösele yüzlü, küçücük gözlü bir adam, kocaman ellerini uzatarak ayağa kalktı.*” (101. s.).

“*Bölük pörçük bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.*” (134. s.).

3.5.2.5. Çekimli Eylemlerden Kurulan İkileme

Nasıl ki ad soylu sözcükler çekime giriyorsa eylem soylu sözcükler de çekime girmektedir. Bu sebeple bu kısımda ekler ayrı ayrı sınıflandırılmamış, yapısı bakımından aynı veya farklı sözcüklerle oluşan ikilemelere bakılmıştır.

3.5.2.5.1. Aynı Çekimli Eylemden Kurulan İkileme

Aynı kök veya gövdeden oluşturulan ikilemeler tüm kişi ekleriyle kurulabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 48) :“*gitti gitti durdu; ağladı ağladı sustu; bakmış bakmış bulamamış; geliyor geliyor durmuyor; olsa olsa o olur; gitse gitse akşam gider; baktım baktım bulamadım; bakıyorsa bakıyor; gülüyorsa gülüyor; geliyorsa geliyor; yapmadık yapmadık da ne oldu*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Rahmi adamların yüzüne bir şey anımsar gibi **bakmış bakmış** da hiçbir şey söylememiş, hiç konuşmamış, oradan ayrılmamış.” (52. s.).

“Ramazanoğlu kavalımı **dinledi dinledi** gözyaşı döktü, dile benden ne dilersen, Müslüm, dedi.” (53. s.).

“Konağın kapısında **bekledi bekledi**, atının üstüne dimdik, beli bıkmı kırılarak öylece uzun bir süre durdu, ne gelen vardı, ne giden...” (76. s.).

“Derviş Bey de yürürken arada bir duruyor, başını yerden kaldırıyor, gözlerini delercene Süleyman Kahyaya dikeyor, **bakıyor bakıyor**, sonra gene başı yerde yürümeye başlıyordu.” (242. s.).

“Göğün neresinde **olursa olsun** o da Kemalın sesini duyar duymaz, koşup geliyordu.” (21. s.).

3.5.2.5.2. Ayrı Çekimli Eylemlerden Kurulan İkileme

Farklı kök veya gövdeden oluşturulan ikilemeler 3. kişi ekiyle de kurulabilir “**ezildi büzüldü ; saydı döktü; güldü oynadı**” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Orada **yıyor içiyor**, orada büyüyordu.” (149. s.).

“Öteki yayına basılmış gibi hopladı, **bağurdu çağurdu**, tehdit etti, candarma, Hükümet, dedi.” (69. s.).

“Süleyman Kahya kovanları eline aldı, **evirdi çevirdi**, çakır ela gözlerini hüzünke Keremin üstüne dikti, acımayla, ondan özür diler gibi: “Bu kovanlar, gece sıkılan kovanlar...”” (90. s.).

“**Bir iniyor bir kalkıyordu.**” (109. s.).

“Mustan **gidiyor geliyor**, deli poyrazın içinde dört dönüyor.” (191. s.).

3.6. GÖREV BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeler tümce içinde her türlü görevde kullanılabilir. Daha önce açıklanan sözcük türlerinden adların çeşitli biçimlerde ikileme kurduğu incelenmişti. Tümcelerde,

adlardan genellikle özne, nesne, tümleç ve bazen de yüklem kurulduğuna göre, bunların ikileme biçiminde kullanılabilmesi de Türk söz dizimine uygundur. Kısaca, tümce içinde, özne, nesne, tümleç, yüklem olarak kullanılan sözcükler ikileme kurmuş olabilirler. Çünkü ikileme, anlamı pekiştirmek için hafızadan, çağrışımdan yardım gören bir psikolojik olayın dildeki görüntüsüdür. Bu duruma göre her türlü tekrar ikileme alanına girer. İkilemenin varlığını belirtmek için tekrar edilen sözcüklere dikkat çekilir. Bu sözcüklerden biri, aynı anlamdaki başka bir sözcükle değiştirilirse ikileme bozulur. Bu bakımdan, özne, nesne, tümleç veya yüklem olarak kullanılan aynı sözcükler de ikileme kapsamına girer. Örneğin "üzüm üzüme baka baka kararır" atasözü, "koruk üzüme baka baka kararır" biçimine girerse anlatım gücünü hemen kaybeder, atasözünün değeri düşer. Halbuki gerçekte "kararan, olgunlaşan", üzüm değil "koruk"tur, ama "üzüm" sözünün tekrarı, gerçeğe rağmen, atasözünün anlatımına bir güç, bir açıklık, bir güzellik katmıştır. Bu duruma göre bu atasözünde özne ile birlikte dolaylı tümleç olan, "üzüm üzüme" sözcüleri, ikileme kurmuşlardır. Bunun gibi "dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur" atasözünde de aynı durum vardır. Bu sıralı tümcelerde de; "dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur" yerine "dağ dağa kavuşmaz, insan sevdiğine kavuşur" biçiminde bir değişiklik yapılırsa, anlatımın gücü hemen düşer (Hatiboğlu, 1981, s. 51-52).

3.6.1. İkilemeden Özne

İkileme cümle içerisinde özne görevini üstlenebilir: "çoluk çocuk okula gitti"; "ana baba çocuklarına düşkündür" vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

"**Anaları babaları:** "Bu düdükleri kim yapıyor size?" dediklerinde, "Hasan yapıyor," diyorlardı." (164. s.).

"*Fıkara Ceren, bütün oba, anası babası, soyu sopyu, herkes ona düşman.*" (135. s.).

3.6.2. İkilemeden Nesne

İkilemeler cümlede belirtili veya belirtisiz nesne görevi üstlenebilirler: "evi barkı sattı", "tası tarağı topladı" gibi örnekler belirtili nesne, "çayır çimen kurudu", "börtü böcek canlandı" gibi cümleler de belirtisiz nesne olarak kullanılan ikilemelere rastlanır.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bu Çukurda bizi yalnız buldular, insanlığımızı, oğlumuzu kızımızı, yiğitliğimizi, törelerimizi, güzelliğimizi, **arımızı namusumuzu** ayaklar altına aldılar payımal ettiler.” (180. s.).

3.6.3. İkilemeden Dolaylı Tümleç

İsim durum eki alan ikilemeler dolaylı tümleç görevinde de kullanılabilir (Hatiboğlu, 1981, s. 53): “*kulaktan kulağa* dedikodu aldı başını gitti”; “*ele güne* karşı güzel konuş” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Fethullah kan içinde bir tarlanın ortasında yarı canlı yatıyor, durmadan **ağzından burnundan** kan boşanıyormuş.*” (132. s.).

“*Yıldız bir mavileşiyor, bir turuncuya çevriliyor, dönüyor, ışıklanıyor, savruluyor, göğe **bir uçtan bir uca** akıyordu.*” (26. s.).

“*Neşeli kadın gülüşleri **çadırdan çadıra** gitti geldi.*” (204. s.).

3.6.4. İkilemeden Yükleme

İkilemeler cümle içerisinde yükleme olarak kullanılabilirler (Hatiboğlu, 1981, s. 53).

“Sessizlik içinde duyulan, saatin *tik taklarıydı*” örneğinde yüklemelerin ikilemelerden oluştuğu görülmektedir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Horasan pirinin karşılaştığı bu kabalıktan dolayı yerin dibine geçiyorlar, içlerinde İsmet Paşaya **atıp tutuyorlardı.***” (236. s.).

“*Onlar da çamura **batıp çıkmışlardı.***” (101. s.).

3.7. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeler kullanıldığı cümlelerin anlamında güçlendirme ve kuvvetlendirme yaparak nesne ve hareketlere çokluk, pekiştirme, abartma, beraberlik, süreklilik ifadesi katar (Özkan ve Sevinçli, 2009, s.44).

3.7.1. Anlamı Pekiştirme

İkilemenin en temel amaçlarından birisi anlamı pekiştirmektir: “*Çok geniş evler*” cümlesiyle “*geniş geniş evler*” cümlesi arasında anlam bakımından fark vardır. İkinci cümlede ikileme cümleye güçlü bir anlam katmıştır.

Bir kelimenin ilk hecesi tekrarlanarak da pekiştirme meydana gelebilir. Bu kelimeler aynı ikilemelerde olduğu gibi cümlenin anlamını pekiştirir, güçlendirir, kuvvetlendirir: “*sım-sıkı, bem-beyaz, yep-yeni*” vb.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli (2009) bu durumu pekiştirmeli tekrar başlığı altında incelemiş ve bu durumu “kelime başına “m” sesi getirilerek yapılan tekrarlar” ve “m, p, r, s” sesleriyle yeni heceler oluşturularak yapılan tekrarlar” olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmıştır. “*para mara; ev mev*”; “*up-uzun; yep-yeni*” vs.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Aşağıdaki ağın ağaçları dolu dolu pembe, kabarmış çiçeklerini doğan güneşe sermişti.*” (87. s.).

“*Varsın ölsünler, kırım kırım kırulsınlar.*” (11. s.).

“*Ramazanoğluna benzemez, bozulmamış, yüz yaşındaki bir konuğun, hem de kendisine niyaz eden bir konuğun, masasının arkasına saklanıp, aval aval yüzüne bakmaz.*” (230. s.).

“*Yüzü sararmış, boncuk boncuk terlemiş, körük gibi soluyordu.*” (199. s.).

3.7.2. Anlamı Güçlendirme

İkilemenin cümleye kattığı başka bir özelliği ise anlamı güçlendirme ve kuvvetlendirmedir. Cümlede sözcüğün tekrar edilmesi beraberinde anlamın da tekrar edilmesini sağlar: “*sıra sıra öğrenciler*”; “*yüksek yüksek duvarlar*”; “*çil çil yağmur*” gibi ikilemeler cümlenin anlamını kuvvetlendirirken bu anlam tek kelimeyle sağlanamayabilir. Atasözleri ve deyimlerde bu durumun yansımalarını görebiliriz: “*cin ifrit olmak, göz göze gelmek, içi içine sığmamak*” vb. (Hatiboğlu, 1981, s. 56).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Gökte yıldızlar durmadan oradan oraya akıyor, bazısı Aladağın üstüne sağılıyordu, Aladağın doruğu yıldız ışığından parıl parıldı.*” (26. s.).

“Usul usul, önce mayıs ortalarına, sonra mayıs sonuna, temmuz ortalarına, ağustosa kadar kalarak, her yıl kendilerini Çukurun sıcağına, sineğıne, havasına, zehrine, tozuna, benzin mazot kokusuna alıştıranak...” (61. s.).

“Çil çil altınlar, gün ışığına çıkıp Osmanlı zabitlerinin avucuna, Çukurova mahpushanesinden bıraksınlar diye doldular.” (43. s.).

“Bir kere olsun onunla göz göze gelememişti.” (25. s.).

3.7.3. Anlamı Abartma

İkileme cümleye kattığı anlam itibariyle cümlenin anlamını abartır (Hatiboğlu, 1981, s. 56): “güle güle yanakları ağrımak” cümlesinden de anlaşıldığı üzere anlam bakımından abartı söz konusudur.

“Çamurlu, sıtma suyunu içe içe karnımız Hüt dağı gibi şişer. (s. 75)” cümlesinde geçen “içe içe şişmek” ikilemesi anlam bakımından “içerek şişmek” ifadesinden daha çok abartı anlamı katmıştır. İkileme temel işlevlerinden birini yerine getirmiştir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Dolanıp dolaştırıp Türkmenin iskandan öncesini, Türkmenin cennetini anlattıyordu. Ballandıra ballandıra ...” (81. s.).

“Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz çabuk çabuk söyledi.” (77. s.).

“Dövüşe dövüşe ölelim.” (117. s.).

3.7.4. Anlamı Çoğaltma

İkilemeler çokluk eki olan “-lAr” ekiyle kullanılırlar. Böylece ikilemenin cümleye kattığı abartma daha da kuvvetlenmiş olur. Sıfatlardan oluşturulan ikilemelerde bu durumu daha sık görmekteyiz: “minik minik eller, uzun uzun ağaçlar, güzel güzel masallar” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Elleri ayakları uyuşmuştu.” (29. s.).

“Ve peşinde silahlı altı kişi vardı, onu yollarda bellerde adım adım izliyorlardı.” (32. s.).

“İmleri timleri belirsiz olmuştur.” (80. s.).

“Nereye gitsek **atları itleriyle**, silahlarla sopalarla köylüler üstümüze hücum ediyorlar, bizi kaldırıyorlardı.” (95-96. s.).

“Çadırların üstünden **cıv cıv** kurşunlar aktı.” (106. s.).

3.7.5. Anlatımı Kolaylaştırma

İkilemeni kurulduğu cümlede anlatımı kolaylaştırma görevi de vardır: “Gayet güzel bir kız” yerine “*güzel mi güzel* bir kız”, “çok duygusal kadın” yerine “*duysal mı duygusal* kadın” cümlesi anlamı daha da kolaylaştırır.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Bu dağdan **hiç mi hiç** su kaynamaz.” (222. s.).

3.8. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMİYİ KURAN SÖZCÜKLER

İkilemeler anlam bakımından tek bir kelime gibi birbirine bağlıdır (Hatiboğlu, 1981, s. 57). Hatta bazı ikilemelerdeki kelimeler tek başlarına kullanılamaz: “*süklüm püklüm*” vb.

3.8.1. İki Sözcüğü de Anamlı İkileme

İkilemeyi oluşturan kelimelerin ikisi de anlamlıdır ve tek başlarına kullanılabilirler: “*yer gök; aşağı yukarı; doğru dürüst*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“**Yer gök, kurt kuş**, yağın yağmur, esen yel, biltekmil yaratıklar, böcekler bize düşman.” (117. s.).

“**Kadın erkek, genç yaşlı**, çoluk çocuk, bütün oba sofradaydı.” (14. s.).

“**Kadir kıymet** bilen bir kişiyi şavılladım, biliyorum hay yiğen.” (46. s.).

“Biz Çukurovaya bin yıldır **inip çıkıyoruz**.” (197. s.).

“**İşi gücü**, kalkınmayı bıraktık, şu cennet Çukurovada yalnız sizinle uğraşıyoruz.” (207. s.).

“Haydar Usta kızmış, siz Allaha değil, toprağa, **taşa toprağa** tapıyorsunuz, demiş.” (249. s.).

3.8.1.1. Aynı Anlamlı Sözcüklerden Kurulan İkileme

İkileme kurulurken aynı anlamı ifade eden kelimelerin yan yana gelmesiyle oluşturulur: “*deli divane, ses seda, ezilip büzülmek, açık seçik*” vb. Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikilemeleri bu başlık altında inceleyebiliriz: “*hızlı hızlı yürümek; çirkin çirkin sözler; minik minik eller; güzel güzel yazılar; berrak berrak sular*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“*Bu sessizlik Vali Paşayı **deli divane** etti.*” (80. s.).

“*Öteki obalılar, yaşlılar, hüğüün yamaçlarına **öbek öbek** oturmuşlar hiç konuşmuyorlardı.*” (101. s.).

“*Bu koskocaman, güneş gibi parlayan şehrine, **malına mülküne** güvenme.*” (180-181. s.).

“*Beklediler beklediler bir daha demirci çadırından hiçbir **ses sada** gelmedi.*” (252. s.).

“***Fakir fıkaranın, düşkünün, yetimin hakkını koyun sürülerimize yediriyoruz.***” (197. s.).

3.8.1.2. Yakın Anlamlı Sözcüklerden Kurulan İkileme

Cümleyi oluşturan ikilemenin anlam bakımından birbirine yakın olmasıdır (Hatiboğlu, 1981, s. 58): “*ağrı sızı; bölük pörçük; ar namus; mal mülk; şan şöret*” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“***Bölük pörçük** bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.*” (13. s.).

“*Herkes Çukura inince geçen yılki gibi sürünmemek, **rezil perişan** olmamak için bir şey düşünüyor, bir çare arıyordu.*” (53. s.).

“*Bu Çukurda bizi yalnız buldular, insanlığımızı, oğlumuzu kızımızı, yiğitliğimizi, törelerimizi, güzelliğimizi, **arımızı namusumuzu** ayaklar altına aldılar payımal ettiler.*” (180. s.).

“*Bu koskocaman, güneş gibi parlayan şehrine, **malına mülküne** güvenme.*” (180. s.).

“Camlar, kırmızılar, yeşiller, ağaçlar, mızraklar, topraklar, otomobiller döndü, kırıldı, parça parça oldu, gökten aşağı kırağı gibi, pul pul, paramparça, tuz buz döküldü, saçıldı savruldu.” (238. s.).

3.8.1.2. Zıt Anlamlı Sözcüklerden Kurulan İkileme

İki zıt kelimenin yan yana gelerek ikileme oluşturmasıdır: “irili ufaklı taşlar; az çok anlamım; gide gele yorulduğum; ileri geri konuşmalar” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Aç susuz, çoluk çocuk, **genç yaşlı** doldurdular camiye durmadan hepsini bir hafta dövdüler, Sultan Karının, Halilin nenesi olurdu, belini orta yerinden kırdılar.” (59. s.).

“**Düşüyor kalkıyor**, elinde şahini, şahin öfkeden deliriyor, kanatları savruluyor, Keremin elini çirnaklıyot, kaçıyordu.” (95. s.).

“Ol sebepten Süleyman Kahya neden paraları **sağa sola** dağıtır da bizi görmez?” (101. s.).

“Uzun gölgeler, at gölgeleri uzayıp kısalarak, **genişleyip daralarak** ovadın, aşağıdan geliyorlar, dağa, doruğa sayısız akıyorlar.” (257. s.).

“Bütün çadırlarda saklı, incecikten ipileyen çıra ışıldıkları. **Yanıp sönen...**” (269. s.).

3.8.2. Bir Sözcüğü Anlamlı İkileme

İkilemeyi oluşturan kelimelerden biri anlamlı diğeri anlamsızdır. Fakat anlamsız olan kelime cümlede anlamı güçlendirme görevi görür: “ufak tefek; eğri büğrü; hırlı hırsız; tek tük; yırtık pırtık; hayal meyal; yarım yamalak; incik boncuk” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Kayalar, ağaçlar, sular, **börtü böcek**, geyikler, tilkiler, çakallar, koyunlar, kuzular bir sabah buğusu içinde uykulu geriniyorlardı.” (12. s.).

“Aşağıya, eteğe doğru **cümbür cemaat** yürürlerken Onbaşının gözüne Keremin elindeki şahin ilişti, durdu onu seyreyledi, gülümsedi.” (94-95. s.).

“Hoş geldin Süleyman,” dedi **yarım yamalak**.” (104. s.).

“Biliyorsun hepsi iyi adam değil, içinde **hurlısı hırsızı**, namussuzu arsız var amma velakin toprakları yok.” (35-36. s.).

“Huğların arasında **tek tük** taş evler de yapılmaya başlandı.” (73. s.).

“**Bölük pörçük** bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.” (134. s.).

3.8.3. İki Sözcüğü de Yarı Anlamlı İkileme

Yarı anlamlı sözcük, zorlama olmazsa, tek başına kullanılamaz. Bununla birlikte anlama katkıları olduğu için büsbütün anlamsız da sayılmazlar. Bu tür sözcüklerden kurulan ikilemelerde de güçlü bir anlam, bir pekiştirme apaçık ortadadır: “*abur cubur; yalap şalap; incik cincik*” vb.

Bu tür ikilemelerin önemli bir kısmı yansımalarıdır. Yansımalar çok defa tek başına yaşayamazlar: “*şakır şakır, tıklar tıklar, hüngür hüngür, fıldır fıldır, hapır hupur, katır kutur, şarıl şarıl, tiril tiril*” vb. (Hatiboğlu, 1981, s. 60).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“İçerde, Keremin yattığı keçenin başucunda çakılmış kazığın üstünde yavruluktan yeni çıkmış, bu yılın bir şahini duruyor, gözleri **fıldır fıldır** yuvalarında dönüyordu.” (65. s.).

“Beni aşağılar yalvartırken zevkten **tiril tiril titriyordu** it.” (147. s.).

“Şehir **şıkır şıkır** ışık içindeydi, onlara gülüyordu.” (100. s.).

3.8.4. İkilemeyle Resim Çizme

Bir olay, bir görüntü, bir hayal, bir düşünce sözle, yazıyla ana çizgileri bakımından resim gibi aktarılabilir. İkilemede, iki sözcükle küçük bir tablo çizilir ki etkisi kolayca silinemez. Ünlü şairlerin bazılarında alınan dizelerde resim çizer gibi ikilemeler kullanılmıştır (Hatiboğlu, 1981, s. 60).

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“Sonra **ağır ağır** gittiler, durdular.” (9. s.).

“Yüzü sararmış, **boncuk boncuk** terlemiş, körük gibi soluyordu.” (199. s.).

“Oba **bölük bölük** toplanmış, her bölükte ayrı bir hikâye.” (201. s.).

“Alaşafak tüter, gün ağardı ağaracakken, köylüler birkaç misli kalabalıklaşmışlar, gürültüleri birkaç misli büyümüş gene saldırdılar.” (205. s.).

“Karanlıkta kuşlar **akın akın** gelip, durmadan ağacın dallarına doluşuyorlardı.” (22. s.).

3.9. ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE İKİLEME

Atasözleri ve deyimlerin hafızada kolayca yer etmesini sağlayan en önemli özellik ikilemeyi de içinde barındırıyor olmasıdır. Deyimlerin çoğunda ikilemenin kullanıldığını görmekteyiz: “ağzı dili olmamak; yüziüne göziüne bulaştırmak; akla karayı seçmek; çaputuna çuluna âşıklık ne haline; arpalı buğdaylı oturmak; fitil fitil burnundan getirmek; dereden tepeden konuşmak” vb.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz ikileme örnekleri şunlardır:

“**Alı al, moru mor, öfkeli, ondan bir emir bekliyordu.**” (75. s.).

“Karşılaştıkları ilk günler Mustanın daha o zamanlar ayağı şişmemiş, Mustan daha **elden ayaktan düşmemişti.**” (149. s.).

“İnsanın o anda **içi sevinçten pır pır eder, dedem.**” (23. s.).

Binboğalar Efsanesi adlı eserde ikilemeli atasözlerine dair örnek bulunmamıştır.

3.10. ESERDE TESPİT EDİLEN İKİLEMELER

acı acı

“Oradan ayrılan Süleyman Kahya **acı acı** gülümsüyor.” (46. s.).

aç susuz

“**Aç susuz, çoluk çocuk, genç yaşlı doldurdular camiye durmadan hepsini bir hafta dövdüler, Sultan Karının, Halilin nenesi olurdu, belini orta yerinden kırdılar.**” (59. s.).

açık seçik

“Yüreği bir kuş gibi kafesinde çırpınmıyor. **Açık seçik** düşünüyordu.” (192. s.).

açılıp açılıp

“Süleyman Kahyanın geniş burun delikleri arı kanatları gibi titriyor, **açılıp açılıp** Binboğa dağlarında bu yıl bahar başım almış da yürümüş diyor.” (277. s.).

adım adım

“Ve peşinde silahlı altı kişi vardı, onu yollarda bellerde **adım adım** izliyorlardı.”(32. s.).

afur tafur

“Şunlara, şu serçe gibi heriflere, şunların **afur tafurlarına** bakın hele...” (228. s.).

ağa ağa

“Hem de bal gibi, **ağa ağa** verirsin.” (119. s.).

ağardı ağaracak

“Alaşafak tüter, gün **ağardı ağaracakken**, köylüler birkaç misli kalabalıklaşmışlar, gürültüleri birkaç misli büyümüş gene saldırdılar.” (205. s.).

ağır ağır

“Sonra **ağır ağır** gittiler, durdular.” (9. s.).

ağırdan ağırdan

“Sabah **ağırdan ağırdan** açılmaya başladı.” (36. s.).

ağzı burnu

“En uçtaki, çok uzun boylu, **ağzı burnu** toza, kılçığa batmış, yırtık pırtık giyitli, kapkara kösele yüzlü, küçücük gözlü bir adam, kocaman ellerini uzatarak ayağa kalktı.” (101. s.).

ağzına burnuna

“Kerem boyuna toz bulutları içinde kalıyor, **ağzına burnuna** tozlar doluyordu.” (112. s.).

ağzından burnundan

“Fethullah kan içinde bir tarlanın ortasında yarı canlı yatıyor, durmadan **ağzından burnundan** kan boşanıyormuş. “(132. s.).

ak ak

“Oluğun ucundan dökülen suya, suyun döküldüğü çakıl taşlarına, çakıl taşlarının üstünde paramparça olarak **ak ak** köpüklenişine bakıyordu.” (20. s.).

akın akın

“Karanlıkta kuşlar **akın akın** gelip, durmadan ağacın dallarına doluşuyorlardı.” (22. s.).

alı al

“**Alı al**, moru mor, öfkeli, ondan bir emir bekliyordu.” (75. s.).

alıp alıp

“Herkes başını **alıp alıp** bilinmeze gidecek miydi?” (223. s.).

alıp vermek

“Ya da çocukluktan kalma Halille bir **alıp veremediği** mi var?” (143. s.).

alıştıra alıştıra

“Bu iş öyle usudan, **alıştıra alıştıra** oldu ki büyükler bir yabancı çocuğun gelip de köyde çocuklarına karıştığını fark etmediler bile.” (165. s.).

allak bullak

“Keskin bir acıya benzer, bir hoş, **allak bullak**...” (104. s.).

alt alta

“Davulunu çalaraktan, davuluyla **alt alta** üst üste dönmeye başladı.” (14. s.).

anası babası

“Fıkara Ceren, bütün oba, **anası babası**, soyu soppu, herkes ona düşman.” (135. s.).

andan ana

“Yüzü **andan ana** değişiyor, bir ışılıyor, bir kapanıyordu.” (211. s.).

anlatmış anlatmış

“O **anlatmış anlatmış**, Resul bir türlü anlayamamıştı.” (193. s.).

anlı şanlı

“Türkmenin **anlı şanlı** günlerinde türküler, ağıtlar, destanlar vardı.” (196. s.).

arada sırada

“İşte o zaman Resul kendisini, **arada sırada** gözleri yaşararak anlatmıştı.” (149. s.).

araya araya

“Kerem sonunda obayı **araya araya** bulmuştu.” (245. s.).

ardı ardına

“Kıyamete kadar böcekler, çiçekler, otlar **ardı ardına** ulanırlar, öylece ölmezleşirler.” (29. s.).

arımızı namusumuzu

“Bu Çukurda bizi yalnız buldular, insanlığımızı, oğlumuzu kızımızı, yiğitliğimizi, törelerimizi, güzelliğimizi, **arımızı namusumuzu** ayaklar altına aldılar payımal ettiler.” (180. s.).

arka arkaya

“**Arka arkaya** çadırlar yükleniyor.” (108. s.).

aşağıdan yukarı

“**Aşağıdan yukarı** bir pamuk yumağı gibi ağıyordu.” (11. s.).

aşağı yukarı

“Osman içerde ne olup bittiğini **aşağı yukarı** biliyordu.” (183. s.).

aşkla şevkle

*“Hemen işe koyuldu, **aşkla şevkle** çalışmaya başladı.” (45. s.).*

atın atın

*“Fehmi, yüzünü buruşturup bütün bu Türkmenden kalan öteberiye ayağının ucuyla dokunup: “**Atın atın**, atın şunları, gözüm görmesin,” diyor, Adanadan gelen yaldızlı koltukları, yaldızlı karyolaları **aşkla şevkle** okşuyor, göğsü kabarıyordu.” (74. s.).*

atımızı itimizi

*“Kadınların, kızların altınlarını, devemizi koyunumuzu, **atımızı itimizi**, çadırlarımızı, kepeneklerimizi, her şeyimizi satsak bile yerleşecek bir yer alamayız.” (49. s.).*

atına itine

*“Bir yörük çadırı gelip de konamaz, konduğu zaman, bu kutsal bin yıllık mukaddes toprakları kirlettiği, **atına itine** murdar ettirdiği zaman biiz...” (68. s.).*

atıp tutmak

*“Horasan pirinin karşılaştığı bu kabalıktan dolayı yerin dibine geçiyorlar, içlerinde İsmet Paşaya **atıp tutuyorlardı**.” (236. s.).*

atıyla itiyile

*“Bir yere konunca yerliler **atıyla itiyile** üstlerine saldıracaklar, gene zulüm edecekler.” (38. s.).*

atları itleriyle

*“Nereye gitsek **atları itleriyle**, silahlarla sopalarla köylüler üstümüze hücum ediyorlar, bizi kaldırıyorlardı.” (95-96. s.).*

aval aval

*“Ramazanoğluna benzemez, bozulmamış, yüz yaşındaki bir konuğun, hem de kendisine niyaz eden bir konuğun, masasının arkasına saklanıp, **aval aval** yüzüne bakmaz.” (230. s.).*

ayet ayet

“Ben bu kılıcı otuz yıl döverek, nakış nakış, **ayet ayet** işleyerek yaptım.” (180. s.).

azdan azdan

“Resulün bedeni **azdan azdan** kaniyordu.” (145. s.).

azala azala

“Böyle toptan ayrılmayı, birden dağılmayı kimse göze alamıyor, obadan birer ikişer koparak, **azala azala** tükenecekler.” (158. s.).

azat buzat

“Seni de **azat buzat** ediyorum.” (254. s.).

bağıra bağıra

“Ben dünyada herkese kıyarım da, şu aşiret gözümün önünde, şurada, **bağıra bağıra** ölse gene Cerene, bu güzelliğine kıyamam.” (159. s.).

bağırıldı çağırıldı

“Öteki yayına basılmış gibi hopladı, **bağırıldı çağırıldı**, tehdit etti, candarma, Hükümet, dedi.” (69. s.).

bağırıp çağırarak

“Gelenler **bağırıp çağırıyor**, sövüyorlar, bekleyenler görüp geçirmişliğin durgunluğunda susuyorlardı.” (205. s.).

bak bak

“Al **bak bak!** Al bak!” (184. s.).

bakın bakın

“**Bakın bakın,**” diye bağırıldı. (138. s.).

bakıyor bakıyor

“*Derviş Bey de yürürken arada bir duruyor, başını yerden kaldırıyor, gözlerini delercene Süleyman Kahyaya diyor, **bakıyor bakıyor**, sonra gene başı yerde yürümeye başlıyordu.*” (242. s.).

baktı baktı

“*Gözlerini Haydar Ustanın gözlerine dikti, **baktı baktı**, iki bakış derinden derine şimşeklendi, çaktı.*” (11. s.).

bakmış bakmış

“*Rahmi adamların yüzüne bir şey anımsar gibi **bakmış bakmış** da hiçbir şey söylememiş, hiç konuşmamış, oradan ayrılmamış.*” (52. s.).

ballandıra ballandıra

“*Dolanıp dolaştırıp Türkmenin iskandan öncesini, Türkmenin cennetini anlattı. **Ballandıra ballandıra ...***” (81. s.).

baş başa

“*Sadi Ustayla birlikte **baş başa** verip iki gün düşündüler.*” (167. s.).

baştan aşağı

“*Haydar Usta **baştan aşağı** ona her şeyi anlattı.*” (233. s.).

baştan ayağa

“*Bir de duvara baktı, duvarlar **baştan ayağa** kitaptı.*” (9. s.).

batıp çıkmak

“*Onlar da çamura **batıp çıkmışlardı.***” (101. s.).

bekledi bekledi

“*Konağın kapısında **bekledi bekledi**, atının üstüne dimdik, beli bıkını kırılarak öylece uzun bir süre durdu, ne gelen vardı, ne giden...*” (76. s.).

beli bıkını

“Konağın kapısında bekledi bekledi, atının üstüne dimdik, **beli bıkını** kırılarak öylece uzun bir süre durdu, ne gelen vardı, ne giden...” (76. s.).

belli belirsiz

“Hüsne köpeğin yanına oturmuş, **belli belirsiz** uğunarak ırgalanıyor, ağıt söylemekten utanarak, ağıt söyler gibi ağlıyordu.” (87. s.).

belli belli

“Bir kısmı da **belli belli** toprağa tükürdü.” (276. s.).

besleyip büyütmek

“Biz toprağı sizin için **besleyip büyütmedik.**” (76. s.).

beş on

“**Beş on** kuruş için insanlığa bu zulüm yapılmaz,” diyordu. (261. s.).

beti bereketi

“Haydar Ustaya demiş ki bir hafta benim konuğumsun, Demirciler Ocağı piri evime gelirse, evimin, ulu konağımın **beti bereketi** artar.” (200. s.).

bir bir

“Sen git çadırın arkasından ne diyorlar, dinle. Sonra hepsini bana **bir bir** söylersin.” (68. s.).

bir daha bir daha

“Saydı döktü, her şeyi **bir daha bir daha** söyledi.” (187. s.).

birer ikişer

“Toydakiler **birer ikişer** ayağa kalkıyorlar, semaha giriyorlardı.” (15. s.).

bir iki

“Kerem gece sabaha kadar belki altı kere uyanıyor, şahine bakıyor, ona **bir iki** söz söyleyip geri uyuyordu.” (65. s.).

bir iniyor bir kalkıyor

“**Bir iniyor bir kalkıyordu.**” (109. s.).

bir seferlik bir seferlik

“**Bir seferlik bir seferlik de bizim için iste.**” (13. s.).

bir uçtan bir uca

“Yıldız bir mavileşiyor, bir turuncuya çevriliyor, dönüyor, ışıklanıyor, savruluyor, göğe **bir uçtan bir uca** akıyordu.” (26. s.).

bir yandan bir yana

“Halil Cereni kucaklamış, **bir yandan bir yana** dönüyor.” (192. s.).

bitmez tükenmez

“Poyrazın önüne düşmüş, **bitmez tükenmez** bir hışırtıyla gelen, akan yılanlar.” (133. s.).

boncuk boncuk

“Yüzü sararmış, **boncuk boncuk** terlemiş, köruk gibi soluyordu.” (199. s.).

boylu boyunca

“Gözleri karardı, **boylu boyunca** yere yuvarlandı, bayıldı kaldı.” (96. s.).

bölük bölük

“Oba **bölük bölük** toplanmış, her bölükte ayrı bir hikâye.” (201. s.).

bölük pörçük

“**Bölük pörçük** bir şeyler geçti gözlerinin önünden ama, birden silindi.” (134. s.).

bön bön

“Benden önce hiç kimse gelip de kocaman, dev gibi adamların bir deri bir kemik kalmış çocukları dövdüklerini, koca kalabalığın da bu hale **bön bön** baktı karını söylemedi mi?” (181. s.).

börtü böcek

“Kayalar, ağaçlar, sular, **börtü böcek**, geyikler, tilkiler, çakallar, koyunlar, kuzular bir sabah buğusu içinde uykulu geriniyorlardı.” (12. s.).

böyle böyle

“Dertlerini söylediler, hal **böyle böyle**, dediler.” (83. s.).

bu kıyısından o kıyısına

“Koyun sürüsü oradan oraya, **yalımın bu kıyısından o kıyısına** koşuyor.” (108. s.).

bugüne bugün

“Ben **bugüne bugün** sekiz tane affi umumi görmüş adamım.” (121. s.).

bulup buluşturup

“Ne yapıp yapıp para **bulup buluşturup**, mademki Derviş Bey Akmaşatı satıyor, almalyız.” (49. s.).

buruş buruş

“Islak, **buruş buruş** olmuş çadırlar gittikçe kızdıran gün altında buğulanıyor, kuruyordu.” (195. s.).

can alan can veren

“Önünde niyaza durulan, **can alan can veren** uzun kılıçlar.” (56. s.).

canlı canlı

“Renkler **canlı canlı** parlıyordu yırtık keçede.” (209. s.).

cayır cayır

“O gece Arif Ağanın köyü, esen ulu poyrazda **cayır cayır** yandı.” (59. s.).

cıv cıv

“Çadırların üstünden **cıv cıv** kurşunlar aktı.” (106. s.).

civil civil

“Gün attı, oba **civil civil** uyandı.” (203. s.).

cümbür cemaat

“Aşağıya, eteğe doğru **cümbür cemaat** yürürlerken Onbaşının gözüne Keremin elindeki şahin ilişti, durdu onu seyreyledi, gülümsedi.” (94-95. s.).

çabuk çabuk

“Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz **çabuk çabuk** söyledi.” (77. s.).

çadır çadır

“Obayı **çadır çadır** dolaştı, çocukları öptü, okşadı, büyüklere tatlı sözler söyledi, konuştu.” (257. s.).

çadırdan çadıra

“Neşeli kadın gülüşleri **çadırdan çadıra** gitti geldi.” (204. s.).

çalı çalı

“Dağıldılar, **çalı çalı** aramaya başladılar.” (215. s.).

çalı çırpı

“Haydar Usta kömürleri ocağa doldurdu, kibriti çaktı, **çalı çırpıyı** tutuşturdu.” (250. s.).

çalışa çalışa

“Otuz yıldır **çalışa çalışa** yaptığı, bugünü otuz yıldır beklediği...” (174. s.).

çalıştı çalıştı

“*Çalıştı çalıştı. hiçbir şey söyleyemedi kıza.*” (161. s.).

çarpa çarpa

“*Gür ses kayalardan kayalara çarpa çarpa eridi, duyulmaz oldu.*” (28. s.).

çatır çatır

“*Davulun derisi kurumuş. Çatır çatır. Dokununca dökülüyor.*” (55. s.).

çığlık çığlığa

“*Köpekler ürişmeye, çocuklar ağlamaya, kadınlar çığlık çığlığa dövünmeye başladılar.*” (86. s.).

çıkın çıkın

“*O zamanlar çıkın çıkın altınları vardı ve toprak su gibi ucuzdu.*” (99. s.).

çın çın

“*Türkiye çok büyüktür,*” diye sesi çın çın öterek konuştu komutan. (207. s.).

çil çil

“*Çil çil altınlar, gün ışığına çıkıp Osmanlı zabitlerinin avucuna, Çukurova mahpushanesinden bıraksınlar diye doldular.*” (43. s.).

çok çok

“*Haydar Usta orada, yedeğinde atı, yanında Osmanı dört yıl ağzında durmuş, kayalıklardan kopup gelmiş eski, çok çok eski bir Hitit Tanrısına benziyor, görende hayret, ister istemez de saygı uyandırıyor.*” (174. s.).

çoluk çocuk

“*Bak, bir obanın çoluğu cocuğu, yaşlısı genci senin ağzının içine bakıyorlar.*” (13. s.).

cöke cöke

“Dizlerine **cöke cöke** doğruldu, başı önünde, yalpalayarak yürüdü, atına vardı.” (105. s.).

cuval cuval

“Çıkın çıkın, torba torba, **cuval cuval** altınları var, onu da herkese dağıtsınlar, bize de bir zırnık koklatmasınlar.” (102. s.).

dağ dağ

“**Dağ dağ** arkasından gidemedim.” (260. s.).

dağı taşı

“Elinde de bir yangın, arkamdan geliyor, **dağı taşı** yıkıyordu.” (140. s.).

dağ mıydı bayır mıydı

“Atına nasıl bindi, atını nasıl, nereye sürdü, gittiği yol yol mıydu, bataklık mı, **dağ mıydı bayır mıydı**, gece miydi gündüz müydü?” (244. s.).

dal dal

“Çalılığa vardılar, uzun bir süre kök kök, **dal dal** çalılığı aradılar.” (215. s.).

dalga dalga

“Hele ilk güzde, hele Çukurovada, hele Ceyhan ırmağı ovaya serilmiş, kendini ilk gün ışığına bırakmışken, hele taze süt, hele güneşte kavrulmuş yanmış, kurumuş çiçek, kurumuş ot kokuları içinde, **dalga dalga** gelen...” (64. s.).

deli divane

“Bu sessizlik Vali Paşayı **deli divane** etti.” (80. s.).

delik deşik

“Çadır bomboş, **delik deşikti**.” (209. s.).

derin derin

“Süleyman Kahyanın yaşlı bir adamın derin uykusuna daldığı, **derin derin** soluk aldığı görüdü.” (199. s.).

derinden derine

“Gözlerini Haydar Ustanın gözlerine dikti, baktı baktı, iki bakış **derinden derine** şimşeklendi, çakıştı.” (11. s.).

dert bela

“İçini tarifsiz bir sevinç doldurur, ne kadar kötü durumda, ne kadar **dert bela** içinde olursa olsun.” (64. s.).

deste deste

“Çit duvarın üstüne ön kamışları döşüyorlar, sonra kamışların üstüne sazları kalın, **deste deste** seriyorlar, bağıyorlardı gene sazlara.” (73. s.).

dili diline

“Kul Hüseyin bu durumdan o kadar şaşırılmış ki, ne isteyeceğini o an bir türlü aklına getirememiş, eli ayağına, **dili diline** dolaşmış.” (18. s.).

dinledi dinledi

“Ramazanoğlu kavalımı **dinledi dinledi** gözyaşı döktü, dile benden ne dilersen, Müslüm, dedi.” (53. s.).

dirimiz dirliğimiz

“İşte böyle bizim **dirimiz dirliğimiz** Hasan Hüseyin kardaş.” (233. s.).

dişe diş

“Cebelleşme **dişe diş** sürüp gidiyor, candarmalar bitişmiş, birbirine yapışmış bir insan olup erimiş kalabalığı söküyorlardı.” (208. s.).

dişleri dişlerine

“Gün ıştırken Mustan üç kere, kopacakmış gibi gerindi, **dişleri dişlerine** geçmiş, bir harman yeri kadar toprak kana bulanmış, deşilmiş çirmalanmış.” (194. s.).

doğdu doğacak

“Gün **doğdu doğacak...**” (37. s.).

doğduğuna doğacağına

“Vermesin de oyunbozanlık etsin de, ben de onu Hızır gibi bir Hızıra benzeteyim, anasından **doğduğuna doğacağına** yetmiş iki bin yıl pişman olsun.” (27. s.).

doğdum doğal

“**Doğdum doğal** hiçbir yaratığa kötülük etmedim.” (20. s.).

dolu dolu

“Aşağıdaki ağın ağaçları **dolu dolu** pembe, kabarmış çiçeklerini doğan güneşe sermişti.” (87. s.).

dolanıp dolaştırıp

“**Dolanıp dolaştırıp** Türkmenin iskandan öncesini, Türkmenin cennetini anlattıyordu.” (81. s.).

dolaya dolaya

“Hiç kıpırdamadan çoban çocuğu ağaca **dolaya dolaya**, sertçe, sıkıca sardı.” (145. s.).

doldu doldu

“O gece Hasan Hüseyin evi **doldu doldu** taştı.” (234. s.).

domur domur

“Gövdesi **domur domur** yarılmış, dalları bükülmüş yere sarkmıştı.” (10. s.).

don don

“Çadırımızın kapısından **don don** bir at yilkısı...” (134. s.).

don gömlek

“Ateşin içinde oradan oraya, oradan oraya **don gömlek** koşup duruyorum.” (81. s.).

donuk donuk

“Bir balık havaya fırladı. Gümüş karnı **donuk donuk** parladı, sonra yeniden suya cup diye düştü.” (36. s.).

doya doya

“Bir kere olsun uçuramadım, onun güzel gözlerine **doya doya** bakamadım.” (212. s.).

dönüp dönüp

“Arkasına **dönüp dönüp** bakıyor, şu yamaca yapışmış, orada tutunmaya çalışan çadırlar ona gittikçe bir tuhaf gözükiyordu.” (254. s.).

döke döke

“Demek yolda döküle döküle, hem de **döke döke** geliyorlardı.” (225. s.).

döküle döküle

“**Döküle döküle** Sarıçama geldiler.” (195. s.).

dönüp dönüp

“Uzun, kocaman, kıpkırmızı kesmiş, birbirine dolanmış yılanlar, dillerini uzatmışlar, şaşırılmışlar, **dönüp dönüp** yangına hırlyyorlar, hırlayıp kaçıyorlar.” (107. s.).

döve döve

“Zaten **döve döve** öldürmüşler.” (136. s.).

dövüşe dövüşe

“*Dövüşe dövüşe ölelim.*” (117. s.).

dura dura

“*Burada böyle dura dura ne olacak?*” (230. s.).

durup durup

“*Durup durup inliyordu, bir ağıt gibi...*” (78. s.).

durup dururken

“*Süleyman Kahyanın bir türlü yutamadığı köylülerin durup dururken at gibi nazlı, iri köpeklerini vurmaları oldu.*” (155. s.).

durup duruyor

“*Bir tepenin üstünde, öyle durup duruyor, kıpırtısız.*” (115. s.).

duyar duymaz

“*Göğün neresinde olursa olsun o da Kemalın sesini duyar duymaz, koşup geliyordu.*” (21. s.).

duyulur duyulmaz

“*Bitirdiler bizi Çukurovada,*” dedi *duyulur duyulmaz.* (124. s.).

dünya dünya

“*O Hızır olmasa bu dünya dünya olamaz.*” (22. s.).

düşten düşe

“*İki kayanın ortasına oturmuş Ceren, düş kuruyor, düşten düşe geçiyordu.*” (24. s.).

düştü düşecek

“*Hasan Ağanın başı önüne düştü düşecek, Süleyman Kahya: “Hasan Ağa, Hasan Ağa,” diye bağırırcana onu sesledi.*” (267. s.).

düşüyor kalkıyor

“*Düşüyor kalkıyor, elinde şahini, şahin öfkeden deliriyor, kanatları savruluyor, Keremin elini çirnaklıyot, kaçıyordu.*” (95. s.).

edip edip

“*Elini gözüne siper edip edip baktı: “Kötü geliyor Kahya,” dedi.*” (246. s.).

eğer eğmez

“*Geyik başını kaldırdı, şöyle bir yöreyi kuşkuyla kokladı, başını pınarın suyuna eğdi, eğer eğmez de bir sıçradı, aktı, gözden yitti gitti.*” (35. s.).

eğri büğrü

“*Yırtık, yarım, solmuş, kirlenip çamurlanmış, eğri büğrü dikilmiş çadıra Süleyman Kahya bakamadı.*” (195. s.).

ekip biçmek

“*Beydililer toprağa yerleşecek, ekip biçecekler, hayvanlarını otlatacaklar, geriye kalan parayı da beşe bölecekler, beş yıl içinde borçlarını ödeyip toprağın tapusunu alacaklar.*” (240. s.).

el ayak

“*Herkes uyuyup ortalıktan el ayak çekilince yataktan kaydı, dağa yukarı koşmaya başladı.*” (257. s.).

elden ayaktan

“*Müslüm Koca, o Müslüm Koca ki eskiden yüce dağ kartalı gibiydi, kocayınca elden ayaktan düştü.*” (175. s.).

elden ele

“*Keremin çakısı elden ele dolaşıyordu.*” (138. s.).

ele avuca

“Haydar Usta, Haydar Usta oldu olalı ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçırın, saman altından su yürüten, ürkek, içi içine sığmayan, **ele avuca** gelmeyen, kaypak görünümlü insanoğlunu tanımışlığı var.” (217. s.).

el ele

“Hızır İlyasın **el ele** tuttuğu, yıldızların gökte birleştiği an dünyada her şey durur, akarsular kirp diye oldukları yerde donmuşçasına surur kalırlar, yeller esmez, denizler dalgalanmaz, yapraklar kıpırdamaz, damardaki kan akmaz, kuşlar uçmaz, arıların kanatları titremez.” (17. s.).

ele güne

“Bizi **ele güne** rezil etme, senin öldürmen gerek.” (253. s.).

eli ayağı

“Şimdiye kadar her candarma görüşünde **eli ayağı** kesilirdi.” (34. s.).

eli kolu

“Şimdi şu anda bir yandan kendini Torosun yücesinden inmiş bir ermiş, bir yarı Tanrı sanıyor, bir yandan da ayaklar altında sürüklenen bir yaprak gibi, kimsiz kimsesiz, **eli kolu** tutmaz bir bebek gibi çaresiz sayıyordu.” (233. s.).

elimizi ayağımızı

“İşte böyle, **elimizi ayağımızı** kırdılar.” (182. s.).

elini ayağını

“Çukurova poyrazı insanı hasta eder, **elini ayağını** keser...” (105. s.).

elini kolunu

“Mırıl mırıl, **elini kolunu** sallayarak, öfkelenerek, bir ayağa kalkıp bir oturarak...” (213. s.).

elsiz ayaksız

“*Bunlar böyle yoksul, **elsiz ayaksız**, çaresiz kalırlar mı sonuna dek, kalırlar mı Kerem Ali?*” (220. s.).

etle kemik

“*Etle kemik gibi...*” (264. s.).

etmeyin eylemeyin

“*Etmeyin eylemeyin, çaresizim, kesildi bütün mümkünümüz çarelerimiz diyemedi.*” (105. s.).

evini barkını

“*Sakarcalı Ali **evini barkını** almış, Dumluda, kime kimseye bir şey söylemeden, obadan ayrılıp gitmişti.*” (195. s.).

evirdi çevirdi

“*Süleyman Kahya kovanları eline aldı, **evirdi çevirdi**, çakır ela gözlerini hüzünke Keremin üstüne dikti, acımayla, ondan özür diler gibi: “Bu kovanlar, gece sıkılan kovanlar...”*” (90. s.).

evirip çevirip

“*Kılıcı **evirip çevirip** inceliyordu.*” (238. s.).

eyvah ki eyvah

“*Eyvah ki eyvah, kılıç bitmedi.*” (45. s.).

ezilip büzülmek

“*Kahvemizi bile içmediniz,*” dedi **ezilip büzülerek.** (207. s.).

fakir fıkara

“*Fakir fıkaranın, düşkünün, yetimin hakkını koyun sürülerimize yediriyoruz.*” (197. s.).

fıldır fıldır

“İçerde, Keremin yattığı keçenin başucunda çakılmış kazığın üstünde yavruluktan yeni çıkmış, bu yılın bir şahini duruyor, gözleri **fıldır fıldır** yuvalarında dönüyordu.” (65. s.).

fitil fitil

“Ermiş olduğu da, ölmezliğe durduğu da **fitil fitil** burnundan gelsin.” (27. s.).

gece dememiş gündüz dememiş

“Yıllarca **gece dememiş gündüz dememiş**, gençlik yaşlılık dememiş çabalamış, hiç böylesine yorulmamıştı.” (217. s.).

gece gündüz

“Deli Aptullah durmadan **gece gündüz** kayalıkları dolaşır, kartal, şahin, doğan, atmaca yuvalarını bulur, onlarla uğraşır.” (65. s.).

gece miydi gündüz müydü

“Atına nasıl bindi, atını nasıl, nereye sürdü, gittiği yol yol muydu, bataklık mı, dağ mıydı bayır mıydı, **gece miydi gündüz müydü?**” (244. s.).

geldi geleli

“İnsanoğlu şu yeryüzüne **geldi geleli** böyle cömert bir adam görmemiştir.” (53. s.).

gelir gelmez

“O buraya **gelir gelmez** bir yolunu bulup hemen öldüreceksin.” (152. s.).

gelip çatmak

“Nereye gitmeli, kime sığınmalıydı? Kış da **gelip çatıyordu.**” (222. s.).

gelip gecen

“Haydar Usta başında turuncu, ışılayan börkü, kıziltılar uçuşan heybetli sakalı, çarıkları, iri uzun gövdesi, elinde bir kutsal emanet gibi, yeni doğmuş bir bebe gibi nazlayarak, incitmekten korkarcana tuttuğu kılıcı, uzun parmaklı elleri, püskül püskül,

*gözlerini örten kaşlarıyla elektrik direğinin altında durmuş daha da heybetleniyor, onun bu duruşu, kılığı **gelip geçenin** gözünden kaçmıyordu.” (230. s.).*

gelip gitmek

*“Kimse şu dünyaya **gelip gittiğimi** bilmeyecek.” (28-29. s.).*

gelsinler gelmesinler

*“Onlar **gelsinler gelmesinler**, siz burada kalacaksınız.” (206. s.).*

genç yaşlı

*“Kadın erkek, **genç yaşlı**, çoluk çocuk, bütün oba sofradaydı.” (14. s.).*

gençlik yaşlılık

*“Yıllarca gece dememiş gündüz dememiş, **gençlik yaşlılık** dememiş çabalamış, hiç böylesine yorulmamıştı.” (217. s.).*

geri geri

*“Haydar Usta **geri geri** giderek, saygılıca koltuğun ucuna ilişti.” (178. s.).*

gerisin geri

*“Neredeyse şimdi, şu anda iyice dalacak, şurada, şu taşın başında eski günlere gidecek, Çukurovaya, Adana şehrine, Mersine inecek, güneşten bacakları yanmış kızları, uzun bacaklı kızları görecek, oradan **gerisin geri** eski günlere, Çukurda koyun sürüsü gibi ceren dolaştığı günlere varacaktı.” (11. s.).*

getirip getirmeveceği

*“Kılıcın bir kışlak **getirip getirmeyeceğini** otuz yıl tartıştılar.” (230. s.).*

gider gitmez

*“Onlar **gider gitmez** Haydar Usta hemen o anda uyudu.” (249. s.).*

gidip gelip

*“Fethullah, beline tabancası, üç direkli çadırın içinde bir baştan bir başa durmadan **gidip geliyordu**.” (98. s.).*

gidiyor geliyor

“*Mustan gidiyor geliyor, deli poyrazın içinde dört dönüyor.*” (191. s.).

girip çıkıyorlar

“*Sarı benizli adamlar odadan odaya girip çıkıyorlar, şöyle durup bir Haydar Ustaya bakıyorlar, sonra hemen yürüyorlar.*” (234-235. s.).

gitti geldi

“*Neşeli kadın gülüşleri çadırdan çadıra gitti geldi.*” (204. s.).

gittin geldin

“*Uyumuyordum, gördüm,*” dedi Resul. “*Gittin geldin, gittin geldin.*” (193. s.).

giyinmiş kuşanmış

“*Bu yel içinde giyinmiş kuşanmış Ceren bir sevinç gibi çadırdan çadıra gidip geliyordu.*” (204. s.).

gömmeye gömerdik

“*Ölüyü çoktan gömmeye gömerdik ama Süleyman Kahya, ölüyü gömecek bir mezarlık toprak bulamıyoruz da kırk yıldır sırtımızda taşıyoruz bu ölüyü,*” dedi. (197. s.).

gören duyan

“*Öyle yaz ki, gören duyan bizim ahvalimizi anlatsın.*” (84. s.).

görmüş geçirmiş

“*Ali Bey görmüş geçirmiş, akıllı bir adamdı.*” (71. s.).

görüp göreceği

“*Şu dünyanın bundan böyle görüp göreceği son güzel kutsal kılıç bu!*” (231. s.).

görür görmez

“*Ben de görür görmez, görürsem eğer...*” (14. s.).

görüp geçirmek

“Gelenler bağıırıp çağırıyor, söviyorlar, bekleyenler **görüp geçirmiştir** durgunluğunda susuyorlardı.” (205. s.).

gösterir göstermez

“Türkmen obaları bahar burnunu **gösterir göstermez** gene dağlara çekiliyorlar, kışın huğlarına dönüyorlardı.” (73. s.).

göz göz

“Yediden yetmişe **göz göz** olup yollara baktılar.” (248. s.).

göz göze

“Bir kere olsun onunla **göz göze** gelememiştir.” (25. s.).

gözlevi gözlevi

“**Gözlevi gözlevi**, gözüm dört oldu deyip bekliyorlardı.” (279. s.).

güle güle

“Bin lira olur mu? Olmazsa canın sağ olsun, **güle güle**,” dedi. (69. s.).

gümbür gümbür

“Göç **gümbür gümbür** konuyor Akmaşata.” (192. s.).

gün doğumundan gün batımına

“Haydar Usta demirci evinde yatıp kalkıyor, **gün doğumundan gün batımına** kadar elleri durmadan işliyordu.” (45. s.).

gün gün

“Aydınlı göçebesi, Türkmene **gün gün** sıkışmıştı ama, böyle bir şeyle karşılaşacağı hiç aklına gelmemişti.” (74. s.).

güneyden kuzeyden

“Sağdan soldan, **güneyden kuzeyden**, batıdan doğudan, karmakarış.” (36. s.).

gürümüz güvercinimiz

“Aman ha, amanı bilir misiniz! **Gürümüz güvercinimiz Ceren.**” (61. s.).

hâlden hâllere

“Düşürdüler bizi **halden hallere**...” (264. s.).

hasta sayrı

“Toplayın herkesi, yediden yetmişe, çoluk çocuk, **hasta sayrı**, hepsini toparlayın, doğru karakola.” (92. s.).

havalanır havalanmaz

“Kerem o **havalanır havalanmaz**, hemen vardı bir çalının için saklandı.” (255. s.).

hayal meyal

“Bu arada **hayal meyal** buğunun ardından cipi gördüler.” (91. s.).

hele hele

“Rahmetli babam Zal Tahir Ağa derdi ki, o biçim, Süleyman Kahya, ondan önceki büyük kahya, **hele hele**, benim en yakın dostlarımdır.” (66. s.).

hemen hemen

“Yıllardan bu yana Çukurda kışlak yüzünden, otlak yüzünden kavga etmedikleri, aralarına kan girmemiş **hemen hemen** köy kalmamıştı.” (123. s.).

herkes herkes

“Ölüler, yanık, kömürden yılanlar, kurtlar, atlar, adamlar, dedesi, babası, Fethullah, Onbaşı, **herkes herkes** onu kovalıyordu.” (111. s.).

hepsi hepsi

“**Hepsi hepsi** kılıcı geri vermişler Haydar Ustaya...” (249. s.).

hık mık

“Ben para istedim, **hık mık** ettiler.” (75. s.).

hırlısı hırsızı

“Biliyorsun hepsi iyi adam değil, içinde **hırlısı hırsızı**, namussuzu arsızı var amma velakin toprakları yok.” (35-36. s.).

hızlı hızlı

“Fethullah **hızlı hızlı**, koşarcasına oradan uzaklaştı.” (119. s.).

hiç mi hiç

“**Hiç mi hiç**. Ne gözümü kırptım, ne de gözümü bir an yıldızlardan ayırdım.” (37. s.).

huyları suyları

“**Huyları suyları** bizim huyumuz.” (131. s.).

ıkmıyor sıkınıyor

“Sözü döndürüp dolaştırıyor, bir yere getiriyor, gözleri parlıyor, **ıkmıyor sıkınıyor**, ter içinde kalıyor, sonunda da susuyor, somurtuyordu.” (267. s.).

ılgıt ılgıt

“Süt çoktan sağılmış, çadırların önünde kara kazanlarda kaynıyor, ortalık **ılgıt ılgıt** süt kokuyordu.” (195. s.).

ılıktan soğuğa

“Elini **ılıktan soğuğa** vurmuyacak, böyle yalınayak, başıkabak sürünmeyeceksin aç susuz, kir içinde, yağmur altında.” (130. s.).

ışığı ışıyacak

“Neredeyse gün **ışığı ışıyacak**.” (193. s.).

ışıktan ışığa

“Arada bir çakmaklaşıyor, yırtıcı bir kurdun gözü kesiliveriyor, her an başkalaşılıyor, değişiyor, renkten renge, **ışıktan ışığa** giriyordu.” (271. s.).

ışıl ışıl

“Onlar kaçıyorlar, çıklık çığığa, dedesi elinde kılıcı, kılıcı, sakalı **ışıl ışıl**, gözleri kör eden bir balkımada upuzun, gittikçe de uzuyorlar, yetiştiğinin kellesini kesiyotr.” (109. s.).

ıçe ıçe

“Çamurlu, sıtma suyunu **ıçe ıçe** karnımız Hüüt dağı gibi şişer.” (75-76. s.).

ıçi ıçine

“Haydar Usta, Haydar Usta oldu olalı ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçıran, saman altından su yürüten, ürkek, **ıçi ıçine** sığmayan, ele avuca gelmeyen, kaypak görünüşlü insanoğlunu tanımışlığı var.” (217. s.).

iki üç

“Koyunların yayıldığı, girdiği ekinler **iki üç** misli gür biter.” (197. s.).

ileri geri

“Sen dur Süleyman, **ileri geri** konuşma.” (46. s.).

imi timi

“Nişanlanmışlar, başlık parası için Yunus kendini gurbete atmış, bir daha da dönmemiş, **imi timi** bellisiz olmuştu.” (30. s.).

imleri timleri

“**İmleri timleri** belirsiz olmuştur.” (80. s.).

ince ince

“Haydar Usta öteki kılıçtaki ayetleri, tıpkı, bu kılıca **ince ince** oyuyor, içini de altınla yaldızlıyordu.” (45. s.).

incele incele

“İsmet paşa kaçıyor, ince bedeni, yaşlı, bükülmüş bedeni, bacakları uzuyor, uzun uzun, İsmet Paşa soluk giyitinin içinde upuzun, **incele incele** koşuyor, kopacak gibi.” (239. s.).

iner inmez

“Oba koyağa **iner inmez**, çadırlar kurulur kurulmaz derimevi çadırı da kurulmuştu.” (12. s.).

inip çıkmak

“Biz Çukurovaya bin yıldır **inip çıkıyoruz**.” (197. s.).

inip inip

“Uzun boylu adam hala öfke içinde, göğsü öfkeden **inip inip** kalkıyor.” (103. s.).

insandan insana

“Bir hoş arılar, başparmak büyüklüğünde sert, yanardöner mavi, çakmak gibi arada bir çakan, vızıldayarak sessiz, oturup kalmış **insandan insana** dolaşıyorlardı.” (246. s.).

insanın insana

“Türküsü, **insanın insana** davranışının en incisi...” (65. s.).

iri iri

“**İri iri** damlalar yanaklarından aşağı indi.” (139. s.).

irili ufaklı

“Suyun kıyısında binlerce **irili ufaklı** iz.” (54. s.).

istemeye istemeye

“**İstemeye istemeye** göçü Hemite dağının ot bitmez kıracına çektiler.” (224. s.).

ister istemez

“Haydar Usta orada, yedeğinde atı, yanında Osmanı dört yıl ağzında durmuş, kayalıklardan kopup gelmiş eski, çok çok eski bir Hitit Tanrısına benziyor, görende hayret, ister istemez de saygı uyandırıyor.” (174. s.).

işi gücü

“İşi gücü, kalkınmayı bıraktık, şu cennet Çukurovada yalnız sizinle uğraşıyoruz.” (207. s.).

itiyle atıyla

“İtiyle atıyla, kurdu kuşu karıncasıyla bütün Çukurova bize düşman.” (124. s.).

iyileşir iyileşmez

“İyileşir iyileşmez, diye geçirdi içinden Mustan, bu kavlağı, şu derisi yüzülmüş mendebur suratlıyı öldüreceğim.” (58. s.).

kaçmaktan kovalamaya

“Kaçmaktan kovalamaya eli değmemiştii.” (33. s.).

kabarıp kabarıp

*“Kıvılcımlar **kabarıp kabarıp** patlıyordu.” (56. s.).*

kadın erkek

“Kadın erkek, genç yaşlı, çoluk çocuk, bütün oba sofradaydı.” (14. s.).

kadınlarının kızlarının

*“Fethullah yolda, bütün obanın **kadınlarının kızlarının** tepeliklerinden, gerdanlıklarından birer altın topluyordu.” (158. s.).*

kadir kıymet

“Kadir kıymet bilen bir kişiyi şavılladım, biliyorum hay yiğen.” (46. s.).

kaldırıp kaldırıp

“Süleyman Kahya başını **kaldırıp kaldırıp** karşıdaki mor, kıraç dağa gözlerini dikiyordu.” (224. s.).

kamyon kamyon

“Harmandan ekini, **kamyon kamyon**, ovadan sürüyü çekti götürdü.” (240. s.).

karnına karnına

“**Karnına karnına**, yer misin yemez misin, bir dövdü.” (164. s.).

karman çorman

“İşler gittikçe karışıyor, hikayeler gittikçe **karman çorman** oluyor, hangi sözü kimin söylediği belli olmuyordu.” (201. s.).

karşı karşıya

“İki oba düzlükte **karşı karşıya** öylece sessiz durdular kaldılar.” (123. s.).

kasıp kavurmak

“O yaz görülmedik salgın hastalıklar **kastı kavurdu** ortalığı.” (71. s.).

katar katar

“Bir yandan da kokuyu alan karıncalar geliyorlar, bitiriyorlar. **Katar katar** olmuşlar...” (98. s.).

kayadan kayaya

“Ayağa kalktı, **kayadan kayaya** gitti geldi.” (25. s.).

kayalardan kayalara

“Gür ses **kayalardan kayalara** çarpa çarpa eridi, duyulmaz oldu.” (28. s.).

kavgada dövüşte

“Hani bu **kavgada dövüşte** konukluğunuzu unuttuverdim.” (207. s.).

kazma kürek

“Erkekler **kazma kürek**, tırpan orak, ürünleri daha harmanda hacze gelmiş candarmalara karşı koymak için tarlalara gitmişlerdi.” (242. s.).

keçeden keçe

“Onlar kumluğa konar konmaz, tepelerine alıcı kuşlar gibi incekler, paradan para, koyundan koyun, **keçeden keçe**, kilimden kilim alacaklardı.” (115. s.).

kendi kendimi

“Ne **kendi kendimi** kandırayım!” (24. s.).

kendi kendine

“Kim bilir, dedi, **kendi kendine**.” (20. s.).

kendi kendini

“Yüreğinde bir acı, **kendi kendini** küçük görme, aşağılama, dayanılmaz bir yalnızlık, çaresizlik.” (99. s.).

kendi kendisiyle

“Sesinde **kendi kendisiyle** alay eden bir hava seziliyordu.” (183. s.).

kesen kesene

“Sürülerin hepsini köylüler paylaşmışlar, **kesen kesene**, satan satana.” (100. s.).

kesip kesmediği

“Teker teker, çakıyı alıp kılı **kesip kesmediğini** denediler, kesiyordu.” (138. s.).

kılıç mılıç

“Bey **kılıç mılıç** istemiyor.” (187. s.).

kıpır kıpır

“Kuşların, bak şu ağaçlarda dallara çokuşmuş **kıpır kıpır** ediyor, ötüşüyorlar, kırp diye sesleri kesilir.” (23. s.).

kıran döken

“*Kıran döken, ağaçları birbirine çalan, kayaları kökiinden sökercene kuduran bir poyraz esiyordu.*” (190. s.).

kırık dökük

“*Kırık dökük, soluğu kesilircesine, ölürcesine bir kesinlikle, zorla konuşuyordu.*” (161. s.).

kırım kırım kırılmak

“*Varsın ölsünler, kırım kırım kırılınsınlar.*” (11. s.).

kırış kırış

“*Boynu kırış kırış, Haydar Usta.*” (56. s.).

kırk gün kırk gece

“*Kırk gün kırk gece. Eski Türkmen düğünleri gibi, görkemli, şanlı şöhretli.*” (268. s.).

kıvıl kıvıl

“*Uğultu uğultu, kaynaşma, üst üste kıvıl kıvıl.*” (259. s.).

kilimden kilim

“*Onlar kumluğa konar konmaz, tepelerine alıcı kuşlar gibi incekler, paradan para, koyundan koyun, keçeden keçe, kilimden kilim alacaklardı.*” (115. s.).

kime kimseye

“*Sakarcalı Ali evini barkını almış, Dumluda, kime kimseye bir şey söylemeden, obadan ayrılıp gitmişti.*” (195. s.).

kimim kimsem

“*Kimim kimsem kalmadı ki... Hepsi yandı.*” (139. s.).

kimsesiz kimsesiz

“Ben ne yapayım şimdi tek başıma. **Kimsesiz kimsesiz.**” (135. s.).

kimsiz kimsesiz

“Bu çocuk **kimsiz kimsesiz.** Çok işkence etmişler ona.” (146. s.).

kocaman kocaman

“Geçen yıl Tarsustan gelen birisine sordum, sağmış, evlenmiş, **kocaman kocaman** altı çocuğu olmuş.” (52. s.).

kolay kolay

“Yoksa bu şahin yavrusu **kolay kolay** yakalanır mı?” (9. s.).

konar konmaz

“Onlar kumluğa **konar konmaz,** tepelerine alıcı kuşlar gibi inecekler, paradan para, koyundan koyun, keçeden keçe, kilimden kilim alacaklardı.” (115. s.).

konup göçmek

“İskandan, sürgünden kaçanlar gene eski yaşamlarını, **konup göçmeyi** sürdürdüler.” (41. s.).

konuşa konuşa

“Konuşa konuşa uyudular...” (31. s.).

konuştu konuştu

“Sonunda Hasan **konuştu konuştu,** şahini övdü, övdü: “Sen korkuyorsun arkadaş,” dedi.” (169. s.).

kovuk kovuk

“**Kovuk kovuk** onunla birlikte kaçamadım.” (260. s.).

koyundan koyun

“Onlar kumluğa konar konmaz, tepelerine alıcı kuşlar gibi inecekler, paradan para, **koyundan koyun**, keçeden keçe, kilimden kilim alacaklardı.” (115. s.).

koyunlar kuzular

“Haydar Ustaya **koyunlar kuzular**, bir de iri bir dana kesmiş.” (200. s.).

kök kök

“Çahlığa vardılar, uzun bir süre **kök kök**, dal dal çahlığı aradılar.” (215. s.).

köy köy

“Aladağ, Aladağ, Aladağ,” diyerek, yol yol, **köy köy** tüm Çukurovayı dolanıp duruyor. (61. s.).

kurt kuş

“Dünyada taş, toprak, **kurt kuş**, börtü böcek, yılan çıyan, suda balık, havada kuş, yerde insan, karınca, gökte yıldız, her şey uyur.” (22. s.).

kurtulur kurtulmaz

“Kerem anasından **kurtulur kurtulmaz**, şahinini havaya salıverdi.” (246. s.).

kurulur kurulmaz

“Oba koyağa iner inmez, çadırlar **kurulur kurulmaz** derimevi çadırı da kurulmuştu.” (12. s.).

küt küt

“Yüreği bütün bedenini, altındaki atı sarsacak kadar **küt küt** atıyordu.” (161. s.).

lime lime

“Öteki yeni gelmiş adamlar, durmuşlar, uzaktan ölü Mustanı, kanlanmış kayaları, kan göllenmiş toprağı, Mustanın eti sıyrılıp **lime lime** olmuş, ak kemikleri dışarı fırlamış ellerini seyreyliyorlardı.” (194. s.).

mağrıptan maşrıka

“Kırk yıldır can çekişiyordu teknil Türkmén **mağrıptan maşrıka** kadar.” (196. s.).

malına mülküne

“Bu koskocaman, güneş gibi parlayan şehrine, **malına mülküne** güvenme.” (180-181. s.).

mavi mavi

“Kayalar bir kopkoyu morarıyor, bir **mavi mavi** tütüyor, bir ortadan siliniyordu, boz duman.” (115. s.).

mırıl mırıl

“**Mırıl mırıl**, elini kolunu sallayarak, öfkelenerek, bir ayağa kalkıp bir oturarak...” (213. s.).

moru mor

“Alı al, **moru mor**, öfkeli, ondan bir emir bekliyordu.” (75. s.).

nakış nakış

“Ben bu kılıcı otuz yıl döverek, **nakış nakış**, ayet ayet işleyerek yaptım.” (180. s.).

namussuzu arsızı

“Biliyorsun hepsi iyi adam değil, içinde hırlısı hırsızı, **namussuzu arsızı** var amma velakin toprakları yok.” (35-36. s.).

neler neler

“Hakkında gazeteler, neler neler yazmıyorlar.” (33. s.).

netseler neyleseler

“Ünü büyük Ramazanoğlu, Paşalar Paşası İsmet, Mustafa Kemal **netseler neyleseler** bu soy iflah olmaz.” (217. s.).

ocaklar ocağı

“Haydar Usta, Haydar Usta, **ocaklar ocağı**, demirciler piri, can kurtarıcı, Yörük güvencesi Haydar Usta...” (202. s.).

odadan odaya

“Sarı benizli adamlar **odadan odaya** girip çıkıyorlar, şöyle durup bir Haydar Ustaya bakıyorlar, sonra hemen yürüyorlar.” (234. s.).

oğlumuzu kızımızı

“Bu Çukurda bizi yalnız buldular, insanlığımızı, **oğlumuzu kızımızı**, yiğitliğimizi, törelerimizi, güzelliğimizi, arımızı namusumuzu ayaklar altına aldılar payımal ettiler.” (180. s.).

olanı biteni

“Düşündükçe içi **olanı biteni** götürmüyordu.” (51. s.).

oldu olalı

“Haydar Usta, Haydar Usta **oldu olalı** ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçırın, saman altından su yürüten, ürkek, içi içine sığmayan, ele avuca gelmeyen, kaypak görünümlü insanoğlunu tanımışlığı var.” (217. s.).

olmaz olmaz

“Böyle bir çiçek yoksa, şimdi, şu dünya alemin yolunu gözlediği Hızırlan İlyas nasıl yaşıyor? **Olmaz olmaz.**” (30. s.).

olup biteni

“Ceren ötede durmuş, **olup biteni** kayıtsız, ağlamadan, kederlenmeden, kıpırdamadan seyreyliyordu.” (189. s.).

olursa olsun

“Göğün neresinde **olursa olsun** o da Kemal'in sesini duyar duymaz, koşup geliyordu.” (21. s.).

oradan oraya

“Oradan oraya binlerce yıldız durmadan kaydılar, gökyüzü yıldızdan çalkanıyordu.” (26. s.).

oraya buraya

“Yürüdükçe, oraya buraya, yataktaki kumların üstüne serpilmiş kovanları buluyor, kokluyordu.” (88. s.).

ova ova

“Belinden sukabağını çıkardı, yağlığını da boynundan aldı, bir iyice çocuğu ova ova temizlemeye başladı.” (147. s.).

ovadan ovaya

“Dalgalar örneği ovadan ovaya çalkalandı durdu.” (74. s.).

o yıldızdan bu yıldıza

“Yıldızların arasında, o yıldızdan bu yıldıza vurup duruyor, dolaşiyor.” (30. s.).

öbek öbek

“Öteki obalılar, yaşlılar, hüyükün yamaçlarına öbek öbek oturmuşlar hiç konuşmuyorlardı.” (101. s.).

ödesem ödesem

“Ödesem ödesem ölerek öderim,” dedi, sert tok, bütin sonucu şimdiden kabullenmiş. (144. s.).

ölçüyor biçiyor

“Ölçüyor biçiyor, yerli yerince caddeleri, sokakları, alanlarıyla kasabalar kuruyordu.” (71. s.).

öldüre öldüre

“Karakollarda da hırsızlık yaptıklarından ötürü, bunları öldüre öldüre döverler, parça parça ederler.” (138. s.).

ölgün ölgün

“Abdal Bayram davulunu **ölgün ölgün** çalıyordu.” (36. s.).

öpüp öpüp

“Kılıcı **öpüp öpüp** ağlıyormuş.” (201. s.).

paldır küldür

“**Paldır küldür** taşlar çınlayarak, uzun yankılanarak, dağı yerinden sarsarak akıyorlar.” (257-258. s.).

par par

“Burada, sarı altın ışıklı, temiz, arınmış, suların süzdüğü, ay ışığı vurunca daha da altınlaşan, **par par** eden...” (54. s.).

para pul

“Bir can için, **para pul** için kızlara, onların gönüllerine karışılmazdı.” (128. s.).

parça parça

“Yandaki kayalıklara dökülen oluğun suları şakırdıyor, yere daha düşmeden **parça parça**, tuz buz oluyordu”. (10. s.).

pare pare

“Cerenle Fethullah yırtıcı kaplanlar gibi, ellerindeki sopalarla köylülerin sel gibi akan kalabalığını **pare pare** eylediler.” (205. s.).

parıl parıl

“Gökte yıldızlar durmadan oradan oraya akıyor, bazısı Aladağın üstüne sağılıyordu, Aladağın doruğu yıldız ışığından **parıl parıldı**.” (26. s.).

paşalar paşası

“Ünü büyük Ramazanoğlu, **Paşalar Paşası** İsmet, Mustafa Kemal netseler neyleseler bu soy iflah olmaz.” (217. s.).

pat pat

“Kerem Ali asfaltta **pat pat** diye düşen damlalara bakıyor, kafasından türlü, karmakarışık düşünceler geçiyordu.” (221. s.).

pır pır

“İnsanın o anda içi sevinçten **pır pır** eder, dedem.” (23. s.).

pırl pırl

“Konağın kapısı açıldı, bahçe kapısına, Haydar Ustayla Osmanın durdukları yere sirmalar içinde, **pırl pırl** bir uşak geldi.” (186. s.).

pul pul

“Bir gün yolda, Gülek Boğazının oralarda, gök gibi kayaların, göğşe ağmış, uçsuz bucaksız kaya ormanlarının düzlüğünde, hem de uzun, yaygın, keskin, çakmaktaşıdan, hem de som mavi, mavisinde **pul pul** altın ışıltıları, hem de kırmızı, kırmızısına, keditaşakları yalın gibi daha kırmızı kök salmış, sarvan kurmuş oturmuş, hem de sarı, sarısında **pul pul** gün ışıltısı, hem de yeşil, hem de mor, keskin morunda, bıçak ağzı moru, yanardöner, çağıldayan mor kayalıkların, yeşil, sulu düzlüğünde oba konakladığında, Kel Musa Halilin anasına bir kanlı gömlek götürdü.” (60. s.).

püskül püskül

“Kaşları da **püskül püskül**, geniş alnına, altın, uzun börküne, çağıldayarak akmış gitmiş bakır sakalına uyuyordu.” (9. s.).

renk renk

“Yarpuz çiçeklerinde **renk renk**, her birisi el kadar parlak güz kelebekleri yağmur gibi.” (99. s.).

rezil perişan

“Herkes Çukura inince geçen yılki gibi sürünmemek, **rezil perişan** olmamak için bir şey düşünüyor, bir çare arıyordu.” (53. s.).

rezil rüsvay (rezil rüsva)

“Herkes uyanacak, **rezil rüsvay** olacağız.” (203. s.).

saçı sakalı

“Orada çökmüş kalmış, **saçı sakalı** gibi apak kesilmiş, elleri uçarcasına titreyen döndü: “Bir şey mi istiyorsun?” diye sordu.” (78. s.).

saçılıp savrulmak

“Camlar, kırmızılar, yeşiller, ağaçlar, mızraklar, topraklar, otomobiller döndü, kırıldı, parça parça oldu, gökten aşağı kırağı gibi, pul pul, paramparça, tuz buz döküldü, **saçıldı savruldu.**” (238. s.).

sağa sola

“Ol sebepten Süleyman Kahya neden paraları **sağa sola** dağıtır da bizi görmez?” (101. s.).

sağdan soldan

“**Sağdan soldan**, güneyden kuzeyden, batıdan doğudan, karmakarış.” (36. s.).

sağına soluna

“Mustan onun ayaklarının dibine, **sağına soluna** kurşun düşüyordu.” (9. s.).

sallasa sallasa

“Boğa şimdi kalksa, delirse, bir böğürse, bir böğürse, yeri göğü **sallasa sallasa...**” (89. s.).

sapır sapır

“Çok soy, çok çok... Bin tane kuşun içine daldı, kuşlar korkularından **sapır sapır** yere döküldüler,” dedi Süllü. (216. s.).

sarmaşıp dolaşıp

“Gölgeler, ışıklar birbirine girmişler kovalıyorlar, **sarmaşıp dolaşıp** açılıyorlar.” (229. s.).

satan satana

“Sürülerin hepsini köylüler paylaşmışlar, kesen kesene, **satan satana.**” (100. s.).

satıp savurmak

“Sonra **satıp savurup** gittiler.” (61. s.).

saydı döktü

“**Saydı döktü**, her şeyi bir daha bir daha söyledi.” (187. s.).

sel sele

“Ortalık **sel sele** gitti.” (86. s.).

sere serpe

“Ölüsü iki gün çarşının ortasında öyle **sere serpe** kaldı.” (60. s.).

ses sada

“Aşağıda, obadan hiçbir **ses sada** gelmiyordu.” (24. s.).

ses soluk

“Hiç kimseden bir **ses soluk** çıkmadı bir daha.” (196. s.).

sevda sevda

“**Sevda sevda** derler behey yarenler, bilmeyene bir acayip hal olur.” (203. s.).

sıcak sıcak

“İç şunu Resul. **Sıcak sıcak...**” (148. s.).

sıkı sıkıya

“Gene sakalını **sıkı sıkıya** tutamlamıştı.” (10. s.).

sıra sıra

“Oba gelmiş Hasan Ağanın çiftliğine, **sıra sıra** dut ağaçlarının yöresine konmuş, bir çizgi gibi kapkara sıralanmış, bu da Hasan Ağanın gözünden kaçmamıştı.” (265-266. s.).

sinirli sinirli

“Çadırların önüne birikmiş, ellerinde nakışlı, oymalı kirmenler **sinirli sinirli** yün eğiren erkekler, küskün, neredeyse patlayıverecek kadınlar, yıkkın suratları bir delilikte.” (271. s.).

soluk soluğa

“Uzun bir süre böyle hızlı, **soluk soluğa** böyle yürüdüktan sonra gene ayakları yavaşladı, sonra ağır ağır durdu, elleri gene sakalını tutamladı, gene dehşet bir düşünceye vardı.” (9. s.).

sora sora

“Dört gündür yoldaydı, onları **sora sora** bulmuştu.” (155. s.).

sorgusuz sualsiz

“Ulan, **sorgusuz sualsiz** gelip konuversiniz.” (75. s.).

soylu soplü

“Her birisi on tane **soylu soplü** Bey eder, öyle dememişler miydi?” (183. s.).

soyu soppu

“Fıkara Ceren, bütün oba, anası babası, **soyu soppu**, herkes ona düşman.” (135. s.).

soyun sopun

“Alma fıkaranın, dostun, ananın, babanın, **soyun sopun** ahını, çıkar yavaşça yavaşça...” (173. s.).

süre süre

“**Süre süre** dört yol ağzına gelmişler, durmuşlardı.” (173. s.).

sürüm sürüm

“Yüreği kan ağlıyordu onların şu perişan, **sürüm sürüm** hallerini gördükçe, serencamlarına vakıf oldukça...” (268. s.).

süzüle süzüle

“İki bin yılın, on bin yılın ötesinden, yeraltından **süzüle süzüle** gelmiş, aydınlanmış bir su gibi, birden ortaya çıkmış bir güzellik.” (159. s.).

şıkır şıkır

“Şehir **şıkır şıkır** ışık içindeydi, onlara gülüyordu.” (100. s.).

şıp şıp

“Bir fiske vursam **şıp şıp** diye yanağınızdan kan damlayacak.” (75. s.).

şanlı şöretli

“Kırk gün kırk gece. Eski Türkmen düğünleri gibi, görkemli, **şanlı şöretli**.” (268. s.).

şaşkın şaşkın

“**Şaşkın şaşkın** bir süre havada dolaşır, sonra bir örene küt diye düşer.” (256. s.).

takım takım

“Gökten **takım takım** kuş sürüleri geçiyordu, dünyayı civıltıya boğarak.” (255. s.).

takır takır

“Islak giyitleri de kurudu, **takır takır** etti.” (89. s.).

tane tane

“Süzülmüş, çok ince, **tane tane** arınmış.” (54. s.).

taşıyla toprağıyla

“Bir tek Kayserili, daha dünkü hamal bir tek toprak ağası, daha dünkü yanaşma, teknil Ramazanlıyı **taşıyla toprağıyla** satın alır.” (220. s.).

taş kesilmek

“**Taş kesilmişler** orada, öylecene, feleklerine kahretmişler, duruyorlar.” (137. s.).

taş taş

“Altmış yıl bütün yeryüzünü **taş taş**, ova dağ dolaşmış, çiçeklerle, otlarla, bitkilerle konuşmuş, her çiçek kendini, marifetini Lokmana söylemiş.” (27. s.).

taş toprak

“Onun üstüne **taş toprak**.” (192. s.).

tatlı tatlı

“**Tatlı tatlı**, yüreğe su serpen bir gülümseyişle gülümsüyor.” (100. s.).

tek tek

“Sonra birden çadır ışığa boğuluyor, göz kamaştırıcı bir ışık çadırdan geceye taşıyor, savruluyor, kayalıklarda balkıyor, bu sırada da ağır, **tek tek**, temkinli çekiç sesleri tok kayalıklara derin çarpıyordu.” (252. s.).

tek tük

“Huğların arasında **tek tük** taş evler de yapılmaya başlandı.” (73. s.).

teker teker

“Sonra toydan **teker teker** kalkıp davulcunun yanına geldiler, yere diz çöktüler, toprağı üç kere öpüp niyaza durdular.” (15. s.).

tel tel

“Eritilmiş altını ince, **tel tel** çekti.” (51. s.).

tepeden tırnağa

“Yalnız bu Deliboğa hüyüğü **tepeden tırnağa** yöriük mezarlığıdır.” (63. s.).

ter ter

“Hazreti İbrahim'in camisinin kapısında bağlı, **ter ter** tepinen yağız atları.” (56. s.).

tırpan orak

“Erkekler kazma kürek, **tırpan orak**, ürünleri daha harmanda hacze gelmiş candarmalara karşı koymak için tarlalara gitmişlerdi.” (242. s.).

tin tin

“Bu **tin tin**, serçe gibi sekerek gelen, bir avuç, saçları dökülüp, buruş buruş olmuş kocayı hiç gözü tutmadı.” (237. s.).

tir tir titremek

“Fethullah kıpkırmızı kesildi, **tir tir titremeye** başladı, gözleri biraz daha yuvalarından dışarıya fırladı.” (119. s.).

tiril tiril titremek

“Beni aşağılar yalvartırken zevkten **tiril tiril titriyordu** it.” (147. s.).

toprak moprak

“Ceren, içinde büyük bir cebelleşmeyle gelmiş Taşbuyduranın başına: “**Toprak moprak** isteyemem Halilim dururken...” (24. s.).

topraklar toprak

“Eğer bir yıl buluşmayacak olsalar, denizler deniz, **topraklar toprak** olmaktan çıkar.” (17. s.).

top top

“Işıklar, ulu gölgeler, kırmızılar pul pul olup dağılıyor, serpiliyor, sonra **top top** oluyor, kavuşuyorlar.” (229. s.).

torba torba

“Çıkmın çıkmın, **torba torba**, çuval çuval altınları var, onu da herkese dağıtsınlar, bize de bir zırnık koklatmasınlar.” (102. s.).

torlarsınız toparlarsınız

“Bahar burnunu gösterir göstermez de **torlarsınız toplarsınız** çadırı çeker gidersiniz.” (268. s.).

toz duman

“**Toz duman**, sıcak, ter, sıtma, bela...” (11. s.).

tutuştum ha tutuşacağım

“**Tutuştum ha tutuşacağım.**” (81. s.).

tuz buz

“Yandaki kayalıklara dökülen oluğun suları şıkırdıyor, yere daha düşmeden parça parça, **tuz buz** oluyordu.” (10. s.).

tükene tükene

“Azala azala, **tükene tükene** gelmiş bitivermişti her şey.” (196. s.).

tüküren tükürene

“Ama şimdi millet bizi yol etti. Üstümüze **tüküren tükürene**... Hele buyur içeriye.” (94. s.).

türlü türlü

“Akşama kadar **türlü türlü** rivayetler çıktı.” (201. s.).

uçsuz bucaksız

“Bir bakmışsın **uçsuz bucaksız** bir gölün, bir bataklığın, bir büklüğün yerinde bir orman gürelemiş çıkmış.” (51. s.).

uçup uçup

“Bir de uçuyor, sonra **uçup uçup** bana geri geliyor.” (250. s.).

uğultu uğultu

“**Uğultu uğultu**, kaynaşma, üst üste kıvıl kıvıl.” (259. s.).

ulu denizlerden ulu denizlere

“Ulu denizlerden ulu denizlere dalgalarca çalkalandık.” (263. s.).

usul usul

*“Bulutların kıyıları **usul usul** sırmalanıyordu.” (36. s.).*

usuldan usula

*“Kendi de bir demirci dükkanına aynı bu çocuk gibi **usuldan usula** sokulmuş, sonra bir gün bakıvermiş ki ellerinde çekiç demir dövüyor.” (165. s.).*

usuldan usuldan

*“Selahattin artık konuşmuyor, başı önünde **usuldan usuldan** ağlıyordu.” (215. s.).*

utana utana

*“Ya tapunuz yoksa, ya sizin köyün değilse bu hüyük?” diye **utana utana** soruyor, öteki de güvenli, inandırıcı, tepeden tok bir sesle, çıkışırcasına: “Ver parayı sen, karışma gerisine. Yeter ki say parayı elime. Verdiğin para da ne ki? Köylüye pay etsem adam başına on lira düşmez. Verdiğin para da ne ki...” diyordu. (82. s.).*

uyku dünek

*“**Uyku dünek** kalmamış.” (256. s.).*

uzadı uzadı

*“Bir at kapkara, **uzadı uzadı**, yalımların üstünden karanlığa, ta ötelere uçtu gitti.” (107. s.).*

uzak uzak

*“Güneyde pamuk tarlaları, tarlalarda üçüncü ağızı toplayan, **uzak uzak**, azalmış ırgat yığınları, teker teker, leylekler gibi pamuk tarlalarına düşmüş başakçılar.” (103. s.).*

uzayıp kısalarak

*“Uzun gölgeler, at gölgeleri **uzayıp kısalarak**, genişleyip daralarak ovadan, aşağıdan geliyorlar, dağa, doruğa sayısız akıyorlar.” (257. s.).*

uzun uzun

“*Yaa, uzun uzun bir halkadır...*” (29. s.).

üç beş

“*Sakalı üç beş teldendi.*” (105. s.).

üçü üç

“*Üçü üç yerden soluklarını kesmişler, dışarda verilecek kararı bekliyorlardı.*” (68. s.).

üst üste

“*Sen üst üste evler, yedi denizler yaptın.*” (11. s.).

üstüne üstüne

“*Haydar Usta da üstüne üstüne gidiyor, şu yulgın kalabalığın kalabalığın yüreğine azıcık su serpmeye uğraşıyordu.*” (38. s.).

üstünü başını

“*Üstünü başını düzenledi. Dimdik konağa yürüdü.*” (177. s.).

vurup kırmanın

“*Bileğine güveneceksin şimdi. Vurup kırmanın zamanı geldi.*” (99. s.).

yağ bal

“*Hık dedikçe para, zık dedikçe yağ bal, mık dedikçe rakı, hük dedikçe ne istediysen verdim.*” (266. s.).

yağlı yağlı

“*Közeme yapıp yağlı yağlı yiyelim.*” (168. s.).

yaktı yıktı

“*Osmanlı tutsak kıldı, Osmanlı yaktı yıktı hapseyledi.*” (155. s.).

yakaladı yakalayacak

“Bir sevincin ucu gözüküyor, gözüküyor, Ceren **yakaladı yakalayacak**, kaçıyordu.” (258. s.).

yalım yalım

“Köylerden kaçıp bir tepeye, hüyüğe, bataklıklara, akarsulara sığınmış gençler Çukurovanın **yalım yalım** yandığını görüyorlardı.” (80. s.).

yalp yalp

“İşte öyle, işte, yaa, gün doğdu doğacak, ortalık ışıyor, bir baktım şu yandan **yalp yalp** eden kocaman, başım kadar bir yıldız koptu, mavi çakan bir yıldız...” (37. s.).

yan yana

“**Yan yana** üç iz.” (54. s.).

yana yöne

“**Yana yöne** kederle döndü baktı, döndü baktı, o da çadırına doğru yöneldi.” (40. s.).

yandan yöreden

“**Yandan yöreden** geçenler bu küçük fıkara çocuğu döven adama hiç karışmıyorlar, onlara bakmıyorlardı bile.” (174. s.).

yanına yönüne

“Kerem çocuk yangında uyandı, çarıklarını giydi, **yanına yönüne** bakmadan kendini Deliboğadan aşağıya koyverdi.” (107. s.).

yanıp sönen

“Bütün çadırlarda saklı, incecikten ipileyen çıra ışılıtları. **Yanıp sönen...**” (269. s.).

yara bere

“Çobanların hepsinin yüzleri **yara bere** içindeydi.” (104. s.).

yarım yamalak

Hoş geldin Süleyman,” dedi yarım yamalak. (104. s.).

yap yap

“Ne yap yap, öldür.” (151. s.).

yaparlarsa yapsınlar

“Yayın, bozun, ne yaparlarsa yapsınlar oğlum, ölümden öte köy var mı?” (126. s.).

yapıp yapıp

“Ne yapıp yapıp para bulup buluşturup, mademki Derviş Bey Akmaşatı satıyor, almalyız.” (49. s.).

yapış yapış

“Ağır, gece gibi ıslak, yapış yapış, sümüklü, kirli bir utanç bataklığına battı.” (128. s.).

yapıştıkça yapışıyordu

“Arkasındaki yarın duvarına yapıştıkça yapışıyordu.” (109. s.).

yaprak yaprak

“Yaprak yaprak uçuşuyor, dedem.” (45. s.).

yara yara

“Atından inmiş, atını yediyor, bir elinde kılıcı, bir elinde dizgini, yanında da Osman kalabalığı yara yara, insanlara çarpa çarpa ilerliyorlardı.” (173. s.).

yarı yarıya

“Önünde, içinde yalnız kadife çiçekleri dikili, o da toz içinde kalıp yarı yarıya kurumuş bir bahçesi vardır.” (133. s.).

yarım yamalak

“Kılıcı, toprağı, nasıl geldiğini, bu gece kimlerde, hangi canlarda kaldığını **yarım yamalak**, coşkudan tıkanarak anlattı.” (237. s.).

yaşlılar gençler

“Kadınlar erkekler, **yaşlılar gençler** semaha kalktılar.” (276. s.).

yaşlısı genci

“Bak, bir obanın çoluğu cocuğu, **yaşlısı genci** senin ağzının içine bakıyorlar.” (13-14. s.).

yavaş yavaş

“Kerem alaçıktan çıkıp **yavaş yavaş** köyün içine daldı.” (165. s.).

yavaşça yavaşça

“Alma fikaranın, dostun, ananın, babanın, soyun sopun ahını, çıkar **yavaşça yavaşça**...” (173. s.).

vediden yetmişe

“Bütün toy **vediden yetmişe** ayağa kalktı.” (15. s.).

vedi sekiz

“Birden aşağıdan **vedi sekiz** tane insan karartısının çıktığını gördü.” (34. s.).

yemeden içmeden

“O da çok sevinmiş, kılıcı görmüş, görünce dili tutulmuş, hayran kalmış, üç gün üç gece **yemeden içmeden** kılıcı seyreylemiş, sonra Haydar Ustanın huzurunda niyaza durmuş.” (201. s.).

yemedim içmedim

“Ben çalıştım, **yemedim içmedim**, uyumadım onu borçlandırdım.” (266. s.).

yemek içmek

“Çalışmak, kazanmak, **yemek içmek**, rahat etmek isterler.” (220. s.).

yenildi içildi

“**Yenildi içildi**, sofralar kaldırıldı.” (276. s.).

yer gök

“İşte görüyorsun Meryem, **yer gök** bizi kabul etmiyor ölelim mi?” (96. s.).

yer misin yemez misin

“Karnına karnına, **yer misin yemez misin**, bir dövdü.” (164-165. s.).

yer yer

“Karaçalılık, karaçalılığın ardındaki Ceyhan ırmağına kadar uzayan sel yatağı, sel yatağının iki yanındaki ekilmemiş, çakırdikenleriyle sıvalı, gene sellerle **yer yer** yarılmış verimsiz tarlalar ortak olarak kullanılacaktı.” (63. s.).

verden yere

“Mustan bağırarak kendini **verden yere** attı.” (193. s.).

yeri göğü

“Boğa şimdi kalksa, delirse, bir böğürse, bir böğürse, **yeri göğü** sallasa sallasa...” (89. s.).

yerin göğün

“Bir görmek umutları olsa, alimallah **yerin göğün** insanı gelir de burada ölünceye kadar mekân tutar.” (28. s.).

yerli yerince

“Ölçüyor biçiyor, **yerli yerince** caddeleri, sokakları, alanlarıyla kasabalar kuruyordu.” (71. s.).

yerli yerinde

“Her şey **yerli yerindeydi.**” (276. s.).

yerli yerine

“Her şey, her şey **yerli yerine** oturacak, bunca çektiklerini unutacak, iyi günlere kavuşacaklardı.” (324. s.).

yer yurt

“O kılıç olmasaydı, biz de Anavarzanın insan eksen biter toprağına yerleşir, adam gibi toprak sahibi, ev sahibi, **yer yurt** sahibi olurduk şimdi.” (43. s.).

veryüzü gökyüzü

“**Yeryüzü gökyüzü** bir yangındı.” (107. s.).

yetti yeteli

“Ta ezelden bu yana, aklım **yetti yeteli** bu adam beni iflah etmedi.” (190. s.).

yılan cıyan

“Dünyada taş, toprak, kurt kuş, börtü böcek, **yılan cıyan**, suda balık, havada kuş, yerde insan, karınca, gökte yıldız, her şey uyur.” (22. s.).

yıl yıl

“Varsak ona, ver şu toprağına bize, çalışıp kazanalım, ödeyelim sana **yıl yıl.**” (52. s.).

yıl be yıl

“Sen bu parayı al da, gerisini de senet verelim. **Yıl be yıl** kazanıp ödeyelim.” (243-244. s.).

yıldır yıldır

“Bir dağ gibi ateş harmanının üstüne yürüyor, ışığa gelince bütün göğsünü almış sakalı **yıldır yıldır** ediyordu.” (15. s.).

yıldız yıldız

“Karanlıkta tek mil ova **yıldız yıldız** yanıyordu.” (11. s.).

yılkı yıldı

“Yiğit türküler, **yılkı yıldı** atlar, Mısri kılıçlar, altın eyerler.” (62. s.).

yırtık yırtık

“Derken candarmalarla köylüler **yırtık yırtık** Halilin boş, Dede çadırına geldiler.”
(58. s.)

yiye yiye

“Şahin kurdun gözünü **yiye yiye** kör edermiş.” (168. s.).

yiyor yiyor

“Orada **yiyor yiyor**, orada büyüyordu.” (149. s.).

yok yok

“**Yok yok** kıyameti koparmaz, ama konuşmaz, küser.” (23. s.).

yol yol

“Aladağ, Aladağ, Aladağ,” diyerek, **yol yol**, köy köy tüm Çukurovayı dolanıp duruyor. (61. s.).

yolda belde

“**Yolda belde**, kim nerede ölürse, öldüğü yere gömüverirler onu.” (63. s.).

yoldan yola

“Elindeki onluklar parmaklarının ucundan kaydılar, set esen garbi yeli kâğıt parçalarını aldı götürdü, **yoldan yola**, bahçeden bahçeye savurdu.” (188. s.).

yollarda bellerde

“Ve peşinde silahlı altı kişi vardı, onu **yollarda bellerde** adım adım izliyorlardı.”
(32. s.).

yukardan aşığı

“*Taşlar akıyor Alıçlı koyağı yukardan aşığı...*” (257. s.).

var yok

“*Kırk çadır var yok.*” (126. s.).

vay vay

“*Vay Horzumlu Beyi vay, senin de sonun buymuş demek... Vay vay vay...*” (125. s.).

zangır zangır

“*Haydar Usta öfkeden zangır zangır titredi.*” (45. s.).

Tablo 3. 1. Eserde Tespit Edilen İkilemeler

İkilemeler	Sayfa Numaraları
acı acı	46, 47, 176, 250
aç susuz	59, 130
açık seçik	192, 258
açılıp açılıp	277
adım adım	32
afur tafur	228
ağa ağa	119
ağardı ağaracak	205
ağır ağır	9, 17, 57,73, 79, 110, 126, 158, 202, 226, 247
ağırdan ağırdan	36
ağız burnu	101
ağızına burnuna	112
ağızından burnundan	132
ak ak	20
akın akın	22, 135, 187, 234
alı al	75
alıp alıp	223
alıp vermek	143
alıştıra alıştıra	165
allak bullak	104, 159
alt alta	14
anası babası	135
andan ana	211
anlatmış anlatmış	193
anlı şanlı	196
arada sırada	149, 251

araya araya	245
ardı ardına	29, 259
arımızı namusumuzu	180
arka arkaya	108, 161, 182
aşağıdan yukarı	11
aşağı yukarı	183
aşkla şevkle	45, 47
atın atın	74
atımızı itimizi	49, 82
atına itine	68
atıp tutmak	236
atıyla itiyle	38
atları itleriyle	95/96
aval aval	230
ayet ayet	180
azdan azdan	145
azala azala	158, 196, 252, 264
azat buzat	254
bağıra bağıra	159
bağırđı çağırđı	69
bağırıp çağırđmak	205
bak bak	184
bakın bakın	138
bakıyor bakıyor	242
baktı baktı	11, 156, 227, 244
bakmış bakmış	52, 268
ballandıra ballandıra	81
baş başa	167
baştan aşağı	233
baştan ayağa	9, 178, 222
batıp çıkmak	101, 123, 182, 251
bekledi bekledi	76, 252
beli bıkını	76
belli belirsiz	87, 144, 194
belli belli	276
besleyip büyötmek	76
beş on	261
beti bereketi	200
bir bir	68, 83, 84, 100, 146, 264
bir daha bir daha	187
birer ikişer	15, 39, 91, 158
bir iki	65, 188, 212
bir iniyor bir kalkıyor	109
bir seferlik bir seferlik	13
bir uçtan bir uca	26, 242
bitmez tükenmez	133, 258

boncuk boncuk	199
boylu boyunca	96, 130, 199, 243
bölük bölük	201
bölük pörçük	134, 238
bön bön	181
börtü böcek	12, 17, 22, 147
böyle böyle	83, 144, 146, 158, 196, 243, 273
bu kıyısından o kıyısına	105
bugüne bugün	121
bulup buluşturup	49
buruş buruş	195, 225, 237, 265
can alan can veren	56
canlı canlı	209
cayır cayır	59, 109, 113, 135, 138, 139, 142, 211, 248
cıv cıv	106
cıvıl cıvıl	203
cümbür cemaat	94/95
çabuk çabuk	77, 112, 117, 128, 184, 188, 195, 198, 227
çadır çadır	257
çadırdan çadıra	204
çalı çalı	215
çalı çırpı	250
çalışa çalışa	174
çalıştı çalıştı	161
çalıştılar çalıştılar	136
çarpa çarpa	28, 173, 260
çatır çatır	55, 61, 107
çığlık çığığa	86, 107, 109
çıkın çıkın	99, 102
çın çın	207, 234, 238, 239, 252
çil çil	43, 92
çini maçini	21, 201
çok çok	174, 216, 218
çoluk çocuk	13, 14, 36, 59, 83, 92, 105, 121, 128, 155, 192, 196, 205, 222, 228, 272
çöke çöke	105
çuval çuval	102
dağ dağ	260
dağı taşı	140
dağ mıydı bayır mıydı	244
dal dal	215
dalga dalga	64
deli divane	80, 147, 153, 186, 268

delik deşik	209
denizler deniz	17
derin derin	199, 281
derinden derine	11, 29
dert bela	64, 74
deste deste	73
dili diline	18
dinledi dinledi	53
dirimiz dirliğimiz	233
dişe diş	208
dişleri dişlerine	194
doğdu doğacak	37, 269
doğduğuna doğacağına	27
doğdum doğalı	20
dolu dolu	87, 113, 125, 228
dolanıp dolaştırıp	81
dolaya dolaya	145
doldu doldu	234
domur domur	10, 87, 180
don don	134
don gömlek	81, 166
donuk donuk	36
doya doya	212
dönüp dönüp	254
döke döke	225
döküle döküle	195, 225
dönüp dönüp	107, 160
döve döve	136, 215
dövüşe dövüşe	117, 223
dura dura	230
durup durup	78, 255
durup dururken	155
durup duruyor	115, 229
duyar duymaz	21
duyulur duyulmaz	124, 140, 148, 202, 269
dünya dünya	22, 47
düşten düşe	24
düştü düşecek	267
düşüyor kalkıyor	95
edip edip	246
eğer eğmez	35
eğri büğrü	195
ekip biçmek	240
el ayak	257
elden ayaktan	175
elden ele	138, 180
ele avuca	217

el ele	17-29-148
ele güne	253
eli ayağı	34, 109
eli kolu	233
elimizi ayağımızı	182
elini ayağını	105, 273
elini kolunu	213
elsiz ayaksız	220, 272
etle kemik	264
etmeyin eylemeyin	105, 146, 227
evini barkını	195
evirdi çevirdi	90, 95, 185
evirip çevirip	238
eyvah ki eyvah	45
ezilip büzülmek	207
fakir fıkara	197
fıldır fıldır	65, 237
fitil fitil	27
gece dememiş gündüz dememiş	217
gece gündüz	65
gece miydi gündüz müydü	244
geldi geleli	53
gelir gelmez	152
gelip çatmak	222
gelip geçen	230
gelip gitmek	28/29
gelsinler gelmesinler	206
genç yaşlı	14, 36, 59
gençlik yaşlılık	217
geri geri	178, 210
gerisin geri	11, 22, 89, 110, 160, 211
getirip getirmeyeceği	230
gider gitmez	249
gidip gelip	98, 190, 242
gidiyor geliyor	191
girip çıkıyor	234, 235
gitti geldi	204
gittin geldin	193
giyinmiş kuşanmış	204
gömmeye gömerdik	197
gören duyan	84
görmüş geçirmiş	71
görüp göreceği	231
görür görmez	14, 19, 278
görüp geçirmek	205
gösterir göstermez	73, 268

göz göz	248, 264
göz göze	25, 33, 137, 148, 149, 151, 154, 254
gözleyi gözleyi	279
güle güle	69
gümbür gümbür	192
gün doğumundan gün batımına	45
gün gün	74
güneyden kuzeyden	36
gürümüz güvercinimiz	61
halden hallere	264
hasta sayrı	92
havalanır havalanmaz	255
hayal meyal	91, 249
hele hele	66
hemen hemen	123, 220
herkes herkes	111
hepsi hepsi	249
hık mık	75
hırlısı hırsızı	35/36
hızlı hızlı	119
iç	37, 222
huyları suyları	131
ıkınıyor sıkınıyor	267
ılgıt ılgıt	195
ılıktan soğuğa	130

ışıldı ışıyacak	193
ışıkta ışığa	271
ışıl ışıl	109, 144
içe içe	75, 76
içi içine	217
iki üç	197
ileri geri	46
imi timi	30
imleri timleri	80
ince ince	45
incele incele	239
iner inmez	12
inip çıkmak	197
inip inip	103, 257
insandan insana	246
insanın insana	65
iri iri	139

irili ufaklı	54, 256
istemeye istemeye	224
ister istemez	174
işi gücü	207
itiyle atıyla	124
iyileşir iyileşmez	58
kaçmaktan koyalamaya	33
kabarıp kabarıp	56
kadın erkek	14, 155, 205, 272, 276
kadınlarının kızlarının	158
kadir kıymet	46, 155, 186
kaldırıp kaldırıp	224
kamyon kamyon	240
karnına karnına	164
karman çorman	201
karşı karşı	123, 205
kasıp kavurmak	71
katar katar	98
kayadan kayaya	25, 257, 260
kayalardan kayalara	28
kavgadan dövüşe	207
kazma kürek	242
keçeden keçe	115
kendi kendimi	24
kendi kendine	20, 25, 27, 34, 44, 65, 98, 125, 146, 159, 160, 174, 220
kendi kendini	99, 160
kendi kendisiyle	183
kesen kesene	100
kesip kesmediği	138
kılıç mılıç	187
kıpır kıpır	23
kıran döken	190
kırık dökük	161, 183
kırım kırım kırılmak	11
kırış kırış	56
kık gün kırk gece	268
kıvıl kıvıl	259
kilimden kilim	115
kime kimseye	195
kimim kimsem	139
kimsesiz kimsesiz	135
kimsiz kimsesiz	146, 232
kocaman	52, 199

kocaman	
kolay kolay	9, 212
konar konmaz	115
konup göçmek	41
konuşa konuşa	31, 120
konuştı konuştı	169
kovuk kovuk	260
koyundan koyun	115
koyunlar kuzular	200
kök kök	215
köy köy	61, 80
köyleri köy	99
kurt kuş	22, 117, 124
kurtulur kurtulmaz	246
kurulur kurulmaz	12
küt küt	161, 195
lime lime	194, 239
mağrıptan maşrika	196, 263
malına mülküne	180, 181
mavi mavi	115
mırıl mırıl	213
moru mor	75
nakış nakış	180
namussuzu arsız	35/36
neler neler	33
netseler neyleseler	217
ocaklar ocağı	202
odadan odaya	234
oğlumuzu kızımızı	180
olan biten	51, 94, 202, 273
oldu olalı	217
olmaz olmaz	30
olup biteni	189, 280
olursa olsun	21, 64, 263
oradan oraya	26, 36, 81, 86, 108, 173, 193, 261
oraya buraya	88
ova ova	147
ovadan ovaya	74
o yıldızdan bu yıldıza	30
öbek öbek	101
ödesem ödesem	144
ölçüp biçmek	71
öldüre öldüre	138

ölgün ölgün	36
öpüp öpüp	201
paldır küldür	257/258
par par	54
para pul	128
parça parça	10, 44, 138, 191, 238, 257, 263
pare pare	205, 206
parıl parıl	26, 81, 137, 174
paşalar paşası	217
pat pat	221
pır pır	23, 218
pırıl pırıl	186, 279
pul pul	60, 110, 229, 238
püskül püskül	9, 186, 229
renk renk	99, 204
rezil perişan	53
rezil rüsvay	203, 277
saçı sakalı	78
saçılıp savrulmak	238
sağa sola	101, 123, 226, 238
sağdan soldan	36, 243
sağına soluna	9, 34, 144, 230
sallasa sallasa	89
sapır sapır	216
sarıldıkça sarılıyor	225
sarmaşıp dolaşıp	229
satan satana	100
satıp savurmak	61
saydı döktü	187
sel sele	86
sere serpe	60
ses seda	24, 252
ses soluk	196
sevda sevda	203, 228
sıcak sıcak	148
sıkı sıkıya	10, 11, 108, 183, 238, 260
sıra sıra	265/266
sinirli sinirli	271
soluk soluğa	9, 11, 91, 110
sora sora	155
sorgusuz sualsiz	75
soylu soplu	183
soyu soppu	135
soyun sopun	173
süre süre	173
sürüm sürüm	268
süzüle süzüle	159

şıkır şıkır	100, 186, 213
şıp şıp	75
şanlı şöhretli	268
şaşkın şaşkın	256
takım takım	255
takır takır	89
tane tane	54, 67, 251
taşıyla toprağıyla	220, 264
taş kesilmek	137
taş taş	27
taş toprak	192, 249
tatlı tatlı	100, 175
tek tek	252
tek tük	73, 109, 133, 222, 269
teker teker	15, 33, 103, 138, 256
tel tel	51
tepeden tırnağa	63, 101, 110, 124, 147, 156, 170, 186, 230, 246, 252, 260
ter ter	56
tırpan orak	242
tin tin	237
tir tir titremek	119
toprak moprak	24
topraklar toprak	17
top top	229, 275, 281
torba torba	102
torlarsınız toparlarsınız	268
toz duman	11
tutuştum ha tutuşacağım	
tuz buz	10, 238
tükene tükene	196, 198
tüküren tükürene	94
türlü türlü	201, 256
uçsuz bucaksız	51, 60, 103, 110
uçup uçup	250
uğultu uğultu	259
ulu denizlerden ulu denizlere	263
usul usul	36, 61, 90, 111, 124, 137, 145, 163, 183, 188, 255
usuldan usula	165
utana utana	82, 159
uyku dünek	256, 266
uzadı uzadı	107
uzak uzak	103
uzayıp kısalarak	257

uzun uzun	29, 77, 83, 86, 112, 152, 159, 182, 238, 239, 240, 276
üç beş	105
üçü üç	68
üst üste	11, 14, 29, 33, 42, 108, 109, 173, 197, 229, 232, 242, 252, 259, 261
üstüne üstüne	38, 108
üstünü başını	177
vurup kırmak	99
yağ bal	266
yağlı yağlı	168
yaktı yıktı	155
yakaladı yakalayacak	258
yalım yalım	80, 110
yalp yalp	37, 257
yan yana	54, 88, 112, 141, 161, 203, 233
yana yöne	40
yandan yöreden	174
yan yön	107, 247
yanıp sönen	269
yara bere	104
yarım yamalak	104
yap yap	151
yaparlarsa yapsınlar	126, 164
yapıp yapıp	49
yapış yapış	128, 157
yapıştıkça yapışıyordu	109
yaprak yaprak	45
yara yara	173
yarı yarıya	133, 225
yarım yamalak	237
yaşlılar gençler	276
yaşlısı genci	13, 14
yavaş yavaş	165, 169, 232, 260
yavaşça yavaşça	173
yediden yetmişe	15, 67, 92, 99, 117, 202, 204, 248
yedi sekiz	34
yemeden içmeden	201
yemedim içmedim	266
yemek içmek	220
yenildi içildi	276
yer gök	96, 108, 111, 117
yer misin yemez misin	164/165

yer yer	63
yerden yere	193
yeri göğü	89, 252
yerin göğün	28
yerli yerince	71
yerli yerinde	276
yerli yerine	324
yer yurt	43
yeryüzü gökyüzü	107
yetti yeteli	190
yılan çıyan	22
yıl yıl	52
yıl be yıl	243/244
yıldır yıldır	15, 109
yıldız yıldız	11, 110
yılkı yılkı	62
yırtık pırtık	58, 101
yiye yiye	168
yiyip içmek	149
yok yok	23, 228
yol yol	61, 239, 244, 260
yolda belde	63
yoldan yola	188
yollarda bellerde	32
yukardan aşağı	257, 259
var yok	126
vay vay	125, 237
vedeleyim çünküleyim	104
zanır zangır	45

4. ATASÖZLERİ

“Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler” (Aksoy, 1988, s. 37).

Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden, tecrübelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden, bilgeliklerden doğmuştur. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler (Aksoy, 1988, s. 15). Toplum kültürünün de bir parçası ve aynasıdır. Türk tarihine baktığımızda atasözlerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. “Kâşgarlı Mahmud’un 1074’te tamamladığı Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazdığı ünlü sözlüğü Dîvânu Lugâti’t-Türk’te bazı kelimelerin anlamlarını açıklarken söz varlığımız olan atasözlerinden (savlardan)

yararlanıldığı ve bunların da anlamları üzerinde durulduğu görülmektedir.” (Tan, 2020, s. 259). Günümüzde de anlatımı daha etkili ve anlaşılır hale getirmek için atasözlerinden yararlanırız.

Toplumun ortak kültürü, tecrübe ve deneyimlerinin ürünüdür. Türkçede eski dönemlerden beri varlığını korumuş ve korumakta olan atasözleri sözvarlığının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

4.1.Biçim Özellikleri

1. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir.

Sözcükler değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamayacağı gibi söz diziminin biçimi de bozulmaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa ortaya çıkan söz, anlam değişirse dahi atalar sözü diye anılmaz (Aksoy, 1988, s. 15-16).

“*Derdini saklayan derman bulamaz*” sözündeki *derman* yerine *ilaç* denilemez.

Atasözlerinin en belirgin özelliği kalıplaşmış olmasıdır. Eserde tespit edilen atasözünün bu özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz atasözleri örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“*Ama can çıkmayınca umut çıkmaz.*” (246. s.).

“*O, büyük dövüşte Türkmenden yana olmamış mıydı? Asıl azmaz, yol tezikmez.*” (173. s.).

2. Atasözleri kısa ve özür. Az sözcükle çok şey anlatır:

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz atasözleri örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“*Kendi düşün ağlamaz. Biz ki topraklarımızın kirasını toplarız, hakkımızı...*” (70. s.).

3. Atasözlerinin çoğu bir veya iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.

4.2. Kavram Özellikleri

Atasözleri kavram bakımından birkaç başlık altında ele alabiliriz (Aksoy, 1988, s. 17):

1. Sosyal olaylarının nasıl olduğunu belirten atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz atasözleri örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“Ama can çıkmayınca umut çıkmaz.” (246. s.).

2. Doğa olaylarının nasıl olduklarını belirten atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlık altında verilecek atasözü örneği tespit edilememiştir.

3. Toplumsal olayların nasıl olduklarını belirten ve ders verme amacı güden atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz atasözleri örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“Kelin tırnağı olsa kendi başını kaşır.” (224. s.).

4. Doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserdeki bu tarz atasözleri örnekleri ve sayfa numaraları şunlardır:

“Kendi düşen ağlamaz. Biz ki topraklarımızın kirasını toplarız, hakkımızı...” (70. s.).

5. Bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlık altında verilecek atasözü örneği tespit edilememiştir.

6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlık altında verilecek atasözü örneği tespit edilememiştir.

7. Kimi inanışları bildiren atasözleri:

Binboğalar Efsanesi adlı eserde bu başlık altında verilecek atasözü örneği tespit edilememiştir.

4.3. Birkaç Biçimi Bulunan Atasözleri

Kimi atasözlerinin birkaç kalıbı bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atasözü olarak tanındığından değişiklikler “donmuş olma” kuralına aykırı sayılmaz (Aksoy, 1988, s. 19).

Örneğin: “*Kelin tırnağı olsa kendi başını kaşır*” atasözünün “*Kelin ilacı olsa başına sürer*” kalıbı da kullanılmaktadır.

4.3.1. Bölgelere Göre Değişim:

Kimi atasözleri kullanıldıkları bölgeye göre farklılık gösterebilir.

“*Az gider, uz gider, dere tepe düz gider. Az gider, uz gider, deve katarı güder*” (Aksoy, 2009). (Afyonkarahisar- Sandıklı)

4.3.2. Özel Bir Maksatla Uzatmak:

Kimi atasözleri başka bir özelliği sağlamak için kavramı anlatmaya yetenden artık sözcük ile söylenmiş de olabilir (Aksoy, 1988, s. 20).

Ayıpsız yar olmaz.

Ayıpsız yar isteyen yarsız kalır.

4.3.3. Genel Kural Gibi Olanlar

Bazı atasözleri genel kural gibi söylenmiş olduğu halde gerçekten genel kural değildir. Bazı atasözlerinde “sık sık rastlanan” durumların genelleştirilmiş olduğu görülür (Aksoy, 1988, s. 21).

“*Suyu getiren de bir, testiye kıran da*” biçiminde bilinen atasözünün, 15. yüzyılda yazılmış olan *Atalar Sözü* kitabındaki biçimi şudur:

İyilik bilmeyen katında su getirenle senek sıyan birdir (Aksoy, 1988, s. 21).

4.3.4. Eksiltili Atasözleri

Kimi atasözleri eksiltili anlatımla söylenegelmiştir (Aksoy, 1988, s. 26).

Borç vermekle, düşman kırmakla.

Ata arpa, yiğide pilav.

Aş tuz ile, tuz ozan ile.

4.3.5. Öykü Biçimindeki Atasözleri

Çok kısa bir öykü biçiminde söylenegelmiştir.

Yengece “niçin yan yan gidersin” demişler; “serde kabadayılık var” demiş.

Oynamasını bilmeyen kız “yerim dar” demiş. Yerini genişletmişler “yerim dar” demiş.

Terziye “göç” demişler; “iğnem başımda” demiş.

4.3.6. Atasözlerinde Devrik Cümle

Birçok atasözünü devrik cümle ile kurulmuş ve bu durum anlatımı daha güçlü hale getirmiştir.

Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu.

Al kaşağıyı gir ahıra, yarası olan gocunur.

Sorma kişinin aslını, sohbetinden bellidir.

Var ne bilsin yok halinden.

4.4. Cümle Türlerine Göre Atasözleri

Yalın cümle, birleşik cümle, sıralı cümle, devrik cümle olmak üzere sınıflandırılabilir.

Genellikle içinde tek yargı bulunduran atasözlerine yalın cümle denir (Hengirmen, 2007, s. 427).

“Vakit nakittir.”

Genellikle içinde iki yargı bulunduran atasözlerine birleşik cümle denir (Hengirmen, 2007, s. 428).

“Allah gümüş kapıyı kaparsa, altın kapıyı açar.”

İçinde iki ya da daha çok yargı bulunan atasözleri sıralı cümle türünde kurulur (Hengirmen, 2007, s. 428).

“Söz var iş bitirir, söz var baş yitirir.”

Atasözlerinde şiirsel bir anlatıma özen gösterildiği için pek çok atasözü devrik kurulmuştur (Hengirmen, 2007, s. 428).

“Vermeyince Mabut, ne yapsın Mahmut.”

Genellikle yüklemi isim veya fiil soylu bir kelime olur. Ancak başka kelime türleri de yüklem olabilir.

Ak akçe kara gün içindir. (İsim)

Yemeyenin malını yerler. (Eylem)

Umut fakirin ekmeğidir. (Ek Eylem)

4.5. ESERDE TESPİT EDİLEN ATASÖZLERİ VE ATASÖZLERİ İŞARETLERİ

Can çıkmayınca umut çıkmaz (Çıkmadık candan umut kesilmez).

1) Ölümcül hastanın canı çıkıncaya değin iyileşeceğinden umut kesilmez.

2) Elden gitti sandığımız bir şeyle ilgimiz büsbütün kesilmemişse, gereken çabaları harcayarak onun elimizde kalmasını sağlayabileceğimizi umabiliriz (Aksoy, 1988, s. 218).

“Ama can çıkmayınca umut çıkmaz.” (246. s.).

Kelin tırnağı olsa kendi başını kaşır (Kelin ilacı olsa başına sürer).

Kendi derdine çare bulamayan kişiden aynı durumda olan başkası yardım beklememelidir (Aksoy, 1988, s. 356).

“Kelin tırnağı olsa kendi başını kaşır.” (224. s.).

Kendi düşen ağlamaz.

Hatalı ve yanlış davranışları yüzünden kötü bir duruma düşen kişinin bu durumdan şikâyet etmeye hakkı yoktur. Hata yapan insan, bu hatanın cezasını görür (Hengirmen, 2011, s. 406).

“Kendi düşen ağlamaz. Biz ki topraklarımızın kirasını toplarız, hakkımızı...” (70. s.).

5.DEYİMLER

Deyimler kendine özgü özellikleri olan kalıplaşmış sözcük gruplarıdır. Dilin en canlı yapısını oluşturması bakımından dikkat çeker. Deyimi oluşturan sözcük gruplarının yerini değiştirmek olanaksızdır ve kendi anlamından başka anlamlarda kullanılırlar (Yalçın, 2002, s. 5).

Deyimler toplum tarafından meydana getirilen sözcük gruplarıdır. Bu durumu Mehmet Aydın şu şekilde dile getirmektedir: “Deyimler, duygusal anlatımın en başta gelen öğeleri olup tümüyle toplumun malıdır.” (Aydın, s. 3).

5.1. DEYİMLERİN ÇEŞİTLERİ

Deyimler, özel nitelikleri ya da yan özellikleri bakımından çeşitli kümelere ayrılabilirler. “Özel nitelikleri” sözüyle belirtmek istenilen şey, onların ulusal ruh, düşünüş, zevk, yaşayış, tarih, eğitim, kültür, âdet, gelenek, inanç, dünya görüşü vb. gibi çeşitli yönlerden inceleme konusu olabilecek değerleri değil, dil yapıdan, kuruluş ve anlamlar açısından deyimler için belirtilen genel niteliğin yanı sıra gösterdikleri yan niteliklerdir (Aksoy, 1988, s. 497-498).

Deyimlerin çeşitleri:

- 1) Bazı deyimler kavramları mecaz yoluyla anlatır: *“cebi delik”* vb.
- 2) Birden çok yargı taşıyan ve uyaklı olan deyimler anlatım güzelliği sağlar: *“uma uma döndük muma”* vb.
- 3) Karşılıklı konuşma şeklinde olan deyimler bulunmaktadır.

- 4) Yaşanan bir olay sonucu çıkmış deyimler bulunmaktadır.
- 5) Toplumsal ve dinsel yapılarımızı sergileyebilir.
- 6) Bazı deyimler kalıp söz halinde olur ve bir kavramı ifade eder.
- 7) Bazı deyimler tamamlanmamış şekilde olabilir (Yalçın, 2002, s. 5-7).

5.2. DEYİMLERİN SINIRI

Kimi çeşitlere deyim demeyip ayrı adlar verenler bulunabilir. Hangi çeşitten olursa olsun, deyim ile ona benzeyen kalıplaşmış, sıradan bir söz, kimileyin birbirlerine o denli yaklaşırlar ki bunları deyim mi yoksa öteki kalıplaşmış söz mü saymak gerektiği kolayca söylenemez ve deyimlerle bileşik sözcükler, deyimlerle süslü, özgün sözler, deyimlerle bayağı sözler, deyimlerle terimler, deyimlerle dualar, dilekler, ilençler birbirlerine karıştırılır. Bununla birlikte ayırıcı nitelikleri çok belirgin olan söz çeşitlerinin sınırları hemen hemen kesinlikle çizilebilir (Aksoy, 1988, s. 509).

- 1) Deyimlerden bazıları kaynaşarak birleşik sözcük kimliği kazanabilir.
- 2) Deyimler anlamı süslü hale getirdiği gibi her süslü sözü deyim sayamayız.
- 3) Deyimlerden bazıları içerisinde terim barındırabilir.
- 4) Deyimlerin bazıları dua, dilek ve ilenç anlamı taşıyabilir (Aksoy, 1988, s. 509-516).

5.3.ESERDE TESPİT EDİLEN DEYİMLER

açtı ağzını yumdu gözünü

“Aşırı ölçüde öfkelenerek ağzına geleni söyledi” anlamında söylenir (Özdemir, 2000, s. 15).

“Neredeyse Hızıra açacaktı ağzını, yumacaktı gözünü.” (213. s.).

adımız çıktı dokuza inmez sekize

Adı iyiye ya da kötüye çıkmış bir kez; artık bu genel kanı kolay kolay değişmez (Aksoy, 1988, s. 530).

“Zaten adımız çıkmış dokuza, inmez sekize...” (243. s.).

ağına kadar

Hiç boş yer kalmayacak biçimde (Püsküllüoğlu, 2003, s. 37)

*“O gece **ağına kadar** insanla, üst üste dolu Çukurovada kimse uyumadı, canlarını dişlerine takıp kavuşacak yıldızları beklediler.” (42. s.).*

ağını bıçak açmamak

Acı ve üzüntüsünden konuşacak durumda olmamak (Özdemir, 2000, s. 26).

*“Ceren kendini öldürmedi ama, dünyaya, insanlara küstü, bir daha **ağını bıçak açmadı.**” (60. s.).*

ağının içine bakmak

Bir kimsenin söylediklerini beğenerek onu dikkatle dinlemek (Özdemir, 2000, s. 27).

*“Bak, bir obanın çoluğu çocuğu, yaşlısı genci senin **ağının içine bakıyorlar.**” (13. s.).*

ah çekmek

Acısını, üzüntüsünü ya da özlemini ah diyerek belirtmek (Özdemir, 2000, s. 28).

*“İnsan bilir insanlığın kıymatın,” dedi, **ah çekti**, işine koyuldu.” (51. s.).*

akla hayale sığmamak (akla sığmamak)

İnanılmayacak ölçülerde olmak, aklın almayacağı kadar aşırı olmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 50).

*“**Akla hayale sığmaz.**” (16. s.).*

alı al moru mor

Koşturup durmaktan ya da heyecan ve telaştan yüzü al al olmuş durumda (Püsküllüoğlu, 2003, s. 63).

*“**Alı al, moru mor**, öfkeli, ondan bir emir bekliyordu.” (75. s.).*

allak bullak (olmak)

Altı üstüne gelmek, karmakarışık olmak (Aksoy, 1988, s. 566).

*“Keskin bir acıya benzer, bir hoş, **allak bullak...**” (104. s.).*

aman vermemek

Göz açtırmayacak ve yardım almaya fırsat bırakmayarak kıyasıya hırpalamak (Aksoy, 1988, s. 571).

*“Ormancılar **aman vermiyordu.**” (44. s.).*

anadan yeni doğmuşa (dönmek)

Hastalıktan, ağrı ve sızılardan, sıkıntılardan kurtulmak (Aksoy, 1988, s. 572)

*“**Anadan yeni doğmuş gibi tertemizdi.**” (25. s.).*

anasının emdiği (süt) burnundan gelmek

Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek (Aksoy, 1988, s. 574).

*“Bu kış Çukurovada **analarından emdikleri burunlarından gelmişti.**” (12. s.).*

anasını satayım

Önemi yok, ne olursa olsun (Aksoy, 1988, s. 575).

*“**Ondan sonra da bir yolunu, bulacağım, anasını satayım Halili de öldüreceğim.**” (151. s.).*

ayağının türabı olmak

Biri ötekine köle gibi hizmet eder, her emrini yerine getirir durumda olmak (Aksoy, 1988, s. 599).

*“**Etme eyleme Resul, bir kere, azıcık yalvarıver de senin ayağına türab olayım.**” (146. s.).*

ayaklar altına almak

Önem verilecek şeyleri hiçe saymak, çiğnemek (Aksoy, 1988, s. 601).

“İnsanlığını, onurunu, her şeyini ayaklar altına alarak.” (160. s.).

başı dönmek

1) Çevresi dönüyor, kayıyor duygusu içinde dengesini yitirir gibi olmak.

2) Çok hareketli, yorucu durum karşısında düşünme gücü dağılarak olup bitenleri kavrayamayacak duruma düşmek (Aksoy, 1988, s. 619).

“Oradan oraya binlerce yıldız kayıyorlar, uçuyorlar, Cerenin başı dönüyor, gözlerinin önünde yıldızlar, sular patlıyor, yıldızlar ışıklar köpürüyor, altındaki kayalar çatırdıyordu.” (26. s.).

başına bela (vı satın) almak

Sıkıntı ve üzüntü verici olduğu sonradan anlaşılan bir işe isteği ile girişmiş olmak (Aksoy, 1988, s. 620).

“İşte o zaman da başınıza belayı alırsınız.” (121. s.).

başına devlet kuşu konmak

Beklemediği büyük bir nimete kavuşmak (Aksoy, 1988, s. 621).

“Şimdiye kadar başına böyle güzel bir devlet kuşu konmamıştı.” (234. s.).

başının çaresine bakmak

Kimseyin yardımı olamayacağı anlaşıldığından içinde bulunduğu güç durumdan kurtulma yolunu kendisi aramak (Aksoy, 1988, s. 625).

“Siz kendi başınızın çaresine bakın.” (48. s.).

baştan ayağa

Tamamıyla, hepsi, baştan sona kadar (Aksoy, 1988, s. 628).

“Koyak baştan ayağa ormanlık.” (9. s.).

beli bükülmek

1) Yaşlılık dolayısıyla beli öne doğru eğilmek.

2) Üzüntü yüzünden ruhça bir çöküntüye uğramak (Aksoy, 1988, s. 631).

“Müslüm ’ün **beli bükülmüştü.**” (26. s.).

belini doğrult(ama)mak

Bozulmuş olan işini yoluna koyarak paraca güçlenmek (başkasını güçlendirmek) (Aksoy, 1988, s. 632).

“Bir daha **belini doğrultamamasıya Türkmen düştü.**” (42. s.).

bir çuval inciri berbat etmek

Yolunda olan bir işi, yanlış davranışıyla kötü bir duruma sokmak (Aksoy, 1988, s. 644).

“Kerem **bir çuval inciri berbat etmişti.**” (95. s.).

bir deri bir kemik(kalmak)

İğne ipliğe dönmek (Aksoy, 1988, s. 645).

“Benden önce hiç kimse gelip de kocaman, dev gibi adamların **bir deri bir kemik** kalmış çocukları dövdüklerini, koca kalabalığın da bu hale bön bön baktıklarını söylemedi mi?” (181. s.).

gözlerini dikmek

Bir yere ya da kimseye gözlerini başka yere çevirmeksizin, ondan ayırmaksızın bakmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 394).

“Başını göğe kaldırdı, **gözlerini** uzaklara, derinlere, bir ak bulutun salındığı yerin arkasına **dikti.**” (10. s.).

boyun eğmek

Baş eğmek (Aksoy, 1988, s. 661).

“Savaşta yenilmelerine, zorla iskân edilmelerine, sürülmelerine karşın Türkmenin hepsi buna **boyun eğmedi.**” (41. s.).

boyunun ölçüsünü almak

İddialı bir kişi, giriştiği işi başaramayıp yetersizliğini anlamak (Aksoy, 1988, s. 661).

*“Kafasına takmıştı, Haydar Usta İsmet Paşayı görecekti, ondan da **boyunun ölçüsünü alacaktı.**” (235. s.).*

burnu büyümek

Büyüklenmek, kibirlenmek.”Burnu havada olma”, “Burnu Kaf Dağı’nda olmak.” (Aksoy, 1988, s. 665).

*“Şimdi **burnu büyüdü** itin herhalde.” (103. s.).*

burnunun dibinde

Çok yakınında (Aksoy, 1988, s. 666).

*“Yanık, tüten büyük **burnunun dibindeydi.**” (111. s.).*

burnunun direklerini düşürmek(kırılmak)

Çok pis koku yüzünden burnu koku alamaz olmak, burnu işlevini yapamaz duruma gelmek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 209).

*“Yün kokusu, at kokusu, yağlı, **burun direklerini düşüren,** dayanılmaz, kusturan yanık kokuları.” (108. s.).*

can atmak

Bir şeye erişmeyi pek çok istemek (Aksoy, 1988, s. 671).

*“Zaten Selahattin aramıza girmeye, şahinini bize göstermeye, bir düdüğü çalmaya **can atıyor.**” (167. s.).*

can havli ile

Kendini, canını kurtarmak korkusu ile gösterilen güçlü tepki (Aksoy, 1988, s. 672).

*“Kerem beni **can havliyle** uyandırdı, bak, dede, diye bağırdı.” (37. s.).*

canı burnuna gelmek

Çektiği sıkıntıya artık dayanamaz olmak, çok bunalmak (Aksoy, 1988, s. 672).

“Obanın adamının canı burnunda.” (203. s.).

canına okumak

1) İyi bir şeyi berbat etmek, heder etmek.

2) Bir kimseye büyük bir zarar vermek (Aksoy, 1988, s. 674).

“Şimdi sana gülüyorum, az sonra canına okuyacak, seni sırtından hançerleyeceğim der gibiydi her an.” (265. s.).

canı sağ olmak

Elden çıkanın önemi yok. Kendisi sağ ya (Aksoy, 1988, s. 676).

“Bin lira olur mu? Olmazsa canın sağ olsun, güle güle,” dedi. (69. s.).

canını dişine takmak

Bir işi başarmak için büyük sıkıntıları, tehlikeleri göze almak (Aksoy, 1988, s. 675).

“O gece ağzına kadar insanla, üst üste dolu Çukurovada kimse uyumadı, canlarını dişlerine takıp kavuşacak yıldızları beklediler.” (42. s.).

cehenneme kadar yolu var

(Öfke anlatımı) Defolup gitsin, cehenneme gitsin (Aksoy, 1988, s. 679).

“Onu da kabul etmezse cehenneme kadar yolu var.” (69. s.).

cin ifrit olmak

Çok kızmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 230).

“Bir kıl çadır görmesinler, cin ifrit oluyorlar.” (48. s.).

cirit atmak

Birçok zararlı yaratık (insan da olabilir) meydana boş bulup istediği gibi davranmak (Aksoy, 1988, s. 684).

*“Yukarda eski, cinlerin **cirit attığı**, ıssız, uğultulu, uluyan, korkulu, yılan dolu kale, ağır, üstlerine çökmüştü.” (127. s.).*

çakılıp kalmak

Bir yerde uzun süre hareketsiz kalmak, bir şey yapmadan beklemek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 233)

*“Oraya, gökyüzüne **çakılıp kalmışlardı.**” (34. s.).*

çıt çıkarmamak

En küçük bir ses çıkarmamak (Aksoy, 1988, s. 694).

*“Mustan bir tüfeğin patlamasını bekliyor, **çıt çıkarmıyordu.**” (34. s.).*

çiğ süt emmiş olmak

Soysuz ve namussuz olmak (Hengirmen, 2007, s. 196).

*“Bizden, ama insanoğludur, **çiğ süt emmiştir.**” (94. s.).*

dalıp (dalıp) gitmek

Bir düşünce ya da hayal ile bulunduğu ortamdan uzaklaşmak (Saraçbaşı, 2010).

*“Kerem **dalıp gitmişti.** Suya, balıklara...” (20. s.).*

dananın kuyruğu kopmak

İçin için süren anlaşmazlık, patlak vererek büyük bir olay ortaya çıkmak (Aksoy, 1988, s. 705).

*“İstedığımız parayı vermezse, işte o zaman **dananın kuyruğu kopar.**” (103. s.).*

deli olmak

1) Bir şeye çok sinirlenmek, çok kızmak, çok öfkelenmek.

2) Çok sevmek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 266).

*“Mustan kaşınmaktan **deli oluyordu.**”* (58. s.).

dil dökmek

İnandırmak ya da yaranmak için karşındakinin hoşlanacağı şeyler söyleyip durmak (Aksoy, 1988, s. 719).

*“Ben, babam, anam, kardeşlerim Meryeme bir yalvardık, **dil döktük.**”* (96. s.).

dili boğazına akmak (dili tutulmak)

Aşırı korku, coşku, sevinç, şaşkınlık hastalık gibi bir nedenle ansızlı konuşamaz olmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 283).

*“Ali Bey kılıcı görünce **dili boğazına aktı,** gözleri fal taşı gibi açıldı.”* (42. s.).

dili dolaşmak

Hastalık, korku, utangaçlık gibi nedenlerle söyleyeceğini şaşırıp karıştırmak (Aksoy, 1988, s. 720).

*“Kul Hüseyin bu durumdan o kadar şaşırmış ki, ne isteyeceğini o an bir türlü aklına getirememiş, eli ayağına, **dili diline dolaşmış.**”* (18. s.).

dilinden düşürmemek

Hep o kişinin ya da şeyin sözünü etmek (Aksoy, 1988, s. 721).

*“Askerden geldiğinden bu yana onu **dilinden düşürmezsin.**”* (53. s.).

dilinin altında bir şey olmak

Sözlerinden, açıkça söylemediği bir şeyler anlaşılacak (Aksoy, 1988, s. 722).

*“Hasan Ağanın **dilinin altında bir şeyler var.**”* (267. s.).

dilinin altındaki baklayı çıkarmak

Gizli tutulan bir şeyi sonunda söylemek (Özdemir, 2000, s. 121).

*“Ustadır, bozulmuş, üzülmüş, **dilinin altındaki baklayı çıkarmış.**”* (39. s.).

dilinin ucuna gelmek

Hemen söyleyecek duruma gelmek (Aksoy, 1988, s. 722).

“Dilinin ucuna geldi, hemen dedesine: “Daha yumurtadan çıkmamış şahin civcivini de hızır hemen verir mi? Yoksa civcivlerin yumurtadan çıkmasını mı bekler?” diyecekti.” (23. s.).

dizlerinin bağı çözülmek

Korku ve üzüntü gibi nedenlerle ayakta durma gücünü yitirmek (Özdemir, 2000, s. 124).

“Birden terledi, su içinde kaldı. Dizlerinin bağı çözüldü.” (143. s.).

doğduğuna doğacağına (anasından doğduğuna) pişman etmek

Çok eziyet ederek bir kimseyi canından bezdirmek (Aksoy, 1988, s. 574).

“Vermesin de oyunbozanlık etsin de, ben de onu Hızır gibi bir Hızıra benzeteyim, anasından doğduğuna doğacağına yetmiş iki bin yıl pişman olsun.” (27. s.).

dokuz doğurmak

1) Merakla, heyecanla, sabırsızlıkla beklemek.

2) Bir işi sıkıntı ve güçlük çekerek sona erdirmek (Aksoy, 1988, s. 729).

“Sabahtan beri kamış kökünün içine sığınmış, yüreği ağzında, dokuz doğurarak şahinini bekleyişi...” (211. s.).

dört dönmek

Bir iş yapmak için durmadan şuraya buraya koşmak (Aksoy, 1988, s. 732).

“Mustan gidiyor geliyor, deli poyrazın içinde dört dönüyor.” (191. s.).

dört elle sarılmak

1) Bir işi iyice benimseyerek ve eksiksiz yapma kararıyla ele almak.

2) Desteklemesinden ya da yardımından yararlanmak için bir kimse ile sıkı bağ kurmak (Aksoy, 1988, s. 732).

“Türkmenler dağları, hayvancılığı çoktan unutup gitmişler, toprağa dört elle sarılmışlardı.” (73. s.).

dört gözle beklemek

Büyük bir özlemle, büyük bir istekle, sabırsızlıkla beklemek (Aksoy, 1988, s. 733).

“Bak, çocuklar da bizi dört göz olmuş bekliyorlar.” (213. s.).

dünyayı (başına) dar etmek (zindan etmek)

O kimseyi çok sıkıntılı duruma sokmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 306).

“İşte böylece de bütün Çukurovayı kendinize düşman eyler, şu bol dünyayı başınıza dar eylersiniz...” (120. s.).

“Ceren kız, öteki obalar, bu dünyayı sana dar etmezler mi?” (191. s.).

düşman kesilmek

Bir şeyi kendisine düşman görerek ona karşı düşmanca tavır almak, düşman olmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 307).

“Onlardan kim yanında söz açarsa buruluyor, ona düşman kesiliyordu.” (74. s.).

el ayak çekilmek

Gece herkes evine, yerine çekilip ortada kimsecikler kalmamak (Aksoy, 1988, s. 749).

“Herkes uyuyup ortalıktan el ayak çekilince yataktan kaydı, dağa yukarı koşmaya başladı.” (257. s.).

elden ayaktan düşmek

Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle iş yapamaz, yürüyemez olmak (Aksoy, 1988, s. 750).

“Karşılaştıkları ilk günler Mustanın daha o zamanlar ayağı şişmemiş, Mustan daha elden ayaktan düşmemişti.” (149. s.).

ele avuca gelmemek (sıgmamak)

Söz dinlememek, kural tanımamak, şımarıkça ve taşkınca davranışlarda bulunmak (Aksoy, 1988, s. 752).

*“Haydar Usta, Haydar Usta oldu olalı ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçırın, saman altından su yürüten, ürkek, içi içine sığmayan, **ele avuca gelmeyen**, kaypak görünümlü insanoğlunu tanımlışığı var.”* (217. s.).

eli ayağı kesilmek

Dermansız kalmak (Türkhan, 1999, s. 105).

*“Şimdiye kadar her candarma görüşünde **eli ayağı kesilirdi.**”* (34. s.).

eli ayağı dolasmak

Telaştan, heyecandan ne yapacağını şaşırarak düzensiz, karışık iş yapmak (Aksoy, 1988, s. 755).

*“Kul Hüseyin bu durumdan o kadar şaşırılmış ki, ne isteyeceğini o an bir türlü aklına getirememiş, **eli ayağına, dili diline dolasmış.**”* (18. s.).

eli değmemek

Bir iş yapmaya vakit bulamamak (Aksoy, 1988, s. 756).

*“Kaçmaktan kovalamaya **eli değmemiştii.**”* (33. s.).

elini çabuk tutmak

Çabuk yapmaya çalışmak (Aksoy, 1988, s. 760).

“Ne kadar çalışsa, ne kadar elini çabuk tutsa iş çok ağır gidiyordu.”(45. s.).

elini kolunu sallaya sallaya (gelmek)

Elinde, getirmesi beklenen şey olmadığı halde ya da bitirmeye gittiği işten sonuç almaksızın gelmek (Aksoy, 1988, s. 760).

“Mırıl mırıl, **elini kolunu sallayarak**, öfkelenerek, bir ayağa kalkıp bir oturarak...”
(213. s.).

el pençe divan durmak

Bir kimseye saygı göstermek için ellerini göbeğinin üstüne kavuşturarak ayakta durmak (Özdemir, 2000, s. 142).

“Delikanlılar Horasan piri Haydar Ustanın karşısında **el pençe divan** duruyorlar, saygıdan nasıl davranacaklarını, ne edeceklerini şaşırıyorlardı.” (235. s.).

fır dönmek

Telaşlanmak (Türkhan, 1999, s. 118).

“Gözleri hiçbir şeyi görmez olmuş, dünya yöresinde **fır dönüyor**, ayakları, tekmil bedeni titriyordu.” (77. s.).

gece dememiş gündüz dememiş (gece gündüz dememek)

1)Geceyi gündüze katmak.

2)Vaktin uygun olup olmadığına bakmamak (Aksoy, 1988, s. 789).

“Yıllarca **gece dememiş gündüz dememiş**, gençlik yaşlılık dememiş çabalamış, hiç böylesine yorulmamıştı.” (217. s.).

gök (gibi) gürlmek

Şimşek çaktıktan ya da yıldırım düştükten sonra havada duyulan gürültü (Türkhan, 1999, s. 128).

“Ramazanoğlu **gök gibi gürlledi**.” (53. s.).

gönlü çekmek

Canı çekmek (Aksoy, 1988, s. 800).

“Kızım kimi isterse, kimi **gönlü çekerse** ona varır.” dedi. (50. s.).

gönlü düşmek (akmak)

Bir şeye karşı çekici ve güçlü bir duygu duymak (Türkhan, 1999, s. 129).

“İbrahim kızı Zeliha, **gönlü düşün** sevdalanarak Çukurköprüden Mazlum Efendiye kaçtı.” (61. s.).

görmüş geçirmiş

Geçmişte iyi günler yaşamış (kişi) (Aksoy, 1988, s. 804).

“Ali Bey **görmüş geçirmiş**, akıllı bir adamdı.” (71. s.).

göz açıp kapayınca kadar

Çok kısa bir zamanda (Aksoy, 1988, s. 806).

“Bir **göz açıp kapayınca kadar**... bir ancık yaşadım, işte şimdi. İşte şimdi yaşıyorum.” (26. s.).

göz göze gelmek

Bakışları karşılaşmak (Aksoy, 1988, s. 810).

“Bir kere olsun onunla **göz göze gelememişti**.” (25. s.).

göz kulak olmak

1) Korunması gereken kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek.

2) Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak (Aksoy, 1988, s. 811).

“Ben gel gelinceye kadar sürüye kim **göz kulak olur?**” (148. s.).

gözleri çakmak çakmak (olmak)

Ateşli hastalıktan ya da öfkeden gözleri kızarmış ve parlamış olmak (Aksoy, 1988, s. 811).

“Çimeni yeşil **gözleri** bir ışıltıda ikide bir **çakmak çakıyor**, karar veriyordu.” (10. s.).

gözleri dışarı fırlamak (uğramak)

Çok korktuğu, çok şaşırdığı belli olmak (Türkhan, 1999, s. 132).

“Mustan bir ağızdan bütün bunları, **gözleri dışarı fırlamış**, hemen sayıştırıyor.” (57. s.).

gözleri dönmek

Aşırı bir istek ya da çok öfkelenme dolayısıyla saldırarak durumda olmak (Aksoy, 1988, s. 812).

“Binboğa dağı birden bin tane boğa oldu, görülmemiş irilikte, güzellikte, balkıyarak, iri, **gözleri dönmüş**, sivri kılıç gibi boynuzlan parlayarak, yalımdan, Çukurun üstüne yürüdüler.” (110. s.).

gözleri fal taşı gibi açılmak

Gözleri, büyük bir şaşkınlıktan ya da öfkeden dolayı doğal olmayan biçimde açılmak (Aksoy, 1988, s. 812).

“Ali Bey kılıcı görünce dili boğazına aktı, **gözleri fal taşı gibi açıldı.**” (42. s.).

gözleri fır dönmek (gözleri fıldır fıldır etmek)

Gözleri zekice ve çabuk çabuk dönerek her yana bakmak (Aksoy, 1988, s. 812).

“Resul Mustanı karşısında görünce birden bir irkildi, sonra kaçmak için yöresine bakındı, **gözleri fır döndü.**” (143. s.).

gözü(leri) hiçbir şeyi görmemek

1) Kendini çok önem verdiği bir işe bağlayıp başka hiçbir şeyle ilgilenmez olmak.

2) Bir kızgınlığın etkisiyle, sonucunun ne olacağını düşünmeden, en kötü şeyleri yapacak duruma gelmek (Aksoy, 1988, s. 816).

“**Gözleri hiçbir şeyi görmez olmuş**, dünya yöresinde fır dönüyor, ayakları, tekmil bedeni titriyordu.” (77. s.).

gözlerini dört açmak

Çok dikkatli olmak, aldırılmamak için çok uyanık olmak (Aksoy, 1988, s. 821).

“Selahattin de gözlerini gökyüzünden ayırmıyor, **gözlerini dört açmış**, şahinle öteki kuşun cebelleşmesini görmeye çalışıyor, o da öteki çocuklarla birlikte bağıırıyordu.” (214. s.).

göz süzmek

Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak nazlı nazlı, anlamlı bakmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 395)

“**Gözlerini süzenler**, uykulu, taştan adamlar, uzun, yanık, öfkeli, kederli, şikâyetli türküler.” (55. s.).

gözlerini dikmek

1) Göz dikmek.

2) Gözünü ayırmamak (Aksoy, 1988, s. 820).

“Süleyman Kahya kovanları eline aldı, evirdi çevirdi, çakır ela **gözlerini** hüznle Keremin üstüne **dikti**, acımayla, ondan özür diler gibi: “Bu kovanlar, gece sıkılan kovanlar...” (90. s.).

gözleri kan çanağına dönmek

Uykusuzluk, ağlama, kızma gibi nedenlerle gözleri çok kızarmış olmak (Aksoy, 1988, s. 816).

“**Gözleri kan çanağına dönmüştü.**” (254. s.).

gözleri ışıdamak (parlamak)

Yüzünde sevinç ve umut belirtileri görülmek (Aksoy, 1988, s. 813).

“**Bu semahı duyunca Haydar Ustanın gözleri ışıladı.**” (15. s.).

gözleri yuvalarından (verinden) fırlamıştı

Gözlerini gereğinden çok açıp aşırı öfkesini göstermek (Aksoy, 1988, s. 812).

“**Derviş Hasanın beklemekten, heyecandan gözleri yuvalarından fırlamıştı, ter içindeydi de...**” (69. s.).

gözü arkada kalmak

Kendisi ayrıldıktan sonra, bıraktığı işin ya da kişinin ne durumda olduğunun merakı içinde bulunmak (Aksoy, 1988, s. 815).

“Yürekleri, gözleri arkada kalıyordu.” (80. s.).

gözü kamaşmak

- 1) Güçlü bir ışık ya da aydınlık yüzünden çevreye bakamamak.
- 2) Hayran olmak, büyülenmek (Saraçbaşı, 2010, s. 522).

“Dünya ışığa boğuldu. Gözüm kamaştı.” (37. s.).

gözü hiçbir şey(i) görmemek

- 1) Kendini çok önem verdiği bir işe bağlayıp başka hiçbir işle ilgilenmez olmak.
- 2) Bir kızgınlığın etkisiyle, sonucunun ne olacağını düşünmeden, en kötü şeyleri yapacak duruma gelmek (Aksoy, 1988, s. 816).

*“Artık bundan sonra Mustanın **gözü hiçbir şeyi görmemiş**, tabancasını almış, bir ata atlamış, Osman Ağanın oğlunu evlerinin kapılarına kadar kovalamış, kapılarının eşiğinde öldürmüş, kellesini kesmiş, getirip Cerenin önüne atmıştı.” (33. s.).*

gözü tutmamak

- 1) Görünüşü, davranışı dolayısıyla bir kimseyi beğenmek(beğenmemek).
- 2) Görünüşü, durumu dolayısıyla bir şeyi beğenmek(beğenmemek) (Aksoy, 1988, s. 823).

*“Bu küçücük evi **gözü hiç tutmamıştı.**” (177. s.).*

gözünün üstünde kaşın var dememek

Her davranışını hoş karşılamak ve alınmasına yol açacak hiçbir şey söylememek (Aksoy, 1988, s. 821).

*“Hem de vasiyetini tuttum, şimdiye kadar size ilişmedim, hem de **gözünüzün üstünde kaşınız var demedim.**” (66. s.).*

helâl sût emmiş

Çok doğru, çok temiz bir kişi (Aksoy, 1988, s. 852).

“Develer, atlar, koyunlar alacağım, helâl sût emmiş bir de Yörük kıızıyla evleneceğim.” (52. s.).

hem suçlu hem güçlü

Suçu olduğu halde suçsuz gibi davranan, dahası, karşısındakini suçlamaya yeltenen (Aksoy, 1988, s. 853).

“Hem suçlu hem güçlü.” (92. s.).

herkes can derdinde (koyun can derdinde, kasap yağ derdinde)

Bir kişi önemli bir kaybından dolayı çırpınırken, başka birisi bu durumdan ne kadar çok yararlanabileceğini düşünür (Türkhan, 1999, s. 193).

“Herkes can derdinde, ben de şahinin ardına düşmüşüm.” (108. s.)

hık(h) demiş burnundan düşmüş

Her durumuyla ona (anasına ya da babasına) çok benziyor (Aksoy, 1988, s. 857).

“Hık demişler birbirlerinin burnundan düşmüşler.” (229. s.).

ıknıyor sıkınıyor (ıknıp sıkınmak)

1) Soluğunu içinde tutarak karın kaslarıyla bağırsaklarını üst üste sıkıştırmak.

2) Beden ya da kafa çalışmalarında bir şey ortaya koyabilmek için kendini zorlamak (Aksoy, 1988, s. 863).

“Sözü döndürüp dolaştırıyor, bir yere getiriyor, gözleri parlıyor, ıknıyor sıkınıyor, ter içinde kalıyor, sonunda da susuyor, somurtuyordu.” (267. s.).

ici götürmemek

1) Acıyıp dayanamamak.

2) Vicdanına sığdıramamak.

3) Kıskanmak, çekememek (Aksoy, 1988, s. 868).

“Düşündükçe içi olanı biteni götürmüyordu.” (51. s.).

içi içine sığmamak

Çok heyecanlanıp sevinmek (Aksoy, 1988, s. 868).

*“Haydar Usta, Haydar Usta oldu olalı ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçırın, saman altından su yürüten, ürkek, **içi içine sığmayan**, ele avuca gelmeyen, kaypak görünümlü insanoğlunu tanımlıığı var.” (217. s.).*

içini çekmek

Üzüntüsünü derin bir soluk alarak göstermek (Aksoy, 1988, s. 871)

*“**İçini çekiyor**, gözünü yıldızlardan ayırmıyor, “Bir umut sende kaldı ya Hızır,” diyordu.” (30. s.).*

iki gözü iki çeşme

1) Durmadan ağlayarak.

2) Sürekli olarak gözyaşı döküyor (Aksoy, 1988, s. 876).

*“**İki gözü iki çeşme**, yollar boyunca yitiğine, Keremine ağlayan Keremin anasına da acısını unuttu: “Oğlum dedesiyle bile gitti, soylu dedesiyle bile gelecek,” dedi avundu.” (202. s.).*

ileri geri konuşmak

Yersiz ve kırıcı sözler söylemek (Aksoy, 1988, s. 878).

*“Sen dur Süleyman, **ileri geri çok konuşmak**.” (46. s.).*

imdadada yetişmek

Yardıma koşmak (Türkhan, 1999, s. 163).

*“Bu gecede bir iş var Mustan kardaş, koca Hızır **imdadımıza yetişti**.” (34. s.).*

ipin ucunu kaçırmak

İşi düzgün yürütme olanaklarını yitirip artık duruma egemen olamamak (Aksoy, 1988, s. 882).

*“Ünü büyük Ramazanoğlu da, bu kadar zenginleyip kalabalıklaşınca **ipin ucunu kaçırdı.**” (175. s.).*

iple çekmek

O zamanın gelmesini sabırsızlıkla beklemek (Aksoy, 1988, s. 883).

*“Ceren bütün bir yıl her gün Halilin yolunu beklemiş, bugünü de **iple çekmişti.**” (25. s.).*

iş isten geçmek

Daha önce davranılmadığı için bir fırsat kaçırılmış, artık o işi yapma olanağı kalmamış olmak (Aksoy, 1988, s. 888).

*“Baktım ama **iş işte geçmiş,** yıldızlar kavuşup bir olmuştu.” (18. s.).*

kafası kızmak

Öfkelenmek (Aksoy, 1988, s. 898) .

*“Mustanın **kafası çok kızmıştı.**” (32. s.).*

kan ter içinde kalmak (kan ter dökmek)

Sırılsıklam ter içine kalmak (Aksoy, 1988, s. 907).

*“Titriyordu. **Kan ter içinde kalmıştı.**” (182. s.).*

kasıp kavurmak

1) Bir afet, ortalığı büyük zarara uğratmak.

2) Bir zalim, aşırı, sert işlemleriyle herkesin canını yakmak, ortalığı korku ve dehşet içinde bırakmak (Aksoy, 1988, s. 915).

*“O yaz görülmedik salgın hastalıklar **kastı kavurdu** ortalığı.” (71. s.).*

kendinden geçmek

Heyecan verici bir durum karşısında akli ve duygu organları işlemez olmak (Aksoy, 1988, s. 921).

*“Halili görünce bütün bedeni camgışıyor, **kendinden geçiyordu.**” (25. s.).*

kıpkırmızı kesilmek

Herhangi bir nedenle çok kızarmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 550)

*“Fehmi Ağa **kıpkırmızı kesildi:** “Haşa!” diye bağırdı.” (78. s.).*

kıyameti koparmak

Aşırı derecede bağırıp çağırarak, aşırı gürültülere, tartışmalara yol açmak (Aksoy, 1988, s. 932).

*“Dedesini bir farkına varsa ki onu seyrediyorlar, **kıyameti koparırdı.**” (23. s.).*

kılına dokunmamak

Bir kişiye en küçük bir sataşma ve eziyette bulunmamak (Aksoy, 1988, s. 928).

*“Kimsenin **kılına dokunmamıştı.**” (59. s.).*

kolu kanadı kırılmak

Yardımcılarını ya da para gücünü yitirdiğinden iş yapamayacak duruma düşmek (Aksoy, 1988, s. 937).

*“**Kanadımız kolumuz kırıldı** Haydar...” (12. s.).*

korkusundan altına işemek (kaçırmak)

Büyük aptesini tutamayarak donunu kirletmek (Aksoy, 1988, s. 568).

*“Evet efendim! Biz bunların kahrını belasını çekelim, sonra Yörükler gelsinler bölgemize, babalarının malıymış gibi hüüyüğümüze konsunlar, elaleme paralar dağıtsınlar, gündüz akşamlara, gece sabahlara kadar durmadan ovamızı kurşunlayıp bütün Çukurovayı **korkusundan altına işetsinler.**” (93. s.).*

kulak kabartmak

Belli etmemeye çalışarak dinlemek (Aksoy, 1988, s. 944).

“Kulak kabarttı, herkesin ağzında bir Haydar Usta sözüdür gidiyordu.” (248. s.).

lamı cimi yok

Başka yolu yok, bahane istemez, her halde yapılmalı (Aksoy, 1988, s. 956).

“Lam cim istemem, derhal silahları isterim.” (91. s.).

nutuk çekmek

“Uzun, sıkıcı, boş konuşma yapmak ya da özden yoksun, boş ve sıkıcı bir söylev vermek” anlamında küçümseyici söz (Püsküllüoğlu, 2003, s. 625).

*“Aynen seçimlerde **nutuk çeker** gibi yapıyordu.” (67. s.).*

ocağı sön(dür)mek

Ailesinin dağılmasını sağlamak, çoluğunu çocuğunu yok etmek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 527).

*“Kızı da doğurmazsa **ocağı sönecekti.**” (32. s.).*

ödü kopmak

Ansızın çok korkmak (Aksoy, 1988, s. 992).

*“Çoban elinde süt çamçağı ona ağır ağır, on adımlık yolu yarım saatte alarak, çamçak tepesinin üstünde, Mustanın, ayağı bir yere takılır da düşer diye **ödü koparak**, geliyor çamçağı uzatıyor, Mustan gözleri dışarı fırlamış, çamçağı başına dikiyor.” (57-58. s.).*

para koparmak

Birinden vermek istemediği halde zorla, kandırarak para almak (Aksoy, 1988, s. 1005).

*“Yörükler Deliboğa hüyüğüne konmuşlar, Derviş Hasan da onlardan **para koparmış.**” (75. s.).*

parmağı ağızında kalmak

Şaşakalmak, hayretler içinde kalmak (Aksoy, 1988, s. 1006).

“Diyor ki, yedi davullu, yüz köçekli, ulu toylu düğün kuracağım ki bütün Çukurun parmağı ağızında kalacak.”(132. s.).

saman altından su yürütmek

Kendisinin yaptığını belli etmeyerek ortalığı karıştırmak, herkesi birbirine düşürmek (Aksoy, 1988, s. 1027).

“Haydar Usta, Haydar Usta oldu olalı ne böyle bir yağmur görmüşlüğü var, ne de böyle sarı benizli, insanın gözünün içine hiç bakmayan, hep gözlerini kaçıran, saman altından su yürüten, ürkek, içi içine sığmayan, ele avuca gelmeyen, kaypak görünümlü insanoğlunu tanımışlığı var.” (217. s.).

sapsarı kesilmek

Çok sararmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 686)

“Halil sapsarı kesildi, dondu kaldı.” (59. s.).

sıcak basmak

Hava çok ısınmak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 694)

“Sıcak basıyordu, delirten, ürperten, yüreğini çarptıran...” (25. s.).

soluk aldirmamak

Dinlendirmeden çalıştırmak (Aksoy, 1988, s. 1041).

“Bize bir soluk aldirmaz. Canımızı burnumuzdan getirir.” (35. s.).

taş kesilmek

Hiçbir şey söylemez olmak (Aksoy, 1988, s. 1066).

“Kalabalık taş kesilmiş, orada kıpırtısız öyle durup kalmışlardı.”(36. s.).

tebdili şaşmak

Ne yapacağını şaşırarak (*Türkhan, 1999, s. 265*).

“Haydarın kılıcını görenin **tebdili şaşar.**” (47. s.).

tepeden bakmak

Kendini karşısındakinden üstün görmek (Aksoy, 1988, s. 1071).

“Sarışın, çok zayıf, kalkık burunlu, az konuşan, öteki çocuklara **tepeden bakan** bir çocuktü.” (164. s.).

tepeden tırnağa (kadar)

(İnsan ve hayvanlar için) Bütün vücudu, her yanı (Aksoy, 1988, s. 1071).

“Aladağın derin, uzun ormanlıkla, kayalıklı koyağı, **tepeden tırnağa** yankılandı.” (14. s.).

tepesi kızmak (atmak)

Birdenbire çok öfkelenmek (Aksoy, 1988, s. 1071).

“Sabaha kadar böğürür yürürmüş... **Tepesi kızınca...**” (89. s.).

(ensesine) sırtına binmek

Bir işi yaptırmak için sürekli olarak baskı altında bulundurmak (Aksoy, 1988, s. 768).

“Bunu bilen Çukurovalı da Yörüğün **sırtına bindikçe** biniyordu.” (63. s.).

tozu dumana katmak

1)Ortalığı altüst etmek, gürültü, patırtı çıkarmak.

2)Yolun tozunu kaldırarak hızla koşmak (Aksoy, 1988, s. 1078).

“Yoldan aşağı **tozu dumana katmış,** atlı, eşekli, traktörlü, kamyonlu, yaya, elleri nacaklı, sopalı, silahlı bir köylü kalabalığı hayuhuyla sarmışlar ovayı geliyorlardı.” (205. s.).

turnayı gözünden vurmak

Çok değerli bir şeyi kazanmayı başarmak (Aksoy, 1988, s. 1078).

*“Bu da Deli Muzaffer ki, efendim, uçan **turnayı gözünden**, kaçan tavşanı art ayağından **vurur.**” (66. s.).*

tuz buz olmak

Özellikle cam türünden şeyler kırılarak çok küçük parçalara ayrılmak (Aksoy, 1988, s. 1080).

*“Yandaki kayalıklara dökülen oluğun suları şakırdıyor, yere daha düşmeden parça parça, **tuz buz oluyordu.**” (10. s.).*

umut bağlamak

olmasını, olacağını ummak, beklemek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 765).

*“Tam otuz yıldır bu kılıç deliliğine alışmışlar, ona gülmüşler, acımışlar, ama ta derinlerden de, kendi kendilerinden bile saklayarak, Haydar Usta kadar değilse de, ona yakın **umut bağlamışlardı.**” (47. s.).*

un ufak eylemek (etmek)

Çok ufak kırıntılar haline getirmek (Türkhan, 1999, s. 276).

*“Halili **un ufak eylediler.**” (59. s.).*

(terevağından) yağdan kıl çeker gibi

Kimseye zarar vermeden, çok kolaylıkla (Aksoy, 1988, s. 1073).

*“Çocuk **yağdan kıl çekercesine şahinini alıp götürecektir.**” (114. s.).*

yanıp tutuşmak

1) Büyük bir aşk içinde olmak.

2) Elde etmek için güçlü bir istek duymak ya da elde edemediği, kaçırdığı için derin bir üzüntü ile harap olmak (Aksoy, 1988, s. 1106).

“İstanbulun fakir bir mahallesinden, fakir bir ailesinden çıkmış, yükselmek, para kazanmak için yanıp tutuşuyordu.” (71. s.).

vediden yetmişe (vedisinden yetmişine kadar)

En küçüğünden en büyüğüne kadar herkes (Aksoy, 1988, s. 1112).

*“Cereni bu işe razı edebilmek için bütün oba, **yediden yetmişe** çalışırlar.” (54. s.).*

verden göğe kadar

Pek çok, anlatılamayacak kadar çok (memnun olmak, hakkı olmak...) (Aksoy, 1988, s. 1115).

*“Hepiniz doğrusunuz ve de hepinizin **yerden göğe kadar** hakkınız var.” (101. s.).*

yerin dibine geçmek

Pek çok utanmak, o anda kimsenin kendisini görmemesini istemek (Aksoy, 1988, s. 1116).

*“Resul kırgın, kızgın, üzgün, gözleri şimşeklenerek, kendinden, Mustandan, şu koyunlardan, köpeklerden, ağaçtan, sudan, uçan kuştan utanarak, **yerlerin dibine geçerek:** “Canım bir pekmez çekti ki... Pekmezi yemek istedim,” dedi.”(152. s.).*

yerle bir etmek

Yapıyı yıkıp yere indirmek (Aksoy, 1988, s. 1117).

*“Yürüyecek de şu köylerin üstünden bir geçecek, onları **yerle bir edecek.**” (90. s.).*

yüreğe (vüreğine) su serpmek

Duyduğu üzüntü, kaygı, sıkıntı; yeni ve ferahlatıcı bir durum ya da haber dolayısıyla hafiflemek (Aksoy, 1988, s. 1130).

*“Haydar Usta da üstüne üstüne gidiyor, şu yulgın kalabalığın **yüreğine** azıcık su serpmeye uğraşıyordu.” (38. s.).*

yüreği ağzına gelmek

Birdenbire çok korkmak (Aksoy, 1988, s. 1129).

“Cerenin yüreği ağzına geldi.” (26. s.).

yüreği götürmemek (davanmamak)

İçinde katlanılmaz bir acı duymak (Aksoy, 1988, s. 1129).

“Geriyeye dönüp bakmaya yüreğim götürmüyor.” (79. s.).

yüreği hop etmek

Birdenbire korkup heyecanlanmak (Aksoy, 1988, s. 1129).

“Her yıldız akışta Cerenin yüreği hop ediyor, akan yıldız kayıp gidinceye kadar gözleriyle onu izliyordu.” (26. s.).

yüreği (içi) kan ağlamak

Yüzünden belli etmeyerek içten içe çok zlmek, çok acımak (Püsküllüoğlu, 2003, s. 463).

“Yüreği kan ağlıyordu onların şu perişan, sürüm sürüm hallerini gördükçe, serencamlarına vakıf oldukça...” (268. s.).

yüreğine (acı) oturmak

Pek çok zlmek (Püsküllüoğlu, 2003, s. 827).

“Birden Keremin yüreğine taş gibi bir acı oturdu.” (136. s.).

yüz sürmek

Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına... doğru - yüzünü yere srercesine- eğilmek (Aksoy, 1988, s. 1134).

“Varıp huzuruna yüz süreceğim.” (10. s.).

yüz verme(me)k

İlgi, yakınlık göstermek, bütün davranışlarını hoş görmek (Aksoy, 1988, s. 1139).

“Ceren kız ona hiçbir zaman yüz vermemişti.” (33. s.).

zırnık koklatmak (vermemek)

En küçük, en kötü bir şey dahi vermemek (Aksoy, 1988, s. 1143).

“Çıkan çıkın, torba torba, çuval çuval altınları var, onu da herkese dağıtsınlar, bize de bir zırnık koklatmasınlar.” (102. s.).

6. KALIP SÖZLER

Bir dili oluşturan söz varlığı farklı öğeleri içinde barındırır ve bunlardan biri de kalıp sözlerdir. Kalıp sözler bir dilin kültürünü yansıtmaları ve o kültür hakkında bilgi vermesi açısından önemli bir yere sahiptir, dilde anlatım kolaylığı sağlamaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımda hem konuşanın sözlerinin daha rahat anlaşılmasını hem de dinleyenin zihninde anlatılanların daha rahat kalmasını sağlamaktadır.

Doğan Aksan kalıp sözleri şöyle tanımlamıştır: “Ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay dolayısıyla söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir.” (1996, s. 43). “Her toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş sözler, duyguları açığa vuran kalıplar, çeşitli klişeler vardır.” (2009, s. 163). Bu kalıpları veya klişeleri günlük yaşamımızda insanlarla selamlaşırken, ricada bulunurken ve birçok alanda kullanıldığı görülmektedir.

Kalıp sözleri kendi içinde belli gruplara ayırmak mümkündür. Bu gruplar şunlardır: Hayır dua ve iyi dilek, beddua ve küfür, duygusal tepki, selamlaşma, ayrılık, batıl inanç, istek, konuşan veya dinleyeni yüceltme, istenileni kabul veya ret, eleştiri veya tehdit, genel bir davranış veya düşünce, töre ve gelenek, dini inanç, soru-cevap, özür dileme, ödüllendirme, teşekkür (Gökdayı, 2008, s. 106).

6.1. ESERDE TESPİT EDİLEN KALIP SÖZLER

aleykümselam

“Aleykümselam birader,” dedi uzun boylusu. (112. s.).

Allah’a ismarladık

“Allahaismarladık Kerem Ali,” dedi, çıktı gitti. (221. s.).

Allah kerim

“*Mustan içinden geçirdi, senin silahını birine veririm, ötekini de Allah kerim.*” (153. s.).

Allah sizden razı olsun

“*Bir yılda bir kere bile et yüzü görmeyiz, sizler topraklarımızdan, yollarımızdan geçersiniz de, işte o zaman, Allah sizden razı olsun, bir parça et yüzü görür çoluk çocuğumuz.*” (121. s.).

aman Allah!

“*Aman Allah ki aman Allah!*” (109. s.).

baş üstüne

“*Kedi Veli sevinçle:*

“*Baş üstüne,*” dedi, nagant tabancasını yokladı, hemen yanına beş kişi daha aldı, beşi de silahlıydı, geri döndü.” (75. s.).

buyur

“*Buyur Kahya*” dedi. (45. s.).

canına minnet

“*Bu, öfkeden kuduran delikanlıların canına minnetti.*” (156. s.).

canın sağ olsun

“*Bin lira olur mu? Olmazsa canın sağ olsun, güle güle,*” dedi. (69. s.).

canının sağlığı

“*Rüstem Ustadır, dize gelip senin canının sağlığını dilerim Padişahım diyor.*” (179. s.).

cehennemin dibine kadar

“*Cehennemin dibine ... Biz böyle olursak, biz böyle olur da pusarsak bizi yollardan bile geçirmezler, değil kondurmak.*” (117. s.).

dilin kurusun

“Aaaah, dedem, keşki **dilim kuruyaydı** da şahini o gece istemeseydim.” (136. s.).

eline sağlık

“**Eline sağlık.**” (185. s.).

estağfurullah

“**Estağfurullah,**” dedi. (235. s.).

güle güle

“Bin lira olur mu? Olmazsa canın sağ olsun, **güle güle,**” dedi. (69. s.).

hakkını helal et

“**Hakkını helal et,** baba,” dedi. (161. s.).

helal olsun

“Dayandın ulan. **Helal olsun.**” (148. s.).

hoş bulduk

“**Hoş bulduk,**” dediler. (226. s.).

hoş geldiniz

“**Hoş geldin Süleyman**” dedi yarım yamalak.” (104. s.).

hoş geldin, safalar getirdin

“Oooo, Süleyman sen misin, **hoş geldin, safalar getirdin.**” (119. s.).

kurban olayım

“Hele Cerene Cerene, **kurban olayım** verene.” (129. s.).

kurban olduğum

“Çabuk, çabuk gel, **kurban olduğum** pirlere piri Haydar Usta,” dedi. (225. s.).

kusura kalma

“Süleyman Kahya:

“**Kusuruma kalma,**” dedi ağırbaşlı, korkusuz, bir çocuk gibi utangaç, ağlamaklı, yılgın, yorgun, çaresiz, bitmiş.” (104. s.).

maşallah

“Felek de **maşallah** diyecek benim aklıma.” (103. s.).

merhaba

“**Merhaba**” dedi öteki, elini uzattı. (66. s.).

özür dilerim

“Sesinde bir **özür dileme,** bir utanma vardı.” (207. s.).

sabah ola hayrola

“**Sabah ola hayır ola,**” dedi Haydar Usta. (233. s.).

sağcıkla kal

“**Sağcıkla kalın,**” dedi umutla gülerek. (117. s.).

sağ ol

“**Sağ olsun Hızır.**” (32. s.).

selamünaleyküm

“**Selamünaleyküm** ağalar,” dedi. (112. s.).

Tanrı misafiri (konuğu)

“Evdeyse ona de ki, Yörük kocası, Demirciler Ocağı piri Haydar Usta **Tanrı konuğu** olarıktan seni görmeye gelmiş diye söyle.” (186. s.).

uzun sözün kısası

“**Uzun sözün kısası**” diye söze başladı. (49. s.).

yemin etmek

“Dünyada pekmezden daha lezzetli bir şey olamayacağına gözleri üstüne **yemin etti.**” (150. s.).

Yolun açık olsun

“**Yolun açık olsun, talihin yaver gitsin,**” diye dualar mırıldanarak, inanmayarak yaşlı adamı dükkanından uğurladı. (221. s.).

Tablo 6. 1.Eserde Tespit Edilen Kalıp Sözler

Kalıp Sözler	Sayfa Numaraları
aleykümselam	112, 202
Allah’a ısmarladık	221
Allah kerim	153, 157
Allah razı olsun	121
arz etmek	33
baş üstüne	75, 184
buyur	45, 66, 91, 92, 93, 94, 176, 177, 184, 207, 233
canına minnet	156
canın sağ olsun	69
canının sağlığı	179, 186
cehennem dibine kadar	117, 207
dile kolay	30
dilin kurusun	136
eline sağlık	185
estağfurullah	235
güle güle	69
hakkını helal et	161
helal olsun	148
hoş bulduk	226
hoş geldiniz	104, 124, 226
hoş geldin, safalar getirdin	119, 151
kurban olmak	129
kusura kalma	104, 161, 177, 181, 186
maşallah	103, 176
merhaba	66, 104
özür dilerim	207, 227
sabah ola hayrola	233
sağlıcakla kal	117, 124, 148, 183, 203, 231
sağ ol	32, 45, 53, 94, 118, 121, 177, 184, 200
selamünaleyküm	112, 124, 176, 177, 202, 241
tanrı misafiri	186, 235, 236, 237
uzun sözün kıyası	49

yemin etmek	150
yolun açık olsun	221

7. ALINTI KELİMELER

Bir millet doğumundan itibaren başka milletlerle iletişime girebilir. Ticaret, kültürel etkileşim, merak ve ilgi sebebiyle toplumlar iletişim içinde olurlar. Dil de iletişimin ana malzemesi olduğu için dillerde kelime alışverişi sıkça rastlanılan bir durumdur.

Bir millet başka bir milletin dilinden etkilenebileceği gibi başka milleti de etkileyebilir. Doğan Aksan yabancı kelimeler hususunu iki başlık altında ele almıştır:

1. Türkçenin söz varlığında yabancı ögeler,
2. Türkçenin başka dillerin söz varlığına etkisi (1996, s. 135).

Biz “Yaşar Kemal’in *Binboğalar Efsanesi* Romanındaki Söz Varlığı” adlı çalışmamızda ilk maddeyi temel alacağız.

7.1. Alıntı Kelimelerin Türkçeye Etkisi

Köktürk yazıtlarında yabancı kökenli kelimelerin varlığı oldukça azdır. Rastlanılan yabancı kelimeler de Çince'den alınmadır. Doğan Aksan *Türkçenin Sözvarlığı* eserinde Köktürk yazıtlarında yabancı kökenli sözcük oranının %1 olduğunu belirtmiştir Uygur döneminde yerleşik yaşama geçilmesi ve başka dinlerin kabul edilmesi, 10. yüzyılda İslamiyet'in kabulü ile dini kavramların girmesi, 15 ve 16. yüzyılda Arapça ve Farsça ögelere eserlerde çokça yer verilmesi Türkçenin etkileşimde bulunmasına kaynaklık etmiştir (1996, s. 136). 20. yüzyılda Dil Devrimi'nin başlamasıyla Türkçedeki yabancı sözcüklerin özellikle Arapça ve Farsça kelimelerin kullanımında azalma görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte İngilizce dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanmış ve bu durum da dilimize yansımıştır (Aksan, 1996, s. 140).

Başka toplumlarla iletişime geçmenin çok daha kolay olduğu günümüzde dilimiz başka dillerden etkilenmeye ve diğer dilleri de etkilemeye devam etmektedir.

Binboğalar Efsanesi adlı eserde toplam 792 adet alıntı kelime tespit edilmiştir. Yaşar Kemal ağırlık olarak Türkçe kelimeleri kullanmıştır. Türkçe olmayan kelimelerde ise en çok Arapça sözcükleri kullanmıştır. Arapça sözcüklerden sonra en çok Farsça sözcükleri kullandığı görülmektedir. Bu dillerdeki kelimelerden sonra İtalyanca, İngilizce,

Rusça, Çince, Moğolca, Bulgarca, Macarca, Latince, Almanca ve Türkçe ile birlikte oluşturulan kelimeler tespit edilmiştir. Kelime kökenleri tespit edilirken Türkçe Sözlük (2011)'ten yararlanılmıştır.

Tablo 7. 1. 1. Eserde Tespit Edilen Alıntı Kelimeler

Arapça Sözcükler	Sayfa Numarası
nane	9
zaman	9,19,20, 25, 31, 33, 39, 42, 45, 50, 51, 52, 55, 60, 66, 68, 69, 72, 76, 78, 79, 81, 93, 95,96, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 115,119,121, 125, 129,130, 146, 149, 151, 161, 164, 165, 169, 186, 190, 197, 198, 201, 211, 216, 219, 220, 232, 237, 243, 244, 245, 247, 248, 250, 252, 256, 257, 258, 260, 263, 265, 268, 268, 272, 279
insan	9, 15,16,17,20,22,23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 39, 42, 43, 49, 51, 54, 57, 60, 60, 64, 65, 67, 71, 75, 76, 79, 80, 82, 87, 88, 93, 96, 100, 103, 106, 107,109,111,120, 123, 126, 128,129, 134, 138, 145, 147, 150,155, 156, 157, 159, 160, 163, 167, 172, 173, 174, 175, 180, 181, 183, 185, 192, 199, 204, 205, 208, 211, 217, 218, 225, 230, 231, 232, 234, 235, 237, 246, 249, 251, 254, 261, 263, 264, 268, 269, 275, 276, 279
inat	9, 47, 57, 138, 197, 215, 260, 262
hava	9,22, 36, 37, 49, 57, 61, 64, 66, 67, 91, 108, 134, 159, 168, 183, 211, 213, 214, 215, 216, 227, 246, 249, 251, 255, 256, 273, 276, 277
ceviz	9, 56, 74
aba	9, 62, 190, 271
heybet	9, 191, 198, 229, 230, 231
püskül	9, 186, 229, 249
dehşet	9,10,12,14, 17, 67, 95,111
akıl	10,16, 18, 54, 94, 99, 103, 114,118, 124, 131, 150,153, 164, 175, 176, 190, 202, 207, 210, 211, 220, 224, 230, 232, 237, 243, 273
dünya	10, 12, 15,16,17,19,22, 26, 27, 28, 29, 30, 35, 39, 47, 56, 60, 61, 64,

	65, 68, 73, 74, 77, 79, 81, 95, 98, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 120, 131, 134, 142, 145, 149, 150, 158, 159, 161, 167, 175, 181, 182, 186, 191, 193, 200, 207, 210, 213, 217, 218, 220, 228, 231, 232, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 263, 264, 265, 266, 273, 275, 278, 279, 281
imdat	10, 12, 50, 278
huzur	10, 35, 53, 126, 178, 181, 201, 227, 231, 256, 271, 276
mümkün	10, 32, 65, 105, 178, 221, 225, 242
mümkünat	10, 15, 49, 50, 92
cin	10, 48, 127, 210
cehennem	10, 69, 72, 104, 117, 135, 182, 207
sabah	11, 12, 13, 16, 17, 24, 30, 31, 36, 43, 45, 46, 50, 52, 60, 64, 65, 72, 81, 86, 87, 89, 92, 93, 99, 103, 115, 120, 126, 131, 132, 145, 146, 148, 150, 152, 155, 156, 158, 159, 163, 166, 171, 172, 188, 192, 200, 204, 205, 212, 213, 216, 217, 225, 229, 233, 234, 235, 248, 250, 260, 261, 266, 273, 275, 280
temiz	11, 54, 66, 174, 185, 264
rezil	12, 13, 53, 151, 195, 203, 237, 253, 277
hayır	12, 127, 233, 246, 262
murad	12
adam	12, 14, 19, 21, 25, 29, 32, 34, 40, 43, 48, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 61, 66, 67, 68, 71, 77, 78, 88, 92, 93, 94, 96, 100, 101, 103, 105, 108, 111, 112, 113, 117, 118, 120, 121, 129, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 147, 149, 151, 156, 163, 165, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 194, 197, 199, 201, 203, 206, 207, 210, 213, 218, 219, 221, 223, 224, 225, 228, 230, 233, 234, 236, 237, 238, 241, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 260, 262, 266, 269, 271, 272, 273
bela	12, 39, 58, 59, 64, 71, 74, 82, 86, 91, 93, 113, 119, 121, 146, 161, 173, 197, 203, 207, 248, 256
kubbe	12
nakış	13, 14, 42, 47, 49, 56, 64, 74, 115,

	125,130, 156, 180, 185, 209, 263, 271
mermer	13, 77
keyif	13, 150, 266
tamam	14, 36, 38, 68, 76
hile	14, 104, 217, 265
kaval	14, 15, 55, 150, 276
sofra	14, 15, 200, 276
nefes	14
semah	15, 56, 196, 263, 264, 276
davul	14, 15, 36, 39, 55, 58, 132, 190, 198, 200, 209, 269, 272, 276, 280
sel	15, 54, 60, 63, 86, 87, 88, 95, 96, 100, 161, 191, 201, 206, 217, 221, 230, 232, 238, 259
vakit	15,18, 27, 41, 48, 49, 53, 64, 82,108,130, 192, 202, 204, 224, 266, 275, 278, 280
mülk	15, 180, 181, 227
imam	15
kabul	15, 66, 69, 96,112, 144, 157
hizmet	15,130, 233
şefa	15
himmet	15,16
hazır	15,16, 132
nazır	15
imam	16
nur	16
sır	16
küfür	16, 136, 257, 259
iman	16
imam	16
nimet	16
bereket	16,19, 200
hayal	16, 31, 91, 249
fark	16, 165, 182, 231, 244, 251, 261, 277
sultan	17, 125, 186, 187, 261, 276, 277, 278
tekmil	17, 32, 41, 44, 46, 70, 71, 77, 127,131, 144, 147, 179, 187, 191, 196, 220, 229, 252, 275, 281
kıyamet	17,23, 29,44, 70, 211, 213, 244, 251
mavi	17, 24, 30, 60, 64, 71, 115,130, 171, 191, 229, 246, 255
mağrip	17, 196, 263, 275, 281
maşrik	17, 196, 263, 275, 281

an	17,18,19,23, 27, 28, 29, 51, 60, 64,111
minare	18, 192, 258
kırmızı	18,19, 29, 30, 32, 51, 54, 56, 60, 64, 65, 107, 108,109,110,112, 119, 125, 129,130, 132, 137, 159, 171, 173, 218, 222, 229, 238, 257, 259, 263, 264, 271, 277
halka	18,21, 29, 202, 255
mahsus	19, 39
zulüm	20, 38, 44, 47, 48, 113, 155, 166, 178, 182, 183, 198, 228, 235, 237, 243, 261, 267
hal	20, 42, 56, 67, 76, 79, 84, 90, 100, 104,112, 123, 124, 125, 127, 128, 143, 161, 174, 175, 181, 182, 183, 203, 213, 228, 241, 258, 264, 268, 269, 273
fırsat	21, 24, 25, 33, 149, 150, 213, 236, 268
hayran	21, 66, 159, 179, 182, 184, 185, 192, 200, 201, 218, 248, 262
sebeup	21, 82, 113, 147, 163, 204, 241
hızır	23, 51, 91,108,111, 212, 213, 250, 251, 275, 276, 278
cennet	23, 64, 79, 81, 207
ömür	23, 24, 27, 28, 30,129, 160, 237, 253, 266
haber	23, 40, 47, 60, 81, 132, 153, 160, 176, 177, 203, 222, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 271, 272, 276
sefer	24, 38, 82, 141, 201, 204, 215, 220, 236
hazine	24, 125
keder	25, 37, 40, 51, 55, 64, 77, 85, 90, 113, 118, 123, 157, 176, 218, 219, 220, 280
hasret	25, 74, 202
keramet	25, 245
dakika	27
marifet	27
defter	27
şifa	27, 32, 148
ilaç	27, 124, 135, 149
mekân	28
fazla	28, 48, 49, 69, 77,156, 212
emir	28, 75, 76, 80, 91, 166, 179, 187, 203, 208, 280

alem	30
gurbet	30, 137
mezar	30, 61, 63, 126, 138, 192, 197, 245, 253, 280
hapis	31, 100,121, 279
zarar	32, 67
nasip	32, 199, 231, 273
aşk	32, 45, 74, 153, 192, 196
şevk	32, 45, 74
kasaba	32, 33, 53, 59, 60, 61, 69, 71, 72, 73, 81, 91, 99, 101, 219, 240, 266
mübalğa	32
kafa	32, 44, 146, 151, 164, 178, 212, 221, 230, 235, 238, 272
silah	32, 34, 41, 48, 52, 68, 75, 86, 87, 91, 92, 95, 99, 104, 106, 151, 152, 153, 204, 205, 206, 277, 280
ırz	33, 60, 99
hacet	33, 176
arz	33, 76, 84
imdat	34
hayvan	35, 71, 73, 74, 104, 123, 126, 146, 157, 163, 240
hükümet	35, 49, 69, 75, 81, 91, 100, 138, 167, 178, 206, 221, 240, 243, 272
namus	35, 180
mahcup	36
deyyus	10,36, 146
usul	36, 115, 145, 151, 183, 193, 210, 215, 255, 258, 265, 266, 276
millet	36, 79,111, 138, 167, 207
hikâye	39, 134, 201
kabza	39,155, 172
fayda	39, 179, 186
bakla	39
aşiret	39, 41, 43, 50, 66, 67, 72, 82, 124, 128, 159, 181, 184, 200
farz	39
asker	41, 42, 43, 47, 49, 53, 71,121, 171, 177, 219, 236, 272
iskân	41, 47, 79, 81, 266, 267
şubat	41
diyar	41
kale	41, 60, 125, 126, 127, 155, 263
küheylan	42, 51, 76
dua	42, 126, 127, 221, 226, 251
lanet	43, 160, 191, 265
sahip	43, 72, 74, 90, 98,112, 146, 178,

	182, 186, 198, 203, 218, 226
kusur	43, 50, 93, 104, 161, 177, 179, 181, 186, 260, 263
zabit	43
rüşvet	44
dükkân	44, 73, 163, 165, 175, 218, 221, 266
varak	44
muhakkak	45
ayet	45, 180
itibar	45
ahmak	46
vali	46, 79, 80, 81, 85, 94, 100, 142, 165
sadrazam	46
vezir	46, 134
kadir	46,155, 186, 199, 232
kıymet	46, 155, 185, 186, 267
mühlet	46, 75
fukara	46, 70, 74, 77, 92,109, 125, 135, 137, 146, 149, 173, 174, 175, 186, 189, 197, 203, 219, 230, 261, 268
garip	46, 146
tebdil	47
iman	47
terhis	47
mühim	48
mera	48, 74
ifrit	48
ezel	48, 67, 100, 148, 172, 190
kira	49, 69, 70, 74, 267
lokma	49, 100, 101, 200
zıkkım	49
bedel	49, 90
mübarek	49
teklif	50, 157
avrat	50, 75, 138, 145, 171, 230, 243, 247
herif	50, 228, 267, 272
çoban	51, 55, 57, 58, 64, 87, 100, 104, 116, 126, 132, 143, 145, 146, 150, 161, 197, 202, 203, 204, 225, 240, 245, 246, 270
fesuphanallah	51
sübhanallah	51
okka	51, 54
saat	51, 52, 57, 59, 75, 76, 77, 206, 253
beden	51, 64, 77,110, 136, 142, 145, 147,

	159, 161, 191, 193, 218, 231, 239, 257, 272, 276
helal	52, 148, 161
merak	52, 118, 133, 141, 177, 187, 202, 213, 218, 253, 267
akıl	52, 74, 135, 203
hak	53, 70, 102, 103, 119, 120, 122, 161, 186, 191, 192, 197, 198, 226, 227, 228, 235, 238, 240, 260, 267, 272, 277
razı	54, 82, 121, 159, 269
tabaka	54, 64
makbul	55
davudi	55
şekil	55
tılsım	55, 248, 254
şikâyet	55, 92, 92, 100, 180
iklim	55, 265
hazreti	55, 56, 64, 67, 241
camî	55, 59
sandık	56, 74
cezve	56, 74
acem	56
zalim	56, 94, 104, 107, 124, 146, 232, 241
makam	56, 231
fitne	56
surat	58, 249, 271
sikke	58
taç	58
buğuz	58
mağara	58, 143, 150, 151, 152, 198
merhem	59, 143, 147, 148, 151
hatta	59
gurur	60
kahve	60, 66, 74, 93, 94, 156, 207, 218, 219, 221, 226, 233
sevda	60, 61, 127, 128, 129, 130, 140, 141, 153, 158, 160, 163, 190, 191, 203, 228, 248, 260, 262, 265
hendek	61, 108, 156, 205
sahil	61
akraba	61, 65, 78, 160, 187, 267
ümran	61
temmuz	61
kurban	61, 98, 129, 225, 245, 250
mukayyet	61
kadim	63, 74

rahat	63, 64, 75, 147, 151, 171, 178, 220, 234, 245, 268, 277
kerim	63, 153, 157
seher	63, 64
mercan	64,130, 186
halhal	64, 242
kalem	64, 134, 178
beyaz	65
elbise	65
mendil	65, 96, 225, 226
hasır	65
merhaba	66,104
zayıf	66, 72, 134, 164, 257
eşkıya	66, 91, 271
şeref	66
ziyaret	66
rahmet	66
vasiyet	66, 67, 69
din	67, 241, 263
devlet	67, 91, 234, 240, 263
nutuk	67, 77
hareket	67, 238
tuhaf	67, 103, 173, 187, 218, 254
acayip	67, 183, 203, 218, 219, 220, 228
mensup	67
şüheda	67
mukaddes	67, 68
layık	68, 268
evlat	68
zaten	68, 69, 70, 128, 136, 138,153, 167, 169, 206, 223, 230, 243, 271
kibrit	68, 100, 250, 281
heyecan	69
tehdit	69
ganimet	70
ramak	70
vahşi	70
fakir	70, 71, 197
ıslahiye	71, 72
cadde	71, 172, 175, 188, 217, 218
sokak	71, 100, 171, 172, 188, 217
akıllı	71, 72, 151, 255
hırs	71, 81, 137, 143, 205
mahalle	71
aile	71, 218, 219
ihtiyaç	72
izin	72, 76,129, 159, 268
iflah	72, 217

servet	74, 125, 158
muhtar	74, 75
ibrik	74
kap	75, 209
felaket	75
insaf	75
mal	75, 93, 104, 116, 180, 181, 268
sual	75
kelam	76
kahkaha	77
gayret	77
ayıp	77, 173, 269
tarih	77, 82
hatır	78, 188, 268
ihtiyar	78, 119, 185, 187, 221
harp	79, 201, 230, 248
işgal	79, 219
pelesenk	79
kefen	80, 226, 227
mecal	80
izzet	81
ikram	81, 207
kaymakam	81, 142, 206, 207, 208, 209
meclis	81
muhtaç	82
macera	84, 96, 219
ahval	84
hacı	86, 112, 113, 114, 195, 210, 219
kemal	86
emmi	90
cep	90, 94, 137, 187, 208
hüzün	90, 91, 215
özür	90, 207, 227
semt	91, 232
sela	91
rezalet	91, 199
muharebe	91
meydan	91, 205
idare	92
iftira	92
mahkeme	92, 240
cinayet	92
memleket	92, 168, 170, 205, 206, 211, 256, 263
kuvvet	92, 206
kahr	93
kıssa	93
has	93, 159, 186, 220, 231, 238, 239

millet	94
hesap	94, 144, 227
cemaat	94
sohbet	95
hücum	96, 207
selam	99, 103,112, 124
inkâr	99
hakaret	99, 144
teslim	100, 150, 251, 273
milletvekili	102
cihat	102
kafir	102, 126
saf	103, 174, 191, 204, 205
felek	103, 137
maşallah	103, 176, 233
cümleten	104
tavır	104,119, 140
telaş	106, 173, 215, 217, 232, 237, 269
şafak	107,119, 163, 184, 195
umman	110
selamünaleyküm	112, 124, 176, 202, 241
aleyküm selam	112, 202, 241
cazibe	112
yan	112, 144, 145, 152, 192, 193, 198, 202, 203, 206, 208, 209, 211, 212, 213, 216, 221, 223, 229, 231, 232, 233, 235, 238, 241, 242, 247, 250, 251, 253, 254, 256, 258, 259, 264, 265, 275, 276, 279, 280
inşallah	114
kısım	115, 208, 219, 276
kolan	115,130
nikah	116
münasip	117
biltekmil	117
tedarik	118, 127
sefa	119, 151, 269
heyet	119
karar	119, 223, 262
işgal	119
icat	119, 227, 268
af	121
umumi	121, 220
halk	121, 220, 221, 234
yakut	125, 263, 264, 271
sedef	125
kasvet	126
sur	126,130, 132

acele	126, 177, 207, 213, 237, 259, 279
divan	126, 235
cirit	127, 222
haram	127
madem	128, 142, 168, 185
entari	130
şavk	130
atlas	132
kumaş	132
inkâr	132
kadife	133, 257
zümrüt	134
zafer	142, 181, 205, 267
kitap	143, 178, 218, 221
hançer	144, 145, 222, 263, 265, 271
vallahi	146, 225, 244
filan	146
zavallı	146
sülale	146
zevk	147
eser	147
usulca	149, 199
tarif	149
cins	149
lezzet	150
kere	150, 164, 235, 251, 258
yemin	150, 227
iflah	152
mecbur	155, 206
minnet	156, 177
mutlaka	156, 186, 222
derece	156, 265
gamze	159
âşık	159, 196
ilan	160, 213
müstahak	160
müşkül	161
katar	161
katil	166, 180, 242
turaç	168
ezan	171, 192, 217
heyula	171
şüphe	172
hain	173
akıbet	173, 232
hamle	174
hayret	174
mısır	174

gaile	175
fiyat	179
hürmet	179, 236, 265
zifiri	182
zebercet	186
bakkal	188
helva	188
iştah	188, 200, 234
hidirellez	190, 245, 277
emanet	190, 209, 229, 236, 237
mutlak	190
iflah	190
kafes	192
hamur	195
şanlı	196
şan	196, 231, 268
masal	196
veli	196, 201, 278
cem	196, 263
yetim	197, 263
âdem	197
rivayet	200
fırka	201, 220
velakin	201
vatan	201
zapt	201, 216, 223
dolap	202
neşe	203
müdahale	206
haşa	206, 220, 221
temin	206
hür	206
vatandaş	206
vukuat	207
deva	210
kebap	211, 236
tuzak	211, 212, 216, 272
cefa	212
tufan	215
kavim	217
hikmet	219
hâkim	219
ithalat	219
ihracat	219
tufan	220
hamal	220
cumhuriyet	220, 242
kâtip	220

sabun	220, 257
talih	221
nehir	225, 255, 260
türbe	229, 245
meymenet	230
feraset	230
makas	230
merkez	234
zahmet	235
estağfurullah	235
dakika	235
ölçü	235
hata	235
gaflet	236
takdim	237
mızrak	238
sabit	240, 243
vicdan	240
senet	240, 243
imza	240
haci	240
kanun	240
medrese	241
müderris	241
icazet	241
isyan	241
sedir	241, 265
merhamet	241
sofa	242
haciz	242
melek	243
temkin	252
alet	253
nal	257, 258
çul	263
ırk	263
haraç	265
rakı	266
alimallah	266
saraç	266
zerre	266
bakkaliye	266
sabır	267
hibe	267
vakıf	268
şöhret	268
müsait	268
ücret	268

talep	268
rica	268
ihamet	269, 272
ihbar	272
baharat	275
hayat	275
abdal	276
hekim	278
Farsça Sözcükler	Sayfa Numaraları
sert	9, 10,20,21, 29, 54, 67, 80, 91, 142, 144, 145, 170, 186, 188, 197, 206, 222, 227, 233, 238, 239, 241, 246, 252, 270
çene	9, 48, 236, 261, 271
külünk	9
renk	9, 13, 14, 15,17, 28, 48, 54, 64, 99, 156, 185, 204, 209, 263, 271
şalvar	9, 51, 76, 137, 174, 271
parça	10, 44, 65, 73, 80, 96, 98, 107, 117,121, 126, 138, 143, 145,155, 157, 163, 168, 171, 172, 173, 180, 186, 188, 191, 197, 212, 218, 222, 238, 249, 253, 256, 257, 259, 261, 263, 264
yardım	10, 163, 206, 212, 250
çare	10, 28, 32, 49, 50, 53, 54, 63, 76, 80, 81, 98, 105, 114, 132, 151, 152, 153, 210, 221, 225, 233, 235, 242, 247, 278
padişah	10, 39, 46, 47, 50, 57, 85, 134, 143, 165, 179, 180, 181, 184, 186, 187, 201, 210, 226, 237
dost	10, 16, 58, 64, 65, 66, 67, 75, 77, 100, 120, 148, 149, 161, 172, 173, 182, 191, 218, 222, 255, 263, 264, 266, 276
gül	10, 225, 231
nazik	10
taze	11, 25, 63, 64, 86
can	11, 25, 35, 42, 56, 57, 59, 61, 68, 69, 72, 81, 86, 95, 98, 100, 101, 105,108,110, 113, 114, 116, 117,120, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 152,155, 156, 158, 159, 167, 170, 172, 175, 179, 186, 190, 192, 196, 201, 202, 203, 204, 206, 210, 216, 218, 220, 221, 223, 235, 237, 246, 247, 250, 253, 254, 260, 264, 265, 267, 268, 272, 274, 275,

	277, 278, 281
şehir	11, 27, 31, 52, 71, 94, 99, 100, 102, 110, 171, 172, 173, 174, 180, 181, 182, 183, 188, 192, 217, 223, 229, 232, 234, 250, 256, 263, 264
pamuk	11, 73, 103, 106
para	12, 30, 44, 46, 49, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 82, 86, 92, 93, 94, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 115, 119, 150, 153, 158, 182, 187, 188, 198, 205, 224, 225, 227, 240, 241, 242, 243, 247, 266, 269
çakal	12, 35
düşman	12, 48, 59, 74, 94, 98, 117, 120, 123, 124, 131, 135, 140, 143, 157, 160, 172, 175, 190, 197, 201, 222, 226, 244, 246, 248, 249, 259, 274, 279
duvar	13, 33, 73, 79, 98, 109, 110, 172, 178, 182, 199, 236
kilim	13, 66, 74, 86, 98, 104, 105, 115, 125, 156, 173, 195, 196, 253, 263, 269, 280
harman	13, 15, 30, 133, 194, 240, 242
cümbüş	13
sini	13, 14, 74
fer	13
nekes	14
çeşit	14, 115
pirinç	14
pilav	14, 150, 275
gölbenk	14, 15, 276
peygamber	14
ateş	15, 25, 51, 58, 59, 63, 68, 69, 81, 86, 93, 100, 101, 106, 107, 126, 148, 153, 158, 186, 188, 193, 203, 205, 212, 225, 232, 251, 253, 261, 276, 281
niyaz	14, 15, 35, 56, 59, 178, 182, 190, 192, 200, 201, 226, 230, 231, 234, 251, 276
hasta	15, 42, 75, 79, 80, 92, 100, 103, 105, 134, 208, 221, 256, 271, 279
herkes	15, 20, 116
hışım	14, 15, 116, 117, 160, 246
çoşkun	15
desti	16
deman	16
didar	16
meyve	17

çeşme	18, 202, 222
çınar	18,22, 27, 29, 45, 54, 56, 99, 101, 218, 245
günah	20,23, 24
eyvah	20, 21, 45, 243
şahin	20,21,23,24, 51, 56, 65, 68, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 97, 103, 104, 107, 108,109,110,111, 113, 114, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 230, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 254, 255, 257, 259, 263, 264
kör	20, 42, 46, 57,109, 146, 148, 149, 150, 165, 168, 182, 243, 245, 261, 277
zil	21, 177, 255
nohut	21
tazı	24, 55, 279
	12, 13, 15, 24, 32, 35, 40, 41, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 60, 61,63, 65, 66, 68, 73, 74, 75, 81, 82, 86, 87, 91, 94, 98, 100, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 125, 126, 128,130, 131, 134, 135, 138, 158, 190, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 222, 223, 225, 226, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 261
dert	24, 64, 86, 88,108, 125, 135,155, 164, 174, 177, 180, 181, 200, 203, 210, 221, 242, 248, 279
abdest	27
derman	27, 86, 177, 181, 221, 242, 279
pişman	27, 74, 227, 240
canlı	29, 39, 51, 73, 132, 209, 251
mendebur	30, 58, 272
köy	31, 32, 48, 49, 53, 59, 61, 63, 71, 72, 73, 74, 75, 80, 81, 82, 86, 90, 99, 99, 101, 104,110, 115, 116,119,122,123, 126, 131, 133, 136, 149, 155, 156, 157, 158, 163, 164, 165, 166, 171, 191, 198, 204, 206, 216, 222, 223, 227, 228, 230, 240, 242, 243, 247, 255, 259, 261, 266, 271, 273
peri	31, 185, 186, 210

saray	31, 49, 69, 74, 75, 125, 134, 158, 174, 176, 177, 181, 185, 186, 210, 263, 264
kel	32, 56, 59
kavga	32, 73, 123, 207, 213
zor	33, 41, 48, 61, 71, 77, 78, 87, 91, 94, 105, 124, 128, 161, 183, 194, 199, 233, 237, 240, 266, 268
hafta	33, 125, 148, 165, 200
tüfek	34, 41, 49, 59, 114, 143, 166, 190, 191, 193, 194, 263, 279, 280, 281
hoş	18, 35, 66, 87, 104, 119, 124, 136, 151, 159, 171, 178, 186, 200, 230, 232, 246, 249, 251, 253, 265, 269, 276
horoz	35, 204, 217, 267, 269
perişan	38, 53, 74, 88, 89, 94, 113, 124, 125, 179, 180, 226, 230, 249, 268
usta	39, 55, 56, 65, 76, 93, 94, 95, 100, 101, 111, 112, 116, 117, 118, 134, 135, 137, 165, 166, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 182, 186, 187, 188, 189, 192, 196, 200, 201, 204, 216, 217, 221, 225, 226, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 258
ferman	39, 72, 73, 74, 179, 180, 181, 235, 242
destan	43, 55, 100, 125, 153, 196
hışım	44
devir	47, 64, 66, 241
şah	47, 56, 67, 70, 125, 134, 180, 184, 187, 209, 210
kâhya	47, 48, 50, 52, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 76, 81, 82, 84, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 103, 104, 105, 106, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 124, 126, 127, 128, 129, 135, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 206, 207, 209, 222, 223, 224, 226, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 252, 253, 257, 261, 262, 265, 266, 268, 269, 270, 272, 273, 277, 280, 281
şalvar	47
çorap	47, 271
çeltik	48, 75, 103, 106, 107, 111, 133,

	135, 178, 223
köse	48, 49, 58, 265
tane	49, 50, 52, 54, 67, 79, 88, 95, 101,110, 133, 158, 200, 210, 216, 220, 251, 257, 266
rüzgâr	51, 238
dev	51, 171, 181, 183, 229, 250, 252
mintan	51, 137, 157, 174
cömert	53, 183, 185
pençe	54, 215, 235
harman	54
canavar	55, 94,119, 145, 160, 279
külâh	55
bedesten	56, 76
ayna	56, 279
pervaz	56, 275
pota	56
şahmeran	56, 61
ikence	58
teber	58, 62, 190, 209
çarşı	60
hastane	60, 150, 205
bent	60
pul	60,110, 229, 238
ten	61
bahçe	61, 101, 133,155, 158, 173, 174, 177, 185, 186, 188, 196
post	61
gavur	63
mert	64, 199
endişe	65, 202, 248, 266
zengin	66, 115, 173, 175, 182, 185
murdar	68
derviş	70, 244
kâğıt	70, 72, 178, 188, 242, 243
leş	71, 96
çember	71, 106, 107
pencere	73, 166, 187, 229
merdiven	77, 80, 241
tahta	80
divane	80, 147,153, 186, 268
feryat	80
figan	80
kurnaz	81, 104, 230, 265, 267
sim	86,130, 257
pembe	87, 230, 235
fişek	88
asayiş	92, 206, 207

saye	92
leke	92
kelepçe	93, 133
çuval	95, 102, 171
berbat	95, 141
ziyan	95, 96, 104
hüner	98, 165, 205, 218, 231, 232, 251, 263
çöp	100
cenk	100, 125, 205
menekşe	102
perde	102
leylek	103
meşe	103, 104
kelle	109,110
lenger	109
havan	110, 228
pir	111, 135, 172, 177, 180, 184, 186, 187, 191, 192, 196, 200, 202, 212, 225, 231, 233, 234, 234, 235, 236, 237, 254, 276
birader	112
dut	115, 245, 265, 266, 269
çabuk	117,121, 128, 140, 148, 150, 184, 191, 195, 198, 207, 214, 220, 225, 227, 273
siper	119, 246
reva	120
ahuzar	123, 240
pişman	124
kemer	130
nar	130
huy	131, 254
şal	132
dem	134
peynir	140, 164, 234
laf	141
namlu	143, 191, 192
işkence	144, 145, 146, 267
çamaşır	147, 195
pekmez	148, 149, 150, 151, 152
dostluk	149, 172
ahır	149, 150, 241
çorba	150, 204
lale	155
naz	155, 229, 251
gerdan	158, 225, 242, 257, 263
çırak	163, 177, 179, 180, 186, 189, 218,

	237
efsane	165, 245
taht	173
tezgâh	175
bezirgân	182
köşk	185, 186, 235, 236
köşe	195, 209, 257, 265, 279
palan	196
hoca	196
beygir	202
rüsva	203
yaren	203, 228
tarhana	203, 204
pare	205, 206
serbest	206
derya	212
kilit	221
yaver	221
alıç	222, 252, 254, 257, 261, 262
nergis	222, 245, 260
zincir	226
zindan	226
barut	227
pazı	250
nişan	254, 266, 268, 270, 271, 272, 280
azat	254
ham	257
ceylan	263, 264
kehribar	264
nam	264
terzi	266
lâl	266
çile	268
çıra	269
fişek	271
sebze	275
sümbül	276
Arapça + Farsça	Sayfa Numaraları
Sözcükler	
turuncu	13, 14, 66, 86, 209, 229, 275
mahpushane	43
sihirbaz	51, 73
silahşor	66
derhal	67, 82
hapishane	71
çardak	81
han	133
fedakâr	142

mahpus	211
Türkçe + Arapça Sözcükler	Sayfa Numaraları
türki	74
püsküllü	10
hayranlık	14, 182, 251, 260
davulcu	14, 15, 276
haberci	17
sabahleyin	18, 40, 86, 156, 160
akılsız	111, 248
cansız	60, 144, 161, 249
tarifsiz	64
insaflı	84
arzuhâlcı	84, 85, 86
mezarlık	89
vicdansız	92
imansız	92
celallenmek	93
kederli	100, 152
kınalı	129
sebepsiz	150
inatçı	158
insanca	161
haksız	166
nöbetçi	166
askerlik	173
rahatsız	207
lise	75
üniversite	75
salon	77
avukat	86
sivil	91, 236
turist	92
komünist	102
yaban	119, 255
patoz	133, 163, 266
portakal	155
elektrik	171, 230, 232
pantolon	174, 187, 208, 242
fayton	175
enteresan	178, 179, 180, 181, 182, 183, 218, 219
naylon	205
lastik	205, 206
demokratik	206
sinema	219
demokrat	220
asfalt	221

roman	231
istasyon	232
metre	235
ekip	240
noter	240
kravat	242
pardon	265
ipotek	266
Türkçe+ Farsça Sözcükler	Sayfa Numaraları
günahsız	20
hastalık	21,27,28,44,61, 71
köylü	32, 59, 74, 80, 82, 89, 92, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 110, 112, 115, 117, 132, 135, 155, 156, 166, 188, 200, 204, 205, 206, 222, 224, 226, 243, 245
köylük	150
çaresiz	50, 99, 104, 105, 116, 123, 132, 152, 218, 220, 233, 279
pişmanlık	90, 142, 165
yabanlık	92
yabancı	131, 165
kahramanlık	142
kepazelik	223
yalı	72
fiske	75, 156, 229
tuğla	80
ırgat	103, 220 133, 135, 267
kulp	158, 251
funda	202
balyoz	253
fistan	257
fidan	266
İtalyanca Sözcükler	Sayfa Numaraları
jandarma	32,33, 34, 40, 44, 49, 58, 59, 69, 81, 87, 91, 92, 93, 94, 100, 133, 134, 136, 138, 146, 151, 166, 167, 169, 178, 206, 208, 242, 243, 271, 272, 273, 277
gazete	33, 188
fabrika	52, 172, 182, 219
lira	67, 69, 82, 86,119
makine	70, 178
çinko	73
mobilya	74, 75
karyola	74, 75

antika	92
firtına	117, 161, 220, 238
mola	125
kundura	137, 138, 139, 174, 257
pranga	155
bravo	166
politika	219
banka	219
moda	266
manifatura	266
İspanyolca Sözcükler	Sayfa Numaraları
sigara	34, 77, 219
Moğolca Sözcükler	Sayfa Numaraları
şölen	44, 263, 266
Latince Sözcükler	Sayfa Numaraları
ağustos	61
Rusça Sözcükler	Sayfa Numaraları
mazot	61
şapka	65
İngilizce Sözcükler	Sayfa Numaraları
cip	65,66, 75, 76, 87, 91, 92, 97
teyip	75
Almanca Sözcükler	Sayfa Numaraları
kuruş	67, 70, 227, 261
filinta	271
Bulgarca Sözcükler	Sayfa Numaraları
pulluk	163
Macarca Sözcükler	Sayfa Numaraları
palaska	271
Çince Sözcükler	Sayfa Numaraları
çay	18, 31, 221, 234

Tablo 7. 2. Eserde Tespit Edilen Türkçe Kelimeler

Türkçe Sözcükler	Sayfa Numarası
uzun	9, 14, 15, 16, 18, 20, 29, 35, 36, 48, 49, 51, 55, 56, 57, 60, 64, 65, 66, 71, 72, 73, 77, 86, 89, 90, 93, 94, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 118, 126, 130,

	131, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 150, 153, 155, 156, 159, 163, 169, 171, 174, 176, 177, 182, 186, 190, 191, 192, 202, 204, 209, 210, 215, 225, 229, 231, 233, 238, 239, 240, 241, 245, 248, 249, 252, 255, 256, 257, 258, 260, 263, 264, 265, 266, 270, 271, 276, 279, 281
koyak	9, 12, 13, 14, 15, 18, 28, 29, 35, 36, 57, 143, 145, 149, 245, 252, 254, 256, 258, 259, 261, 262, 275, 276, 277, 278, 281
baş	9, 11, 13, 15, 18, 19, 24, 27, 28, 35, 36, 39, 42, 45, 48, 49, 51, 60,63, 69, 86, 101, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 118, 119, 121, 123, 124, 126, 128,129, 131, 133, 136, 137, 138, 141, 143, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 157, 158, 160, 161, 167, 168, 171, 175, 178, 180, 191, 193, 195, 197, 198, 202, 203, 204, 206, 207, 208, 211, 212, 213, 218, 222, 223, 224, 229, 231, 233, 234, 236, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 261, 265, 267, 269, 271, 272, 273, 276, 277, 278, 279, 280, 281
ayak	9,11, 12, 13, 14, 14, 15, 18, 21, 22, 25, 29, 34, 39, 42, 46, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 60, 64, 65, 67, 74, 75, 77, 78, 87, 88, 89, 90, 91, 99, 101, 104, 105,108,109,112, 117,121, 127, 128,129, 136, 137, 143, 144, 146, 149, 152, 157, 159, 160, 161, 175, 176, 178, 180, 181, 182, 187, 188, 190, 191, 194, 197, 198, 201, 204, 208, 212, 213, 219, 220, 222, 224, 227, 228, 231, 232, 238, 241, 244, 246, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 262, 265, 268, 272, 273, 276, 279, 281
orman	9, 11, 15, 17, 18, 26, 31, 44, 51, 60, 80,109,110, 130,131,

	210, 231
yüz	9, 10, 13, 15, 16, 21, 24, 25, 27, 28, 30, 36, 43, 45, 46, 47, 49, 52, 55, 56, 57, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 72, 74, 77, 78, 79, 81, 82, 93, 100, 101, 103, 104, 108, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 126, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 142, 149, 151, 153, 156, 157, 159, 160, 161, 164, 165, 168, 171, 174, 175, 176, 178, 183, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 197, 199, 204, 206, 210, 211, 212, 213, 215, 217, 218, 223, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 248, 249, 251, 252, 254, 256, 257, 259, 260, 263, 264, 265, 267, 269, 271, 272, 275, 281
pınar	9, 17, 18, 19, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 35, 40, 42, 79, 102, 147, 190, 193, 212, 224, 277, 279, 280
dört	9, 13, 24, 32, 33, 34, 49, 63, 73, 74, 75, 76, 81, 91, 106, 107, 108, 121, 125, 130, 136, 140, 150, 155, 157, 173, 174, 183, 191, 195, 202, 208, 213, 214, 225, 230, 251, 265, 267, 271, 279, 280
soğuk	9, 25, 30, 42, 48, 75, 101, 102, 109, 130, 146, 258, 260
aydınlık	9, 18, 31, 110, 186, 189, 199, 202, 248, 260, 264, 276
oluk	9, 10, 18, 19, 20, 23, 24, 27, 29, 277
eski	9, 11, 12, 13, 41, 55, 63, 64, 71, 73, 74, 76, 79, 81, 82, 86, 87, 89, 90, 98, 99, 100, 103, 124, 125, 127, 128, 135, 143, 155, 158, 161, 168, 174, 175, 178, 179, 187, 190, 193, 199, 200, 201, 204, 209, 222, 223, 227, 230, 232, 251, 253, 254, 257, 265, 266, 268, 275, 276
ayla	9, 24, 61, 71, 75, 80, 102, 118,

	168
yaylak	9, 10, 11, 19, 20, 23, 30, 35, 38, 73, 74, 224, 279
kaya	9, 10, 14, 16, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 33, 56, 57, 65, 80, 108,109, 115, 138, 141, 143,155, 167, 169, 170, 190, 191, 193, 194, 198, 204, 211, 212, 222, 224, 238, 245, 248, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 267, 277, 279, 280
doruk	9, 26, 33, 34, 190, 245, 252, 253, 257, 280, 281
ot	9, 18, 27, 55, 64, 68, 73, 80, 81, 82, 88, 109, 112, 116, 122, 126, 130, 133, 147, 149, 190, 195, 200, 219, 222, 224, 240, 247, 258, 260, 275
kök	9, 20, 35, 43, 60, 78, 124, 136, 137, 145, 173, 179, 181, 184, 189, 190, 196, 201, 211, 212, 215, 219, 220, 221, 237, 248, 258, 265
taş	9, 11, 13, 14, 20, 22, 24, 27, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 42, 44, 64, 73, 80, 87, 90, 103, 111, 128, 136, 137, 140, 143, 144, 147, 168, 192, 197, 198, 199, 204, 205, 220, 226, 227, 228, 231, 238, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 253, 256, 257, 258, 261, 262, 264, 267, 272, 275, 276, 280, 281
bakır	9, 10, 13, 14, 56, 64,109
kızıl	9, 13, 116,118, 174,183, 184, 186, 217, 218, 221, 249, 250, 251, 252
sakal	9, 10, 11, 12, 13, 15, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 56, 78, 100, 105,109, 116,118, 124, 128,155, 157, 171, 173, 174, 178, 182, 183, 184, 186, 188, 208, 217, 218, 221, 229, 249, 250, 252, 261, 271, 276, 281
sol	9, 34, 36, 76, 87, 101, 104, 123,130, 144, 175, 226, 230, 238, 243, 244, 252, 271
sağ	9, 13, 21, 34, 36, 45, 51, 52, 53, 59, 65, 68, 69, 76, 94, 101,

	104,121, 123,130, 144, 177, 178, 182, 187, 192, 194, 198, 199, 200, 226, 229, 230, 238, 243, 247, 249, 251, 265, 266, 269, 271
adım	9, 57, 91, 104,112, 117,119, 124, 141, 151, 178, 199, 210, 218, 270
süre	9, 16, 20, 25, 29, 76, 90, 100, 105,110, 113, 124, 137, 143, 148, 150, 161, 173, 183, 202, 215, 218, 229, 230, 247, 252, 254, 256
yer	9, 10,13, 14, 17, 18, 26, 28, 33, 43, 44, 46, 48, 49, 54, 57, 58, 63, 71, 73, 77, 89, 95, 96, 98, 99, 101, 104, 112, 113, 117, 122, 126, 129, 133, 143, 144, 147, 148, 149, 152, 153, 168, 175, 178, 186, 188, 190, 192, 193, 197, 198, 199, 200, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 216, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 233, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 258, 264, 266, 267, 268, 269, 272, 275, 276, 277, 280, 281
boyun	9, 46, 50, 56, 76, 87, 92, 105,109, 116, 125, 126, 130, 134, 147, 151,155, 168, 182, 213, 251, 254, 260, 261, 263, 264, 273
iri	9, 17, 22, 24, 26, 28, 64, 150, 176, 233, 241, 242, 250, 256, 257, 266, 276
düşünce	9, 10, 49, 51, 94, 116, 210, 218, 221, 232, 264
şayak	9
sırt	9, 49, 55, 58,62, 63, 69, 88, 90, 115,121, 124, 125,129, 133, 149, 162, 197, 222, 254, 265, 280
yelek	9
keçi	9, 14, 31, 35, 44, 48, 51, 55, 56, 63, 86, 87, 88, 96, 98, 104, 125, 145, 204, 263, 266
altın	9, 10, 12, 24, 29, 39, 43, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 54, 56, 60,

	62, 63, 64, 72, 75, 76, 77, 92, 99, 103,118, 125, 127,130, 131, 132, 134, 158, 165, 172, 184, 192, 225, 226, 227, 240, 242, 243, 244, 247, 252, 263, 278, 279
börk	9, 10, 118, 182, 186, 187, 229, 249
kaş	9, 10, 11, 66, 104, 117, 161, 174, 178, 186, 217, 224, 230, 236, 247, 249, 250, 257, 260
su	10, 11,12,15,16,17,18,19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 42, 46, 51, 54, 60, 61, 64, 75, 76, 88, 99, 100, 101, 102,109,110, 113, 115, 116, 117,119,122, 124, 126,130, 131, 137, 140, 143, 145, 147, 152, 156, 157, 159, 164, 172, 173, 178, 184, 186, 188, 189, 192, 195, 198, 200, 213, 217, 220, 221, 222, 224, 232, 237, 238, 245, 246, 250, 251, 257, 258, 260, 263, 264, 266, 275, 276, 277, 278, 279
soluk	9, 11, 12, 27, 30, 35, 36, 39, 68, 77, 91, 93, 94, 96, 103,110, 113, 131, 135, 147, 157, 161, 171, 187, 190, 191, 196, 199, 208, 225, 229, 233, 239, 246, 252, 255, 257, 258, 273, 279
gölge	9, 10, 28, 56, 159, 171, 191, 229, 231, 238, 255, 257, 273, 279
toprak	10, 11, 12, 14, 15, 16, 17,18, 20, 22, 24, 31, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 76, 80, 82, 88, 91, 96, 99, 108, 109,110,112, 117, 118, 119,120,122, 124,130, 131, 132, 134, 137, 138, 143,155, 156, 157, 160, 172, 173, 180, 182, 183, 185, 186, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 207, 212, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 230,

	232, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 258, 260, 263, 264, 266, 268, 275, 276, 279, 280
kayalık	10, 14, 15, 16, 18,21, 23, 24, 60, 65, 115, 134, 138, 141, 167, 168, 174, 210, 211, 216, 222, 224, 246, 247, 249, 250, 252, 256, 257, 260, 274
alın	9, 59, 96, 143, 157, 191, 192, 232, 248
tuz	10, 70, 161, 212, 238, 239, 264
buz	10, 102, 146, 238, 239
göz	10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 36, 38, 42, 44, 46, 47, 49, 51, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 65, 66, 68, 71, 74, 77, 80, 87, 88, 90, 94, 101, 102,108,109,110,111, 112,113,114,117, 119, 121, 124, 125,129, 131, 133, 134, 135, 137, 138, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,154, 156, 157, 159, 161, 168, 173, 174, 175, 177, 178, 182, 183, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 202, 203, 210, 211, 212, 223, 225, 226, 228, 231, 232, 236, 237, 241, 242, 243, 244, 246, 248, 249, 251, 252, 257, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 271, 277, 278, 279, 281
çukur	10, 51, 54, 86, 87, 88, 110, 118, 159, 204, 238, 261, 271, 277, 278, 280
boz	10, 87, 95, 115, 256
atlı	10, 65, 141, 202, 203, 228
yeşil	10, 11, 12, 14, 20, 29, 47, 56, 61, 64, 87, 88, 103, 105, 117,129,130, 134, 137, 155, 156, 157, 161, 167, 178, 186, 192, 197, 199, 201, 222, 224, 229, 238, 257, 280
don	10, 166
gece	10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 42, 49, 50, 55, 56, 57, 59, 65, 68, 75, 86, 89, 90, 91, 92, 92,

	100, 106, 107, 109,110,112, 113, 115, 119,123, 124, 126, 128, 130,131, 132, 135, 136, 140, 149, 150, 151, 153, 154, 156, 158, 163, 165, 166, 167, 171, 188, 191, 196, 201, 202, 213, 217, 221, 222, 225, 228, 229, 233, 234, 235, 237, 244, 248, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 267, 268, 269, 273, 275, 277, 278, 279, 281
dal	10, 15, 22, 23, 30, 44, 56,129, 135, 179, 180, 184, 187, 189, 192, 215, 224, 237, 253, 266, 271
övgü	155, 185
kılıç	10, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 56, 60, 62, 69, 71, 107,109,110, 111, 113, 118, 134, 135, 137,155, 165, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 196, 198, 200, 201, 218, 221, 224, 226, 229, 230, 231, 232, 237, 238, 239, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 258, 263
öğle	10, 145, 147, 195, 224, 234, 236
güneş	10, 11, 14, 24, 28, 64, 66, 74, 86, 88, 103, 109, 110, 121, 130, 144, 171, 209, 232, 254, 275
ışığı	10, 29, 51, 54, 60, 64, 117,129, 146, 261, 269
çimen	10,11, 12, 14,155
çakmak	10, 34, 246, 271
güzel	10, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 35, 37, 43, 46, 47, 50, 54, 56, 58, 60, 61, 64, 76, 79, 82, 90, 93, 95,110,125, 127, 128,130, 134, 137, 148, 159, 168, 169, 172, 174, 176, 179, 184, 188, 191, 192, 198, 199, 200, 202, 204, 211, 212, 213, 225, 228, 231, 232, 234, 238, 239, 251, 263, 266, 278
yiğit	10, 38, 57, 62, 66, 134, 145,

	146, 151, 158, 163, 166, 172, 180, 192, 199, 225, 236, 255, 256, 265, 268
aslan	10, 35, 90, 146, 148, 154, 186, 265
gök	10, 11, 17, 18, 21, 22, 26, 27, 28, 30, 35, 45, 53, 57, 58, 60, 82, 86, 89, 96, 101, 108, 110, 112, 117, 168, 185, 191, 205, 212, 213, 214, 216, 217, 228, 231, 238, 250, 252, 255, 257, 258, 261, 262, 275
kardeş	10, 11, 20, 27, 34, 35, 38, 48, 56, 58, 96, 100, 108, 109, 110, 113, 120, 121, 131, 137, 138, 139, 141, 146, 148, 149, 151, 153, 161, 172, 184, 191, 193, 194, 199, 203, 226, 227, 233, 237, 241, 244, 246, 247, 256, 265, 266, 267, 268, 277, 278
umut	10, 25, 28, 30, 36, 38, 47, 57, 97, 98, 105, 116, 117, 129, 136, 143, 161, 172, 173, 175, 177, 179, 186, 201, 216, 225, 227, 230, 232, 246, 248, 258
alçak	10, 67, 99, 134, 146, 147, 156, 160, 198, 199, 230, 265
sürüngen	10
yaya	10, 205
yürek	10, 15, 16, 25, 26, 29, 38, 41, 59, 60, 64, 65, 67, 68, 71, 74, 79, 80, 82, 91, 99, 100, 112, 113, 128, 130, 136, 144, 146, 147, 153, 160, 161, 166, 172, 175, 180, 191, 192, 193, 197, 200, 201, 202, 203, 211, 225, 228, 232, 235, 237, 244, 246, 254, 258, 260, 264, 267, 268, 269, 272, 273, 278
boş	10, 18, 20, 21, 40, 48, 55, 125, 144, 176, 188, 226, 230, 235, 246
uzak	10, 15, 26, 31, 57, 61, 63, 65, 86, 89, 97, 103, 111, 116, 121, 126, 147, 151, 157, 160, 161, 164, 170, 190, 191, 194, 195, 202, 208, 210, 213, 214, 245, 246, 252

derin	10, 11, 14, 18, 20, 24, 29, 30, 31, 47, 55, 104, 116, 118,130, 142, 164, 182, 190, 191, 196, 199, 201, 210, 220, 245, 252, 253, 260, 281
bulut	10, 36, 56, 64, 75, 88, 103, 112, 116, 118, 245, 251
arka	10, 12, 22, 29, 65, 112, 118, 120, 123, 124,130, 160, 162, 186, 188, 193, 196, 205, 210, 214, 230, 234, 236, 237, 238, 242, 243, 247, 250, 254, 260, 271
kışlak	10, 11, 19, 20, 23, 30, 32, 35, 38, 59,63, 71, 72, 73, 74, 88, 101, 102, 104, 105,108,109, 113, 118,123, 127, 136, 178, 179, 192, 198, 200, 201, 212, 223, 224, 225, 226, 227, 230, 237, 241, 247, 248, 268, 278, 279
yıldız	11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 40, 42, 74, 88,110,111, 113, 133, 191, 211, 212, 213, 229, 266, 275, 277, 278, 279, 281
ışık	11, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 35, 36, 43, 54, 56, 64, 97, 98, 99, 100, 110,111,118,130,131, 134, 158, 171, 172, 182, 188, 191, 192, 199, 200, 201, 204, 209, 213, 217, 229, 231, 232, 238, 239, 251, 252, 258, 259, 260, 268, 271, 275, 276, 279, 281
demir	11, 35, 46, 51, 58, 61, 79, 108, 163, 165, 186, 192, 210, 217, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 250, 251, 252, 253, 254
kuş	11, 12, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 26, 27, 32, 60, 65, 88, 89, 95, 100, 107, 108,111, 114, 115, 117, 124, 147, 150, 152, 167, 168, 169, 170, 192, 193, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 223, 234, 245, 246, 250, 255, 256, 258, 259, 275, 280
üst	11, 13, 14, 26, 45, 51, 115,

	145, 147, 150, 188, 190, 192, 193, 196, 200, 201, 205, 206, 217, 222, 226, 228, 232, 240, 244, 248, 252, 253, 256, 258, 260, 261, 264, 265, 275, 276, 277, 278, 280, 281
ev	11, 17, 31, 32, 33, 44, 45, 48, 49, 52, 54, 61, 72, 73, 80, 81, 96, 100, 110, 136, 149, 150, 156, 164, 165, 166, 167, 171, 172, 173, 174, 177, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 192, 195, 196, 200, 215, 217, 230, 235, 236, 237, 241, 247, 256, 269
yedi	11, 15, 31, 32, 34, 54, 55, 56, 67, 92, 99, 117, 128, 131, 136, 150, 170, 202, 204, 248, 263
deniz	11, 17, 118, 155, 156, 232, 263
ön	11, 36, 110, 117, 118, 146, 186, 195, 198, 199, 200, 201, 203, 205, 207, 209, 210, 211, 215, 217, 219, 220, 222, 228, 230, 233, 237, 240, 242, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 258, 259, 266, 267, 269, 270, 273, 280
güz	11, 36, 45, 63, 64, 86, 99, 118, 246, 275
karanlık	11, 15, 22, 34, 35, 38, 51, 55, 98, 107, 108, 109, 110, 115, 116, 117, 130, 151, 158, 166, 182, 191, 198, 216, 217, 238, 248, 252, 256, 257, 269, 276
ova	11, 27, 61, 63, 64, 69, 71, 72, 73, 74, 130, 155, 172, 180, 181, 196, 197, 204, 205, 215, 223, 229, 240, 257, 258, 263, 264
tarla	11, 18, 35, 48, 49, 51, 63, 65, 73, 75, 80, 86, 96, 103, 106, 107, 123, 130, 132, 133, 135, 153, 156, 171, 197, 222, 231, 241, 242, 245, 266, 269
böcek	11, 12, 17, 22, 26, 27, 28, 29, 35, 46, 51, 61, 102, 107, 108, 111, 117, 147, 197, 245, 275
yol	11, 12, 25, 29, 30, 31, 32, 41, 43, 54, 57, 60, 61, 63, 65, 69, 71, 84, 94, 96, 99,

	100,109,110, 111, 113, 114, 117, 119, 120,122, 126,130, 140, 149, 151, 152,155, 156, 161, 166, 174, 179, 182, 185, 188, 195, 196, 198, 202, 204, 205, 210, 213, 216, 221, 223, 225, 229, 230, 233, 234, 235, 238, 239, 240, 243, 244, 246, 248, 250, 256, 260, 264, 266, 276, 278
yıldırım	11, 75,110,111, 178, 232
toz	11, 32, 45, 61, 64, 75, 100, 101, 103,108,109, 110,112,130, 133, 205, 234, 264
duman	11, 13, 63, 64, 89, 107, 115, 123, 124, 183, 205, 208
sıcak	11, 22, 25, 29, 42, 43, 56, 61, 79, 80, 133, 137, 150, 173, 195, 267, 276
ter	11, 56, 69, 75, 90, 96, 101,109,110,112,121, 180, 182, 195, 199, 257, 260, 266, 267, 268
sıtma	11, 32, 42, 56, 71, 72, 75, 79, 80, 101, 135
çıplak	11, 175, 242
kadın	11, 13, 14, 17, 33, 49, 50, 60, 61, 64, 73, 74, 76, 77, 86, 87, 89, 91, 94, 99, 100, 101, 117, 121, 126, 127,129, 134, 149,155, 158, 159, 162, 166, 174, 175, 191, 195, 204, 205, 206, 208, 225, 226, 227, 242, 243, 261, 263, 265, 271, 272, 275, 276, 277, 279
aşağı	11, 13, 15, 18, 20, 24, 32, 34, 35, 38, 41, 45, 48, 78, 86,87, 88, 90, 91, 94, 95, 96, 105, 107, 115,118,119, 124, 126, 139, 141, 145, 147, 148, 149, 152,155, 166, 183, 205, 215, 219, 221, 222, 226, 227, 228, 233, 238, 245, 246, 247, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 266, 277
uçurum	11, 258
gürültü	11, 91, 171, 172, 200, 205, 246
burun	11, 12, 21, 27, 35, 57, 60, 64,

	73, 101, 103, 104, 108,111,112, 113, 123, 132, 143, 164, 203, 204, 229, 230, 253, 260, 268, 274, 277
ince	11, 15, 18, 19, 32, 51, 54, 55, 64, 65, 77, 118,119, 136, 144, 159, 186, 204, 218, 222, 227, 234, 236, 239, 257, 263, 266, 271, 276, 279
buğu	11, 12, 13, 63, 64, 91, 97,121, 148, 195, 204, 217, 238, 251
çiçek	11, 12, 14, 17, 18, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 54, 64, 87, 99, 100,111,130, 133, 260, 264, 268, 275, 278
şimdi	11, 13, 22, 23, 24, 27, 30, 32, 34, 35, 39, 52, 58, 67, 70, 72, 79, 82, 99, 103, 108,109,110, 117,119, 135, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 151, 152, 158, 160, 161, 177, 182, 190, 207, 220, 223, 224, 225, 234, 237, 244, 245, 247, 251, 254, 260, 273, 278
gün	11, 12, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 32, 36, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 55, 56, 58, 60,63, 64, 69, 74, 79, 81, 87, 95, 99, 107,110, 115, 118, 119, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 134, 138, 140, 141, 146, 147, 149, 150, 152, 155, 156, 157, 160, 164, 165, 167, 172, 175, 188, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 205, 211, 213, 215, 216, 217, 223, 224, 225, 226, 228, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 260, 264, 265, 267, 268, 269, 275, 276, 280
koyun	11, 12, 14, 17, 31, 42, 44, 45, 49, 51, 52, 56, 63, 64, 68, 82, 86, 87, 88, 96, 98, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 115, 116, 117, 119, 120,121,123, 124, 125, 126,130,131, 138, 141, 148,

	150, 152,155, 158, 161, 197, 198, 200, 203, 225, 247, 256, 258, 266, 269, 275, 276
sürü	11, 35, 56, 77, 98, 100, 125, 126, 145, 146, 148, 150, 190, 197, 202, 214, 215, 220, 225, 240, 246, 256, 257, 261, 263
ses	11, 14, 15, 19, 20, 21, 23, 28, 34, 36, 41, 50, 55, 57, 63, 64, 65, 67, 77, 86, 90, 91, 101, 102, 103, 107,109, 113, 123, 124, 128, 136, 139, 140, 142, 144, 148, 152, 162, 163, 164, 178, 180, 182, 183, 184, 186, 192, 194, 195, 196, 203, 204, 207, 208, 226, 234, 238, 252, 256, 257, 258, 259, 261, 265, 267, 269, 270, 275, 276, 277, 278, 279, 280
arkadaş	11, 35, 68, 75, 88, 102,108,112, 113,120, 140, 141, 142, 148, 152, 153, 167, 169, 193, 227, 230, 237, 265
saç	11, 15, 21, 57, 63, 78, 126,129, 133, 134, 148, 157, 174, 195, 217, 237, 241, 242, 250, 252, 257, 257, 273
el	11, 13, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 26, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 52, 55, 56, 57, 58, 61, 66, 67, 72, 73, 78, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 101, 105, 108,109,112, 113, 114, 116, 117,118,119,121, 125, 126, 128,129,130, 133, 136, 137, 138, 140, 142, 143, 145, 146, 148, 149, 158, 161, 163, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 185, 186, 187, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 198, 199, 200, 201, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 237, 238, 239, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 260, 261, 265,

	266, 268, 271, 272, 273, 276, 278, 279, 280, 281
bıyık	11, 48, 104, 131, 143, 157, 174, 175, 178, 218, 231, 233, 241, 242, 271
yukarı	11, 29, 30, 48, 116, 143, 144, 151, 157, 183, 219, 233, 257, 259, 278, 281
yumak	11
yeğen	11, 12, 46, 47, 55, 57, 78,92, 172, 180, 199, 277
kirmen	11, 48, 271
çarık	11, 55, 77, 88, 89, 107, 150, 182, 187, 229
sıkı	11, 145, 260
küçük	11, 20, 34, 67, 73, 80, 91, 99,111,112, 117, 123, 133, 138, 139, 140, 145, 147, 156, 161, 174, 175, 177, 178, 195, 210, 215, 222, 227, 241, 249, 252, 255, 256
bakış	11, 173, 281
yıl	12, 13, 15, 17, 19, 20, 24, 25, 27, 28, 29, 32, 34, 39, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 55, 58, 59, 60, 61,63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 79, 80, 82, 84, 88, 93, 96, 98, 99, 101, 103, 111, 115, 116, 118, 120, 121,123, 126, 127, 128, 131, 134, 150,155, 158, 159, 160, 164, 173, 174, 176, 179, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 196, 197, 198, 199, 205, 206, 207, 210, 217, 218, 220, 222, 223, 228, 230, 231, 232, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 244, 264, 265, 266, 268, 269, 276, 277, 278, 279, 281
iş	12, 14, 18, 23, 45, 51, 160, 167, 173, 197, 201, 206, 207, 211, 219, 222, 235, 237, 238, 242, 248, 255, 256, 260, 265, 271, 273, 280
torun	12, 18, 32, 36, 38, 118, 134, 188, 232, 253
kanat	12, 17, 32, 56, 89, 95, 110, 149, 150, 192, 198, 210, 211, 232, 254, 256, 257, 258, 275,

	277
kol	12, 14, 67, 77, 132, 150, 182, 187, 211, 213, 214, 217, 221, 233, 236, 246, 249, 252, 255, 258, 259, 261, 276
dirsek	12
diz	12, 14, 29, 43, 47, 60, 96, 97, 105,129, 143, 178, 212, 217, 226, 258, 261, 265, 268
dağ	12, 15, 18, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 46, 48, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 71, 72, 73, 74, 76, 79,89, 90, 95, 101,110, 111, 115, 116,123, 131, 138, 140, 143, 151,155, 167, 168, 171, 173, 175, 191, 198, 210, 222, 224, 225, 225, 227, 229, 244, 245, 246, 247, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 272, 273, 275, 276, 277, 278
dilek	12, 19, 20, 23, 26, 30, 36, 38, 39, 42, 52, 77, 128, 276
yeni	12, 77, 117, 131, 137, 148, 195, 200, 220, 250, 268, 271
tomurcuk	12, 264
arı	12, 16, 17, 20, 29, 100, 192, 193, 231, 232, 233, 246, 255, 277
ılık	12, 13, 18, 75,130,155, 204, 277
yumuşak	12, 19, 50, 64,108, 147, 213, 276
uyku	12, 23, 75, 88, 161, 166, 184, 193, 199, 202, 204, 234, 256, 266, 275
kaya	12, 25, 28, 44, 60, 194
ağaç	12, 15, 16, 17, 22, 23, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 42, 44, 45, 51, 56, 80, 100, 103, 104, 107,109, 122, 145, 147, 152, 190, 191, 210, 220, 222, 238, 245, 253, 259, 264, 265, 275, 277
geyik	12, 35
tilki	12, 35, 107, 109, 111, 168, 230, 257, 265, 267, 268
kuzu	12, 14, 26, 44, 45, 53, 55, 63, 81, 104, 148, 200

altmış	12, 27, 195, 196, 222, 265, 275
yaşlı	12, 13, 14, 19, 36, 47, 48, 51, 56, 59, 65, 76, 80, 87, 88, 89, 96, 101, 118, 134, 155, 156, 159, 173, 174, 175, 178, 187, 195, 196, 199, 200, 208, 221, 225, 227, 228, 239, 253, 265, 275, 276, 279
demirci	12, 39, 42, 44, 45, 50, 134, 163, 165, 166, 172, 177, 184, 200, 202, 212, 252
ana	12, 95, 96, 100, 108, 109, 110, 115, 116, 125, 127, 129, 135, 138, 139, 145, 149, 151, 158, 160, 164, 171, 172, 173, 190, 202, 211, 212, 214, 216, 230, 246, 265, 268
kış	12, 13, 41, 45, 48, 49, 54, 63, 67, 73, 86, 90, 96, 127, 157, 158, 222, 268, 269
şaşkın	12, 138, 144, 173, 184, 193, 194, 256
yozlaşmak	12
yoksul	12, 13, 98, 219, 220, 240, 263
gelenek	12, 64, 65, 67, 74, 77, 155, 165, 196, 264
yuvarlak	12, 253
keçe	12, 13, 14, 55, 65, 66, 86, 105, 115, 125, 156, 171, 195, 196, 209, 221, 247, 253, 263, 275, 280
kapı	12, 13, 33, 45, 55, 73, 87, 89, 94, 125, 130, 133, 134, 135, 149, 151, 152, 166, 177, 178, 186, 187, 188, 199, 221, 229, 235, 236, 237, 241, 250, 251, 252, 254, 265, 273, 276, 280
iç	13, 18, 20, 22, 27, 45, 70, 127, 134, 143, 145, 146, 150, 151, 153, 183, 186, 187, 189, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 202, 204, 205, 208, 210, 212, 215, 214, 221, 235, 236, 239, 240, 242, 243, 245, 247, 249, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 265, 267, 269, 271, 273, 276, 277, 281
uç	13, 16, 23, 26, 49, 51, 60, 67,

	87, 95, 98, 103,110, 116, 135, 138, 162, 168, 174, 175, 188, 191, 242, 246, 250, 252, 253, 258
köz	13, 108,130, 212, 232, 251
ocak	13, 26, 32, 44, 51, 56, 93,111, 126, 132, 134, 135, 137, 165, 172, 176, 177, 179, 180, 181, 184, 186, 187, 191, 192, 200, 202, 217, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 237, 247, 250, 251, 254, 257, 275, 276, 277
otuz	13, 28, 39, 47, 58, 71, 99,118, 125, 174, 180, 181, 184, 189, 218, 222, 230, 132, 236, 237, 243, 275
taban	13
düz	13, 134, 174, 210, 228, 238, 247
üç	13, 15, 19, 20, 22, 27, 46, 47, 50, 51, 52, 54, 60, 68, 75, 76, 81, 82, 95, 96, 99, 105, 119, 120,121, 125, 126, 128, 134, 136, 138, 140, 141, 146, 149, 150, 151, 152, 155, 164, 171, 194, 195, 196, 197, 201, 205, 214, 216, 225, 226, 235, 245, 246, 248, 249, 251, 255, 256, 258, 264, 265, 266, 267, 273, 275, 276
büyük	13, 15, 17, 18, 24, 30, 48, 51, 52, 54, 60, 61, 64, 66, 72, 76, 85, 90, 102, 104,110,112, 118, 123, 124, 125,130, 134, 140, 149, 150, 155, 156, 163, 164, 165, 166, 172, 173, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 200, 207, 210, 216, 217, 218, 223, 227, 229, 232, 240, 241, 245, 246, 251, 253, 254, 256, 257, 263, 265, 266, 267, 274, 280
ak	13, 14, 20, 38, 39, 51, 55, 87, 90, 96,109, 115, 129,130, 136
döşek	13, 88, 105
yastık	13
aç	130, 230, 256
güneş	13, 14, 89, 180, 246, 253, 260
kazan	13, 135, 257

koku	13, 14, 16, 18, 22, 25, 57, 64, 66, 75, 98, 108, 109, 110, 111, 192, 204, 222, 238, 253, 260, 275, 281
yemek	13, 49, 152, 172, 188, 200, 220
toy	13, 14, 15, 120, 196, 200, 275, 276
sevinç	13, 14, 18, 23, 28, 58, 64, 69, 75, 89, 93, 94, 114, 140, 151, 152, 167, 174, 182, 185, 186, 195, 200, 201, 202, 204, 214, 215, 216, 218, 228, 232, 234, 245, 246, 248, 258, 259, 260, 262, 268
baba	13, 21, 31, 42, 43, 46, 49, 66, 69, 75, 76, 77, 78, 91, 93, 95, 96, 100, 101, 108, 109, 110, 111, 117, 120, 121, 122, 125, 126, 128, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 149, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 167, 168, 169, 173, 176, 178, 180, 190, 197, 211, 212, 213, 215, 221, 223, 224, 227, 228, 236, 241, 246, 247, 254, 265, 269, 279
çocuk	13, 14, 23, 36, 44, 48, 50, 52, 57, 59, 73, 75, 76, 86, 89, 92, 94, 95, 96, 100, 104, 105, 106, 107, 109, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 121, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 155, 156, 158, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 174, 175, 177, 181, 188, 190, 191, 192, 195, 196, 199, 202, 204, 205, 206, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 221, 222, 225, 228, 230, 233, 234, 243, 246, 257, 261, 263, 272, 277, 279
genç	13, 14, 27, 30, 36, 44, 59, 80, 159, 193, 228, 234, 276, 278, 279
ağız	13, 14, 15, 26, 29, 30, 34, 35, 41, 42, 43, 49, 55, 57, 59, 60, 67, 76, 88, 94, 101, 103, 105, 108, 109, 112, 116, 120, 129,

	132, 141, 148, 150, 164, 165, 173, 174, 179, 198, 199, 201, 206, 211, 213, 215, 232, 248, 249, 257, 259, 261, 266, 269, 270, 278
göğüs	13, 15, 74, 143, 157, 183
köpek	13,51, 54, 55, 64, 87, 88, 89, 91, 96, 101, 107, 116, 117,131, 138, 148, 150, 151, 152,155,156, 195, 217, 246, 270
saçak	13, 133
kan	13, 17, 32, 44, 55, 56, 68, 75, 76, 79, 87, 88, 104,118,123, 128, 131, 132, 134, 136, 141, 145, 146, 147, 165, 172, 174, 180, 182, 192, 194, 204, 229, 238, 241, 254, 257, 260, 261, 265, 267, 268, 271, 275, 280
yaş	13, 18, 21, 30, 31, 32, 48, 58, 61, 76, 81, 87, 100, 113, 129, 149, 150, 157, 159, 193, 199, 212, 218, 230, 234, 249, 261, 278, 281
alt	14, 18,121, 150, 152, 190, 191, 192, 195, 197, 200, 201, 210, 213, 217, 218, 230, 232, 233, 235, 242, 245, 248, 249, 251, 254, 261, 267, 269, 271, 272, 276
kişi	14, 19, 32, 43, 47, 53, 66, 67, 71, 75, 86, 91, 99, 104, 118,121, 126, 134, 152, 186, 188, 199, 206, 210, 219, 222, 230, 236, 245, 246, 247, 253, 263, 264, 265, 271, 272, 273, 277, 279
büyü	14, 182, 184, 213, 252, 254
kalabalık	14, 15, 16, 17, 36, 38, 39, 59, 91, 95, 115, 172, 173, 174, 175, 181, 185, 205, 206, 208, 220, 229, 230, 231, 232, 236, 246, 247, 248, 280, 281
ormanlık	14, 51
tepe	14, 18, 21, 25, 42, 46, 48, 51, 57,63, 68, 80, 82, 86, 89, 99, 101, 103, 107, 108,110, 115, 124, 129, 147, 156, 158, 164, 170, 171, 186, 192, 226, 229,

	231, 246, 252, 260, 263, 276
tırnak	14, 25,63, 101,110, 124, 147, 156, 170, 186, 224, 231, 246, 252, 259, 260
yankı	14, 15, 16, 29, 252, 257, 276
istek	14, 39, 266
sessiz	14, 24, 36, 80, 104, 123, 125,127, 241, 243, 246, 252, 253
ay	14, 42, 52, 54, 58, 60, 67, 96, 98, 100, 133, 146, 150, 235, 264, 271
saygı	14, 138, 174, 235, 236, 242, 263
korku	14, 31, 56, 63, 64, 93, 100,108,109,112,120, 127, 140, 142, 145, 149, 150, 164, 166, 169, 170, 191, 192, 197, 202, 204, 210, 213, 216, 237, 243, 248, 257, 258, 269, 273
sağlam	14, 164, 177, 240, 261, 263, 264, 268
yufka	14, 126, 152, 195, 200
ekmek	14, 100, 101, 126, 135, 140, 142, 152, 161, 188, 212, 236
yoğurt	14, 64,86, 143
ayran	14, 207, 226
oğlak	14, 63, 127
erkek	14, 44, 48, 50, 64,73, 77, 101,121,134,155, 161, 163, 166, 174, 205, 208, 223, 224, 225, 242, 257, 261, 271, 272, 276
üst	14, 20,110, 116, 118, 119, 214, 229, 232, 237, 246, 247, 257, 259
devinim	14, 15
tokmak	15
tok	112, 144, 176, 204, 252, 267
öfke	15, 45, 66, 75, 80, 89, 92, 95, 100, 101, 103, 104, 105,109, 116,119,120,123,129, 134, 136, 137, 144, 147, 156, 166, 175, 186, 197, 198, 199, 200, 205, 212, 213, 223, 230, 237, 238, 253, 269, 272, 276
sayrı	15
az	15, 16, 39, 53,118, 123, 145, 149, 152, 195, 196, 211, 223,

	227, 230, 236, 238, 240, 242, 246, 248, 253, 256, 260, 265, 273
kızıltı	15, 45, 54, 188, 229
yamaç	15, 18, 24, 31, 86, 87, 101, 103, 125, 126, 226, 227, 248, 254, 277
bin	15, 16, 25, 26, 27, 33, 46, 49, 52, 55, 56, 64, 67, 68, 69, 70, 77, 82, 86, 88, 110, 125, 130, 133, 142, 146, 159, 168, 171, 176, 179, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 192, 196, 197, 204, 205, 210, 216, 220, 227, 228, 230, 231, 232, 236, 240, 246, 257, 258, 263, 264, 277
türkü	15, 55, 62, 65, 74, 123, 155, 163, 164, 192, 196, 204, 253, 260, 264
yatsı	15
sazcı	15
göz	15, 18, 23, 24, 25, 26, 30, 32, 35, 36, 47, 50, 51, 57, 64, 68, 75, 87, 89, 95, 100, 105, 110, 111, 118, 125, 134, 136, 138, 146, 155, 156, 160, 171, 178, 184, 186, 192, 195, 206, 208, 213, 214, 215, 217, 218, 221, 224, 228, 229, 230, 235, 238, 245, 251, 252, 254, 255, 256, 258, 260, 264, 267, 271, 273
tek	15, 27, 71, 73, 101, 104, 109, 133, 140, 187, 188, 195, 206, 211, 220, 222, 224, 227, 230, 232, 234, 245, 252, 266, 268, 269, 273, 276
yanık	15, 110, 111
iri	15, 24, 30, 54, 87, 88, 110, 116, 129, 131, 139, 155, 200, 204, 218, 229, 252, 259
kız	15, 30, 31, 32, 33, 38, 43, 49, 50, 52, 54, 60, 61, 63, 96, 99, 100, 110, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 136, 150, 158, 160, 161, 163, 174, 175, 177, 178, 180, 191, 192, 198, 199, 225, 228, 230, 261, 265, 267, 268, 272, 280
bir	15, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27,

	28, 29, 31, 34, 36, 39, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 79, 80, 84, 87, 89, 90, 91, 95, 96, 100, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 128, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 158, 159, 161, 165, 171, 172, 174, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 277, 279, 280, 281
iki	15, 16, 17, 18, 19, 24, 27, 30, 41, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 65, 66, 69, 71, 72, 74, 77, 79, 80, 87, 88, 89, 92, 96, 99, 100, 101, 104, 105, 111, 112, 116, 118, 119, 123, 124, 134, 139, 141, 142, 146, 150, 152, 153, 159, 161, 167, 168, 178, 182, 184, 187, 188, 190, 193, 196, 197, 202, 203, 205, 210, 211, 212, 219, 232, 235, 236, 238, 239, 244, 248, 251, 254, 255, 256, 258, 261, 266, 267, 268, 272, 276, 277, 281
yetmiş	15, 27, 54, 55, 56, 67, 92, 99, 117, 202, 204, 248
yöre	15, 38, 58, 65, 70, 79, 89, 96, 104, 116, 143, 157, 163, 166, 168, 174, 182, 195, 202, 251,

	253, 256, 265
dip	15, 18, 22, 28, 31, 44, 57, 65, 81, 103, 104, 117, 126, 144, 145, 152, 155, 175, 178, 195, 201, 207, 209, 222, 236, 241, 261, 266, 277
saz	15, 55, 73, 82, 276
kor	15, 89, 251
yardımcı	15
on	15, 16, 18, 21, 30, 32, 39, 51, 57, 61, 67, 68, 69, 70, 74, 82, 84, 86, 99, 100, 121, 125, 150, 158, 159, 160, 168, 174, 179, 181, 184, 186, 187, 188, 189, 192, 211, 222, 226, 231, 232, 236, 237, 240, 243, 248, 261, 263
kısıık	16
iyilik	16, 59, 66, 150, 184, 228, 242
gerçek	16, 95, 228, 252
değnek	16, 126, 203
parılı	16, 186, 277
dede	16, 19, 20, 21, 22, 23, 36, 38, 42, 45, 46, 49, 59, 67, 69, 70, 74, 75, 76, 77, 78, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 134, 135, 136, 137, 138, 165, 168, 190, 191, 192, 202, 211, 212, 215, 223, 227, 245, 247, 250, 251, 253, 254, 255, 265, 276, 277
omuz	16, 55, 60, 117, 157, 190, 249, 263, 268, 269, 271, 281
eren	16, 62, 233, 236, 264
ağır	17, 20, 36, 45, 51, 54, 57, 73, 79, 110, 113, 115, 117, 127, 128, 171, 178, 189, 192, 197, 200, 202, 204, 218, 229, 231, 244, 247, 252, 253, 255, 258, 260, 270
beş	17, 21, 27, 29, 39, 42, 44, 46, 49, 52, 59, 68, 69, 70, 72, 75, 82, 84, 87, 95, 99, 101, 105, 126, 130, 136, 149, 157, 159, 160, 179, 181, 184, 187, 189, 196, 198, 206, 211, 219, 226, 235, 237, 240, 242, 243, 261, 267, 275, 281
ermiş	17, 19, 20, 28, 29, 192, 233,

	245, 276
balık	17, 19, 20, 22, 32, 36, 105, 277
ekin	17, 51, 96, 123, 126, 132, 138, 161, 197, 200, 240, 256
yağmur	17, 27, 38, 86, 88, 99, 116, 117, 118, 121, 123, 127, 130, 131, 133, 155, 156, 157, 161, 205, 217, 221, 232, 243, 247, 264, 281
kurak	17
kurt	17, 22, 27, 55, 57, 59, 69, 108, 109, 111, 117, 124, 150, 168, 172, 179, 191, 230, 257, 258, 259, 263, 271
bol	17, 73, 120, 164, 200, 266
kocaman	17, 36, 52, 54, 66, 87, 94, 99, 101, 107, 112, 114, 145, 165, 166, 171, 172, 175, 181, 199, 210, 211, 212, 213, 218, 240, 251, 261, 266, 272, 280
inek	17
süt	17, 52, 57, 58, 63, 64, 94, 126, 145, 146, 147, 148, 195, 203, 204, 205, 207
sap	17, 137, 172, 250, 263
başak	17, 103, 133
parlak	17, 36, 99, 130, 192, 257
ölüm	17, 27, 28, 32, 47, 117, 119, 126, 144, 150, 151, 153, 183, 191, 199, 203, 210, 230, 232, 235, 244, 258, 277, 278, 280
karınca	17, 22, 26, 27, 98, 106, 114, 124, 133, 147, 150, 173, 191, 193, 220, 232
kelebek	17, 99
yel	17, 18, 27, 41, 64, 91, 105, 117, 118, 131, 152, 155, 188, 204, 258, 260, 264, 275, 277
dalga	17, 50, 57, 64, 74, 130, 133, 155, 156, 238, 239, 263, 276
yaprak	17, 22, 28, 45, 54, 64, 111, 233, 253, 275
damar	17, 54, 67, 92, 109, 125, 174, 222, 261, 275
yaşam	17, 28, 275, 278, 281
yüksek	17, 67, 91, 93, 132, 167, 171, 229, 258, 280
dam	17, 32, 165, 166

dil	18, 23, 27, 30,39, 42, 43, 47, 50, 53, 58, 87, 95, 96, 100, 125, 132, 136,153, 163, 175, 184, 191, 196, 200, 212, 226, 235, 246, 266, 267
ırmak	18,63, 64,111, 214, 222
kepenek	18, 49, 145, 147, 190, 193, 195, 197, 221, 277
donuk	18, 234, 279
oyuk	18, 19
gölet	18
kıyı	18, 19, 31, 36, 54, 99, 106, 107, 108, 110, 116, 117, 119, 123, 149,155, 156, 188, 194, 200, 213, 217, 263
kalın	18, 50, 89, 117,129, 142, 222, 236, 241, 263, 271
yosun	18, 54
çörek	111
geniş	18, 65, 171, 175, 180, 185, 202, 210, 229, 243, 245, 249, 252, 256, 257, 263, 277
yarpuz	18, 24, 75, 79, 99, 102
çam	18, 57, 152,155, 204, 245
coşku	18, 25, 36, 52, 90, 141, 184, 232, 233, 237
döl	19
yüce	19, 138, 167, 168, 172, 175, 206, 210, 211, 233, 265
şimşek	11, 19, 110, 116, 152, 232, 237, 253, 259
kötü	20, 39, 57, 64, 96, 99, 104,111, 125, 126, 139, 149,153, 160, 161, 182, 203, 232, 237, 241, 243, 244, 245, 246, 256, 265, 272
tosun	20, 21, 266
yaratık	20, 29, 117, 190, 197, 264
köpük	20
çakıl	20, 57
yavru	20, 21, 22, 23, 65, 87, 148, 191, 212, 234, 236
keklik	20
üveyik	20, 212
sığircık	20
ördek	20
tavşan	20, 66, 107, 168, 204
çevik	20, 118, 234
dış	20, 207, 229

sarı	21, 29, 30, 45, 48, 54, 56, 57, 60, 64, 75, 80, 110, 118, 133,136, 137, 138, 139, 157, 186, 192, 198, 211, 215, 217, 232, 234, 260, 264
kirpi	21
sarp	21, 65, 167, 168, 169, 170, 210, 211, 212
küçük	21, 149, 172
bilek	21, 89,99, 161, 183
deri	21, 55, 57, 58,62, 70, 89,119, 157, 181, 204, 209, 255
bilezik	21, 158, 242
gümüş	22, 29, 36, 54, 55, 72, 77, 125,129, 196, 225, 271
kırlangıç	22, 23
yuva	22, 65, 69, 89,119, 132, 167, 168, 183, 192, 222, 237
son	22, 29, 30, 97, 188, 198, 199, 219, 223, 230, 231, 245, 246, 247, 248, 251, 252, 265, 266, 269, 276
bölük	22, 201, 205, 238, 264
ulu	22, 29, 41, 45, 56, 59, 64, 99, 101, 108,109, 130, 132, 134, 184, 186, 190, 196, 200, 201, 210, 213, 222, 229, 230, 232, 234, 235, 245, 252, 254, 263, 264
akın	22, 135, 187, 234
yılan	22, 30, 32, 107, 108,109 ,111, 127,130,131,132, 134, 136, 167, 190, 210, 257, 258, 259, 279
kulak	23, 25, 29, 35, 60, 87, 94, 107, 108,110, 116, 128, 134, 136, 141, 148, 156, 171, 175, 177, 193, 236, 248, 252, 256, 257, 258, 260, 269, 273, 277, 278, 279
yarın	23, 31, 36, 46, 69, 87, 137, 145, 147,153,154, 192, 212, 213, 216, 233, 235, 249
yumurta	23, 65, 164
esrik	23
kılık	24, 77, 173
kuyu	24, 61,
göl	24, 31, 32, 87, 172, 178, 194, 254, 263, 264

düzlük	24, 60, 123,155, 222, 226, 248, 254
güney	24, 35,111
yoldaş	24
gündüz	25, 59, 65, 93, 171, 217, 244, 256
ip	25, 124, 136, 147, 175
tetik	25, 34, 143, 151, 163, 191, 192, 193, 210, 254, 273
sonra	25, 73, 143, 145, 146, 149, 151, 152,153, 188, 191, 196, 229, 231, 234, 237, 243, 245, 246, 247, 251, 252, 255, 258, 273, 275, 277, 280
yakışıklı	25, 64, 127, 264
umutsuzluk	26, 30, 36, 157
batı	26, 36
bütün	26, 27, 29, 30, 32, 33, 36, 42, 48, 54, 59, 60, 61, 64, 67, 68, 73, 74, 80, 82, 87, 90, 92, 94, 98, 104, 105,108, 113, 114,120, 126, 127,131, 135, 136, 139, 144, 145, 146, 151,153, 158, 165, 166, 168, 172, 178, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 200, 202, 203, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 218, 223, 225, 226, 228, 231, 232, 234, 235, 240, 241, 244, 246, 247, 248, 251, 252, 254, 256, 257, 258, 266, 273, 277, 279, 281
kum	26, 54, 88, 115
bel	26, 29, 42, 55, 56, 66, 76, 91, 101, 120, 121, 133, 145, 147, 175, 201, 248, 268, 271, 272
diş	26, 42, 53, 95, 101, 109, 118, 121, 145, 147, 194, 208, 254, 257, 258, 259, 265
yaşıt	27
yirmi	27, 49, 68, 70, 75, 76, 131, 157, 220, 234, 240, 266
suç	27, 88, 92, 218, 260
bitki	27
yurt	27, 43, 46, 47, 53, 61, 102,130, 211, 223, 228, 247, 263
emek	28
tatlı	28, 58, 66, 100, 114, 148, 150, 175, 204, 257

tat	28, 44, 147, 150
azman	28, 30
iyi	28, 37, 104, 141, 143, 147, 148, 149, 174, 183, 184, 185, 188, 201, 203, 212, 221, 223, 234, 235, 236, 241, 243, 244, 245, 249, 255, 257, 258, 261, 265, 267, 270, 273, 277
gür	28, 64, 102, 176, 178, 192, 197, 200, 202, 204, 219, 234, 236, 250, 252, 257, 264, 270, 275, 276, 278, 281
yatak	29, 54, 58, 63, 75, 86, 87, 88, 90, 96, 100, 105, 178, 195, 234, 257
gövde	29, 54, 56, 147, 176, 210, 218, 229
delik	29, 31, 32, 33, 81, 86, 107, 110, 150, 209, 277
koca	10, 12, 29, 39, 47, 50, 52, 116, 129, 135, 158, 174, 175, 181, 182, 191, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 212, 213, 217, 218, 221, 223, 224, 231, 237, 248, 249, 272, 277
gençlik	29, 217
yaz	29, 42, 44, 47, 49, 71, 73, 75, 80, 259
sinek	29, 42, 58, 61, 75, 79, 80, 81, 88, 102, 145, 147, 155, 193, 248, 249, 280
güç	29, 104, 166, 171, 193, 196, 207, 215, 250, 251, 264
yaldız	29, 39, 45, 74, 75, 77, 185
kabuk	29, 204, 260
benek	29, 32, 57, 132, 222
kömür	111, 250, 251
kara	29, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 64, 73, 74, 88, 118, 125, 131, 132, 137, 140, 141, 157, 174, 175, 195, 196, 199, 204, 233, 241, 243, 263, 264
ense	30, 101
altı	30, 32, 42, 52, 60, 65, 86, 128, 149, 150, 265, 275, 281
başlık	30, 225
kolay	30, 108, 136, 149, 163, 165, 167, 174, 212
dokuz	31, 67, 195, 211, 243, 265

araba	31, 174
konak	31, 52, 60, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 98, 100, 130, 131, 158, 173, 176, 177, 185, 186, 200, 241, 243, 265, 278
karşı	31, 34, 143, 145, 146, 148, 150, 186, 195, 201, 204, 205, 206, 221, 232, 233, 235, 236, 237, 241, 242, 243, 249, 263, 264, 266, 279, 280, 281
oyun	31, 94, 146, 196, 259, 268
deve	31, 42, 49, 51, 52, 55, 56, 63, 82, 87, 88, 98, 100, 104, 105, 107, 108, 109, 115, 117, 118, 123, 125, 131, 155, 156, 162, 190, 204, 209, 225, 266, 269
eşek	31, 51, 69, 96, 98, 104, 108, 111, 115, 116, 117, 123, 138, 147, 162, 204, 205, 212
sırma	31, 62, 76, 129, 134, 186, 271
kovuk	31, 87, 190, 191, 193, 256, 260, 279, 280
çubuk	32, 51, 73
yerli	32, 54, 73, 99, 108, 132, 179, 234
yatalak	32
oğlan	32, 50, 96, 145, 158, 159, 175, 183, 199, 269
ikinci	32, 81, 152
göç	32, 45, 46, 60, 61, 73, 80, 81, 96, 113, 115, 116, 123, 124, 125, 126, 127, 138, 155, 156, 157, 161, 162, 192, 197, 223, 224
bozkır	32, 35, 64, 263
oymak	32, 56, 61, 72
eşik	32, 33, 129, 134, 135
sanık	32
kurtuluş	32, 151
salt	33, 160, 212
tabanca	33, 66, 75, 98, 106, 120, 121, 141, 242, 254, 261, 273
kartal	33, 34, 55, 61, 65, 99, 108, 125, 135, 138, 175, 184, 196, 198, 210, 222, 257, 258, 263, 264, 265
sekiz	34, 67, 68, 86, 121, 149, 222, 240, 243, 261
fısıltı	34, 115, 269, 276

öksürük	34
kurşun	34, 57, 59, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 99, 101, 106, 107,112,120, 134, 135, 141, 144, 151, 166, 171, 205, 216, 229, 242, 273, 280
torba	34, 72, 102, 147, 151, 240, 242
sonsuz	34, 182, 264
boynuz	35,110
kuyruk	35,103,130
ormancı	35, 36, 44, 74, 178
elçi	35
hırsız	35, 91, 135, 138, 197, 211
umutsuz	36, 38, 39, 157, 232
özlem	36,155, 204
dudak	36, 50, 60, 64, 105, 113, 118, 129, 134, 143, 159, 168, 174, 194, 204, 208, 212, 241, 259, 260
kuzey	35, 103, 105, 106, 157, 258
doğu	36, 103
kuşak	36,44, 118, 183, 186, 242
yorgun	36, 104, 124, 178, 195, 205, 222, 229, 247, 249
kaçak	36, 55, 59, 163, 271
güven	37, 99, 133, 142, 173, 177, 178, 192, 202, 216, 232, 261
boy	38, 47, 48, 59, 64, 67, 71, 80, 101, 102, 103, 111,112,130, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 153, 156, 171, 191, 199, 219, 235, 237, 241, 243, 253, 256, 257, 264, 265, 271, 280, 281
baskı	38
çamur	38, 54, 64, 73, 75, 86, 88, 89, 100, 123, 124, 125, 133, 135, 161, 192, 195, 266
diri	39, 233
suskun	39, 103, 210, 281
yazı	39
savaş	41, 56, 73, 79, 205
vergi	41, 79
acı	41, 43, 46, 47, 50, 85, 93, 99, 104,110,111, 114, 124, 132, 136, 139, 141, 158, 160, 176, 179, 182, 193, 197, 202, 203, 207, 211, 213, 221, 228, 249, 250, 257, 260, 265, 268, 269,

	277, 281
sürgün	41, 56,155
top	41, 49, 103, 107, 108, 115, 116, 191, 229, 245, 250, 268, 275, 281
bayrak	41, 133, 190, 198, 201, 209
bataklık	42,63, 73, 80, 81,128, 129, 241, 244
damla	42, 46,87, 116, 139, 184, 186, 189, 221, 266
boğaz	42, 47, 87,109,110,113, 115, 134, 141, 143, 182, 184, 200
söz	43, 49, 55, 57, 58, 65, 74, 79, 88, 91, 99, 107, 116, 127, 128, 139, 141, 148,153, 168, 178, 179, 183, 187, 188, 196, 197, 201, 202, 207, 211, 212, 213, 223, 233, 236, 247, 248, 250, 254, 257, 267, 268, 269, 272
soy	43, 64, 125, 128, 134, 135, 137,155, 158, 159, 168, 169, 170, 173, 180, 186, 201, 215, 216, 217, 218, 241, 263, 264, 265, 268, 271
avuç	43, 70, 88,112,118,155, 183, 188, 217, 237, 249, 251
yörük	43, 44, 52, 54, 55, 56, 61,63, 68, 69, 70, 74, 79, 81, 84, 86, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 102, 104, 106, 113, 115, 125, 132, 138,155, 159, 160, 163, 166, 167, 172, 178, 185, 186, 187, 190, 191, 192, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 204, 205, 206, 209, 211, 218, 220, 221, 227, 231, 238, 243, 247, 248, 265, 267, 268
ağıt	43, 50, 60, 64, 74, 78, 80, 87, 113,155, 163, 196, 218, 243, 253
çağ	43, 47, 218, 263
sıkıntı	44
kar	44, 48, 61, 264, 268
kuyumcu	44
körük	44, 50, 199, 250, 251
ileri	45, 46, 75, 87, 93, 249, 253, 266
parmak	46, 56, 64, 132, 134, 146, 147, 168, 188, 191, 222, 225, 229,

	241, 246, 249, 254, 266
deli	46, 48, 53, 80, 106, 117, 119, 141, 144, 147, 153, 186, 190, 191, 193, 201, 244, 252, 258, 259, 268, 269, 271
geri	46, 143, 148, 166, 171, 186, 210, 213, 216, 237, 255
höyük	46, 48, 61, 63, 65, 67, 69, 75, 78, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 101, 105, 111, 112, 113, 115
saban	46
doğru	46, 48, 102, 117, 120, 141, 149, 150, 167, 170, 172, 174, 195, 203, 205, 210, 211, 212, 214, 215, 218, 222, 229, 233, 236, 240, 242, 245, 247, 250, 251, 255, 260, 269, 273, 280, 281
yanlış	47, 92, 177, 178
delilik	47
kır	47, 112, 195, 197, 271, 276, 279
tapu	48, 82, 240, 241
komşu	48, 149
toplam	48
kıl	48, 55, 59, 73, 86, 114, 131, 138, 145, 219, 230, 263, 264, 281
tüy	48, 54, 87, 96, 144, 167, 191, 198, 214, 215, 216, 234, 256, 279
yün	48, 86, 108, 271
yay	48, 246
kısa	49, 56, 163, 231, 238, 256
uçak	49, 210
yangın	49, 80, 81, 82, 107, 109, 110, 111, 115, 140, 160, 188, 191, 197, 238, 259
dönüm	49, 240, 243, 269
oğul	59, 64, 66, 117, 118, 119, 120, 121, 127, 128, 131, 137, 146, 149, 150, 159, 164, 170, 180, 185, 186, 198, 202, 219, 224, 232, 236, 244, 265, 266, 268, 269, 272
çocuksu	50, 191, 217
gönül	50, 53, 61, 128, 129, 133, 159, 198, 216, 227, 262, 265, 269, 272

karı	50, 150, 151, 246, 261, 267, 277
kayış	51
çingirak	51
soylu	51, 76, 100, 123, 131, 156, 159, 192, 202, 219
önce	51, 144, 146, 190, 223, 230, 237, 241, 244, 251, 256, 280, 281
tay	51,62
koç	51
köpek	51, 86, 87, 102, 106,111, 123, 198, 204, 24
bucak	51, 55, 60, 103,109,110, 230
batak	51
sivri	51, 57,110, 116,155, 168, 256, 257, 258, 265
ipek	51, 59, 132, 257
avcılık	52
direk	52, 56, 64, 66, 98, 108, 125, 128, 188, 209, 230, 231, 232, 263
çizgi	54, 87, 137, 174, 202, 265, 271
ayı	54
çalı	54, 73, 80,130, 133, 135, 136, 192, 193, 194, 203, 215, 222, 250, 253, 255, 258, 276
bacak	55, 57, 58, 86, 95,110, 145, 174, 199, 223, 227, 238, 239, 254, 259, 261
göbek	55, 56,125, 218
göçebe	55, 72, 73, 74
kötülük	55, 113, 114, 144, 157, 160, 161
kargı	55, 56, 60
çöl	55
boyunlu	55
yağız	56, 65, 175
işleme	56,130, 257, 263, 271
temren	56, 60
tutsak	56, 57, 143,155, 263
kıvılcım	56,110, 186, 217, 232, 251, 252, 257, 258
seksen	56
doksan	56
yoz	56, 128, 156, 181, 219, 249, 250
kel	117, 143, 224, 279
tütün	57

kemik	57, 69, 74, 82,111,112, 146,155, 181, 194, 217, 249, 264
yara	57, 58, 59, 101, 104, 143, 149, 205, 243
yarım	57, 104, 195, 206, 222, 254, 274
kanlı	57, 60, 68, 136,153, 194, 257, 258, 259, 273, 279
öksüz	58, 146, 234, 243
kırk	58, 126, 164, 195, 196, 197, 199, 264, 268
sancak	58, 59, 269, 272, 280
tuğ	58, 125, 134, 190, 198, 209, 269, 272, 280
yem	59,109
irin	59
som	59, 60,109,110,118, 209
ağa	59, 77, 81,112,118,119, 143, 144, 183, 186, 201, 204, 220, 240, 242, 243, 244, 247, 265, 266, 267, 268, 269
üzengi	59, 76, 118, 171
nene	59
un	59,111
çelik	60, 129, 148, 156, 178, 186, 192, 238
ordu	60, 197
konuk	60, 76,77, 93, 95, 172, 177, 186, 200, 207, 230, 235, 236, 237
halı	60, 66, 74, 77, 86, 125, 178, 242
keskin	60, 104, 137, 211, 222, 257, 258
bıçak	60, 137, 204, 205, 206, 215, 249, 261
gömlek	60, 81, 128, 131, 141, 153, 166, 259, 273
çoşkun	60, 179, 201, 202, 276
gelin	61, 118, 225
duvak	61
ölü	61, 64, 77, 91, 99, 103, 111,119, 125, 126, 138, 144, 147, 151, 152,153, 178, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 203, 242, 248, 253, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 272, 280, 281

mutlu	61, 64, 65, 75, 190, 232, 253
eyer	62, 76, 161, 196, 247, 249
kaplan	62, 206, 251, 264, 265
çalılık	63, 80, 81, 82, 96, 110, 136, 215
sıva	63, 130
otlak	63, 64, 123
kıraç	63, 90, 112, 157, 222, 224, 246, 247
firez	63, 103, 104
sağlıklı	63
saman	64, 217
kuru	64, 104, 150, 190, 195, 219, 222, 260, 272
çiğ	64, 65, 94
ıssız	64, 127, 132
yağ	64, 86, 108, 114, 119, 143, 204, 219, 266
at	62, 64, 65, 68, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 87, 95, 96, 100, 101, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 117, 118, 123, 124, 125, 126, 129, 134, 138, 140, 155, 156, 157, 161, 171, 173, 175, 187, 192, 202, 203, 204, 205, 212, 217, 221, 226, 228, 241, 244, 246, 247, 248, 249, 253, 254, 257, 258, 259, 260, 263, 264, 269, 271, 273, 274, 276, 280, 281
iğrenç	64
çekirdek	64, 232
sevgi	64, 148, 172, 185, 218, 232, 260, 264, 276
doğa	64
ilik	64
karın	65, 76, 111, 133, 172, 277
kazık	65, 87, 89, 90, 195, 248, 254
doğan	65, 210
atmaca	65
tutku	65
dayı	65
kuşluk	65, 115, 172, 197, 204, 234
yaka	65, 199
düğme	66, 255
turna	66, 161
buyur	66, 81, 94, 176, 184
oyma	66, 271
oğuz	67

geleneksel	67
örgüt	67
seçim	67, 102
görgüsüz	67
oklava	67, 186
korkunç	67, 175, 257
kutsal	68, 69,93, 93, 163, 165, 172, 190, 197, 198, 201, 209, 229, 231, 236, 237, 248, 263
bayram	69, 190, 245, 276
av	69, 137, 167, 168, 169, 172, 211, 251
elli	70, 82, 101,119, 133, 223, 240, 241, 269
ödev	71
sarışın	71, 164
salgın	71, 79, 80, 178
değirman	72
kamış	73, 80,110, 136, 137, 142, 211, 212, 213, 214, 215
kamışlık	111, 167, 210, 215
çit	73
huğ	73, 79, 81
sıcak	73, 75, 79, 80, 101,109, 142, 148, 200, 218, 263
dam	73, 136
aydın	74, 259, 279
özgür	74, 263
örnek	74
kargış	74,155
oda	74, 100, 125, 178, 182, 183, 234, 235, 268
ünlü	74
koltuk	74, 77, 178, 178, 218, 221, 271
özel	75
başkan	75, 81, 86, 102, 164, 266
düş	75, 124, 144, 188, 198, 202, 221
güvenilir	75
gelecek	75, 269
çil	75
sorgu	75, 206
yanak	75, 87,112, 124,129, 139
dağarcık	75
armağan	76, 103
kucak	76, 182, 192, 241, 252, 261, 267, 269, 276
süs	76, 225

dizgin	76, 173
bohça	76, 231, 257
görenek	76, 100, 253, 264
tanrı	77, 172, 177, 186, 226, 233, 235, 236, 237
olay	79
kerpiç	80
sevgili	80
çılginca	80
kıvanç	81, 95, 161, 185, 226, 238, 245, 250, 268
saygılı	81, 173, 174, 178, 218
ucuz	82, 99, 157, 269
ıslak	87, 89, 118, 123, 128, 174, 195, 217, 232
katır	87
kovan	88, 90
boğa	89, 90, 91, 109, 110, 261, 277
ip	89, 269
denge	89
korkak	90, 135, 143, 191, 232
çakır	90
suçlu	91, 92
güçlü	92, 217, 218
yanlışlık	92
bölge	92, 93, 206
çizme	93, 156
kırbaç	93, 175
evet	93
saygısız	93
yaşlılık	93, 217
etek	94
üst	96, 144, 155, 192, 197, 203, 208, 210, 219, 223, 225, 227, 240, 242, 243, 245, 249, 251, 254, 263, 271, 272
ufak	98, 111, 256
yalnız	99, 132, 143, 202, 206, 207, 244, 256, 259, 268, 269, 277
yorgan	100
çavuş	100, 121, 207
kılçık	101, 103
kutlu	102
dana	103, 200
göğüs	103, 136, 271
sözcük	103, 124, 182, 184, 199, 259
sığır	104
yılgin	104, 157, 203

çivi	104, 146
ilik	105, 259
yas	106
yön	107,155, 157, 172, 188, 229, 234, 247, 255, 256
kurbağa	107, 184
sağır	107, 171, 257, 277
serçe	108,111, 228, 237, 245
kül	109, 139, 140, 212, 251, 281
kolanlı	109
yalçın	109
kova	110, 198, 232
geniz	110
elmacık	112
yumruk	113, 206
düğüm	113
köprü	115, 196, 248
ebemkuşağı	115
boncuk	115, 199, 209
erkeç	115
çan	115, 126, 204
düzgün	115
kumluk	115,116,156
alıcı	115
karşılık	116, 147, 148
toptan	117
büklüm	117
yığın	117, 214
küşüm	118
soru	118
kasık	119
alay	119, 150, 183, 191, 227, 267
bal	119, 143, 266
dar	120, 191, 201
dilenci	122
yük	123, 225
kepir	123, 204
pırlı	123
tekerlek	123, 253
görkem	124, 125,127, 190, 204, 263, 266, 268
mutluluk	124, 161, 163, 277
sağlıcak	124, 147, 183, 203, 231
anı	125
uğultu	127, 171, 257, 258, 259
yüzük	127, 225, 242
düğün	127,130,132, 196, 245, 268
sümüklü	127

kirli	128, 217, 254
kir	130, 197
durum	128,153
dayak	128, 150, 211
alev	128
yaman	129, 203, 206, 250, 262, 273
ağ	129
küpe	130, 158, 242, 257
ören	130, 169, 199, 210, 256
toy	132
verimli	133, 219
çemrek	133
çığlık	133, 135,155, 214, 246, 257, 259
sırça	134, 186
şişman	134, 143, 156, 175
öküz	134
yaralı	135, 205, 206
topal	136
duygu	136, 193, 221, 232, 264
söğüt	136, 137, 141, 167, 170
kırık	136, 141, 183
düdük	136, 137, 142, 163, 164, 166, 167, 213
seki	136, 202
çakı	137, 138
ayakkabı	137
yalan	138, 246, 259
hırsızlık	138, 206
hıltanlık	140
inançsızlık	141
öç	141, 146, 147, 194, 197, 205, 227
güvenli	142, 176
anlaşma	143
çocukluk	143, 191
bağ	143, 254, 255
yalım	144
kızgınlık	144
sonuç	144
kalça	144, 145
diken	145, 274
kabak	145, 147
yaratılış	146
kimsesiz	146
ayaz	146
çanak	147, 254
yağlık	147

dolu	148, 212, 218, 242
yağlı	148, 168
küşümleme	148
dün	149, 219, 220, 235, 248
çatışma	149
amca	149, 150
buzadı	149, 150
soyka	149
soğan	150
katık	150
kaşık	150
ün	150, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 186, 196, 200, 217, 254, 265, 266
güvenç	150
beyin	151
kimse	151
kızgın	151, 230, 238, 278
üzgün	152, 253
ögüt	152, 181
uşak	157, 184, 186, 187, 188
avurt	157
teyze	158, 159, 165
kirpik	159, 161, 195, 260
güzellik	159, 180, 184, 186, 191
çaba	160, 208, 217
inanç	160
küçüklük	161
koyu	161, 199, 245, 256
yavaş	161, 173, 202, 232, 233, 251, 260, 275
bebek	162, 182, 204, 229, 233, 267
sipsi	163
giz	163, 165
öd	163, 244
yiyecek	164
gizli	165, 269, 272, 273
değirmen	166
örs	166, 217, 250, 252, 253, 258
sürgü	166, 208
kenet	166, 208
gaga	168, 254, 256, 258
direnç	169
yapı	171, 229, 231
kaldırım	171, 237, 238, 239
enik	172, 179
balta	172

kaytan	174
boya	174, 196
dazlak	178
sağlık	179, 185, 186
kın	181, 184, 185, 198, 238, 251
imece	190
er	190, 201, 205, 231, 234, 235, 236, 237
kul	191, 225
kapalı	192, 256
eğri	195, 227
damga	198, 209, 253, 254, 263, 264
đuru	200
değer	200
uğer	200, 248, 256
yayık	203, 204
genç	204, 219
komutan	205, 206, 207, 208, 209
yırtıcı	206, 251, 256, 271
kaynak	207, 232
dipçik	208
atmaca	210
bakan	219, 233
karga	231
varlık	232
dirlik	233
dinç	235
tanık	240
tunç	241
ütü	242
orak	242
örtü	244
kulaç	245
adak	245
kaygı	245
kaplumbağa	245
avcı	246
tekne	250
sal	253
soyka	253
yular	254
san	254
takım	255
baykuş	256, 258, 259
kıvrak	256
güvercin	256
gergin	256
kıskaç	256

durgun	257, 267
tutam	257
sayı	257, 266
yeniden	258
boşluk	258
açık	258
olağan	258
ıslık	258, 259
kekik	260
ekşi	260
tiksinti	260
azgın	261
çadır	12, 13, 15, 24, 32, 35, 40, 41, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 60, 61,63, 65, 66, 68, 73, 74, 75, 81, 82, 86, 87, 91, 94, 98, 100, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 125, 126, 128,130, 131, 134, 135, 138, 158, 190, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 262, 263, 264, 268, 269, 270, 271, 272, 275, 276, 280, 281
üzüm	264
tapınak	264
görgü	264
bilgi	264
us	264
tor	264
başarı	265
çatlak	265
gırtlak	265
tören	266
içki	266
dul	267
etki	267
kursak	268
deney	269

8.ARGÖ

Argonun nerede ve ne zaman çıktığı bilinmemekle birlikte Fransızca bir kelime olduğu ve Fransızcadan dilimize geçtiği bilinmektedir. Türkçede ise ilk argo söylemlerine Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lügâti 't-Türk* eserinde karşılaşılmaktadır.

Genel dilden farklı bir yerde olan, kendilerini saklamayı arzulayan şahıslar veya gruplar tarafından kullanılan, anlaşılması daha zor olan ve kulağa nahoş gelen lisan olarak kabul edilir. Yabancı lisanlardan birebir veya değiştirilerek alınmış sözcük, deyim veya kalıpların yanı sıra; genel dilde geçen sözcüklere alışlagelmiş anlamlarından ziyade, farklı anlamlar atfedilen ve uzak anlamın esas alındığı dil olarak da tanımlanabilir.

Ferit Develioğlu argoyu “toplumda belli bir gruba veya sosyal bir sınıfa mahsus olan ve genel dilin koynunda asalak bir kelime hazinesi bulunan konuşma sistemleri” olarak tanımlamıştır (1990, s. 14).

“... argo, özel diller zümresindedir; genel dilin kelimelerine bazı özellikler vermek ve özel kelimeler katmakla meydana gelmiştir. Özel diller ise, genel dilden ayrılarak, küçük sosyal gruplara bağlı kimseler arasında, az çok gizli düşüncelerin anlatılmasına yarayan ve canlı dillerin ortak mihrakı üstünde gelişen dillerdir (Develioğlu, 1990, s. 21).”

Argonun söz varlığı, ortak lisandaki sözcüklere bireysel ve özel anlamlar yüklenerek, bazı sözcüklerde kasıtlı farklılıklar gerçekleştirilerek; aynı dilin lehçelerinden, ağızlarından yahut yabancı kökenli öğelerden faydalanılarak, kimi zaman da eskimiş öğeler tekrar kullanıma sunulmuş olarak oluşturulur. Bu oluşturma esnasında bilhassa toplumun ekseriyetine hâkim olan olay ve durumlara dikkat edilerek davranılır ki toplum onu benimsesin ve kullansın. Bundandır ki her dönemin, her kuşağın bir argosu vardır (Gürsoy, 2002).

Argonun meslek dili, özel dil gibi tanımlamaları olsa da en genel tanımıyla bir sözlü dildir. Argo yapma bir dil olarak nitelendirilse de laboratuvar ortamında meydana gelmemiş doğal bir dildir.

Belli meslek topluluklarının anlaşması yoluyla meydana gelen argonun sınırlarını çizmek oldukça zordur. Argoda meslek dilinden kelimeler karşımıza çıkmakla birlikte her meslek dilini argo olarak tanımlandırmak doğru değildir.

Argonun kelimelere mecazlar yüklenmesi, bozulması, anlamının farklılaşması gibi yollarla meydana geldiği görülmektedir.

Argonun niteliklerini en genel anlamıyla şu şekilde sınırlandırabiliriz:

“1) Argo bir dil oluşumu ile ortaya çıkmaktadır.

- 2) Argo, içerisinde mecazlar barındırır.
- 3) Argo sayılan sözcük, birçok anlamı içinde barındırabilir.
- 4) Toplumun tüm kesimi tarafından kullanılmayabilir.
- 5) Argo cümlede anlatış canlılığı oluştursa da cümleyi kabalaştırır (Arslan, 2009)”.

Argo cümleye kaba bir anlam katsa da cümlede canlılık, renklilik ve ifade çeşitliği katması açısından dilimizde önemli bir yere sahiptir.

8.1.ESERDE GEÇEN ARGO KELİMELER

analarının nikahını istemek

“Analarının nikahını isterler.” (116. s.).

anasını satmak

*“Ondan sonra bir yolunu bulacağım, **anasını satayım** Halili de öldüreceğim.” (151. s.).*

cartlağı çekmek

*“Bu gece değilse yarın gece **cartlağı çekeceksin** aslanım.” (154. s.).*

göt atmak

*“Bilseniz, bir bilseniz, ah bir bilseniz sevincinizden şimdi **göt atardınız** emmiler!” (90. s.).*

ulan

*“**Ulan** ne biliyorsunuz Allahın benim her istediğimi yapacağını?” (13. s.).*

Tablo 8. 1. Eserde Tespit Edilen Argo Kelimeler

Argo Kelimeler	Sayfa Numaraları
analarının nikahını istemek	116
anasını satmak	151
cartlağı çekmek	154
göt atmak	90

ulan	13, 29, 75, 76, 92, 102, 111, 143, 144, 145, 146, 148, 152, 203, 214, 215, 230
------	--

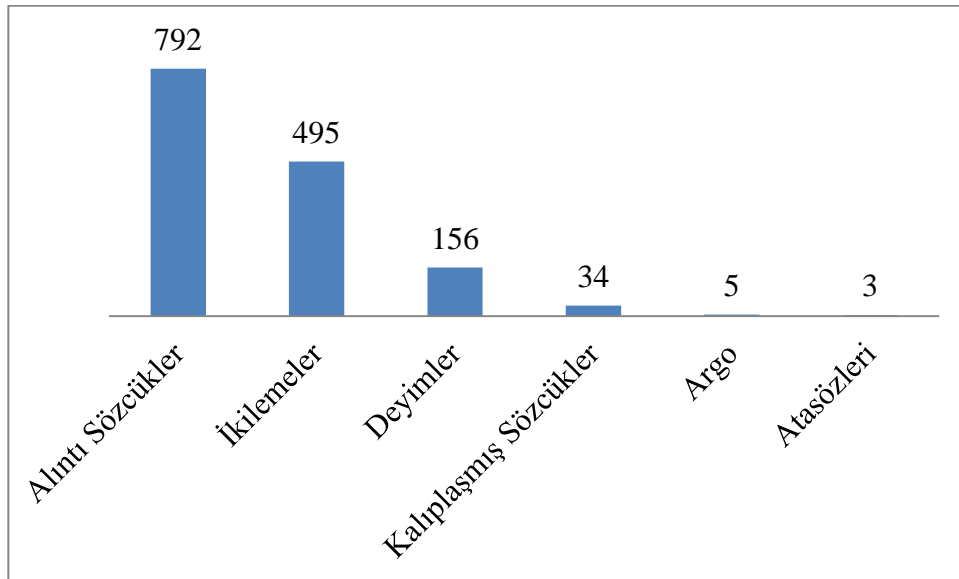
SONUÇ

Türkçe söz varlığı açısından zengin bir dildir. Söz varlığına bakıp bir milletin kültürünü, gelenek ve göreneğini, yaşam şeklini görebiliriz. Aynı zamanda söz varlığını kültürün hem aynası hem de taşıyıcısı olarak nitelendirebiliriz. Bu çalışmada Türkçenin söz varlığı açısından ne kadar zengin bir dil olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Yaşar Kemal, *Binboğalar Efsanesi* adlı eserinde bu zenginliği bize göstermekten geri durmamıştır.

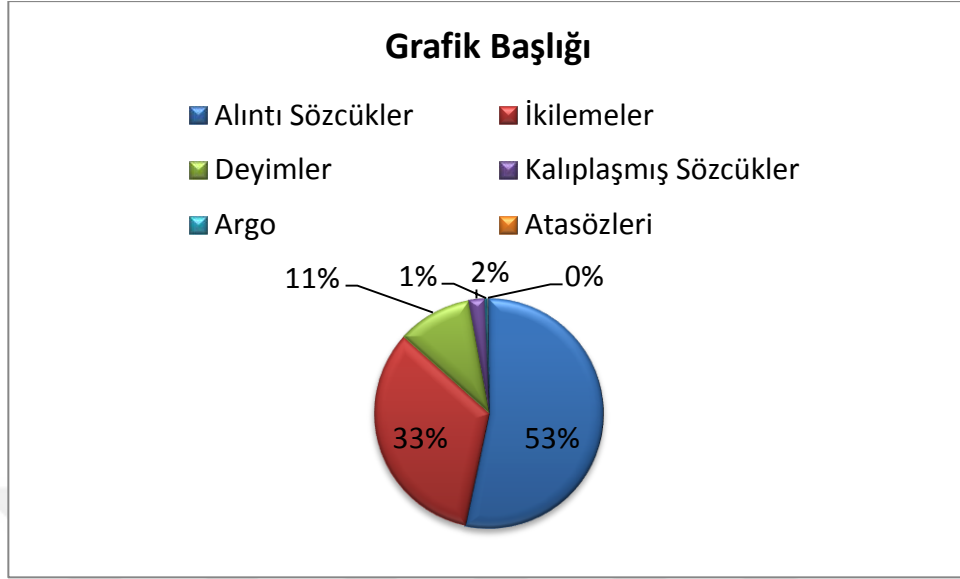
Bu çalışmada Yaşar Kemal'in *Binboğalar Efsanesi* adlı eserinde Türkçenin söz varlığını ne oranda ve ne şekilde kullandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yazarın kelime dağarcığı ve eserde kullanmış olduğu dilin özelliklerine dikkat çekilmiştir. Böylelikle bu çalışma Yaşar Kemal ve *Binboğalar Efsanesi* eseri hakkında yapılacak olan çalışmalar için de bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Çalışmamızda söz varlığı türlerine göre sınıflandırılmıştır. İkilemeler, atasözleri, deyimler, argo, kalıp sözler, yabancı kelimeler, argo olmak üzere söz varlığı toplam altı ana başlık altında ele alınmıştır. Buna göre ikilemelere dair açıklamalar ve ikilemelerin tasnifi başlıklar halinde verilmiştir. *Binboğalar Efsanesi* adlı eserde bulunan ikileme örnekleri de geçtiği cümleyle birlikte örnek olarak başlıklara uygun şekilde yerini almıştır.

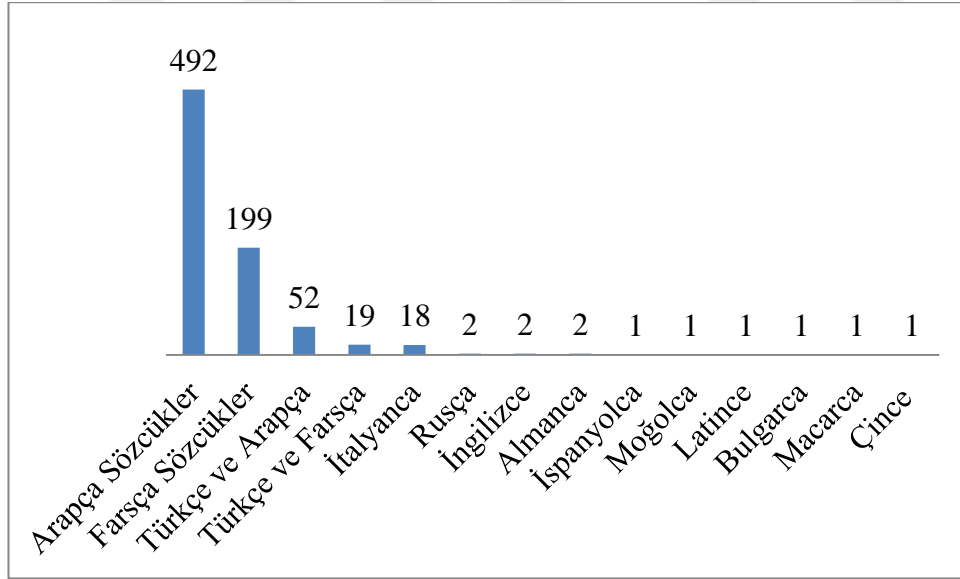
Yaşar Kemal'in *Binboğalar Efsanesi* adlı eserde geçen ve tespiti yapılan söz varlığı unsurlarının sayısal değerlerini gösteren tablolar:

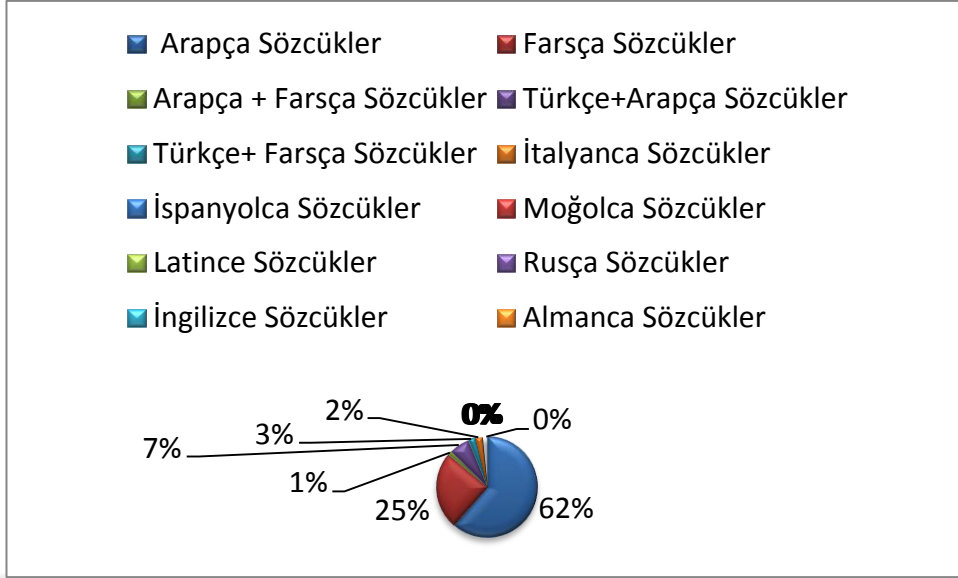
Grafik 1. Eserde Geçen Söz Varlığı Unsurları

Grafik 2. Eserde Geçen Söz Varlığı Unsurlarının Yüzdelik Dağılımı

Grafik 3. Eserde Geçen Alıntı Kelimeler

Grafik 4. Alıntı Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı

Binboğalar Efsanesi adlı eserde deyimlere de oldukça fazla yer verildiği görülmektedir. Deyimler toplumun geçmişteki yaşantılarına ışık tutar ve bu yaşantılar neticesinde şekillenirler. Çalışmamızda da bu deyimlere ve eserde geçtiği cümlelere yer verilmiştir.

Atasözleri de tıpkı deyimler gibi bir toplumun geçmişine ışık tutar ve yine deyimler gibi yaşantı sonucu meydana gelmişlerdir. Eserde atasözlerine deyimler kadar sık rastlanmamıştır. Eserin oluşumunda deyimlerin atasözlerinden daha fazla söz varlığına katkısı olduğu görülmektedir.

Binboğalar Efsanesi adlı romanda argo kelimelere de yer verilmiştir. Eserin belli bölümlerinde argo kelimelerin geçtiği tespit edilmiş ve kelimeler çalışmamızda cümle içinde geçtiği şekilde yer almıştır.

Çalışmada eserin söz varlığının belirlenmesi temel amaç olup aynı zamanda yazarın dili kullanım şekli hakkında da çıkarımlarda bulunulmuştur. Yaşar Kemal genellikle kısa cümleler kurar: Yaşar Kemal'in diline baktığımızda sade, anlaşılır bir yapıda olduğu görülür. Özellikle üslubunu yöresel konuşma özellikleri meydana getirmektedir denebilir.

Söz varlığını oluşturan diğer bir başlık ise Türkçe ve alıntı kelimelerdir. Çalışmamızda Türkçe ve alıntı kelimeler tespit edilip sınıflandırılmış ve kelimeler hangi sayfalarda yer alıyorsa tablo halinde belirtilmiştir.

“Yaşar Kemal’in *Binboğalar Efsanesi* Romanında Söz Varlığı” adlı çalışmamızın yazarın üslubuna ışık tutması ve kullandığı kelime hazinesinin niteliğini ortaya koyması bakımından bu konularda çalışacak araştırmacılara katkı sağlayacağı ve yol göstereceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Açıklamalı atasözleri sözlüğü.* (1992). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ağakay, M. A. (1953). *İkizlemeler Üzerine*. Türk Dili, 189-191.
- Aksan, D. (1996). *Türkçeni söz varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2009). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri sözlüğü-1*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Deyimler sözlüğü-2*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (2009). *Bölge ağızlarında atasözleri ve deyimler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktunç, H. (2002). *Büyük argo sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Arslan, M. (2009). *Argo kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Aydın, M. (tarih yok). *Açıklamalı deyimler sözlüğü*. Ankara: Emek Yayın Dağıtım.
- Banguoğlu, T. (1979). *Türkçenin grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Bingölçe, F. (2001). *Kadın argosu sözlüğü*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çiftlikçi, R. (1997). *Yaşar Kemal yazar-eser-üslup*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Demir, N., Yılmaz, E. (2012). *Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Demircan, Ö. (2012). Türkçe ikilemenin özüne doğru. *Dilbilim*, 61-92.
- Develioğlu, F. (1990). *Türk argosu*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, H. (2018). *İkiz kelimelerin tarihi hakkında*. DTCF Dergisi, 283-286.
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergül, S. (2021). *Hasan Ali Toptaş'ın romanlarının söz varlığı üzerine*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökdayı, H. (2008). *Türkçede kalıp sözler*. Bilig, 89-108.
- Gülensoy, P. D. (2007). *Türkiye Türkçesi Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü 1-2*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Gürsoy, E. (2002). *Türk kültüründe argo*. Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayını.
- Güzeliş, E. (2022). *Samim Kocagöz'ün romanlarında söz varlığı*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Ankara: Türk Dil Kurumu .
- Hengirmen, M. (2002). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2007). *Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2011). *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İmer, K. (1991). *Türkçenin sözvarlığındaki yeni öğeler*. Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 18-28.
- Kalaçay, Ş. B. (2020, Haziran). *Türk Kalbi adlı eserde ikilemelerin yapısı*. Bartın, Türkiye: Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.
- Kanar, P. D. (2012). *Arapça Türkçe sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, P. D. (2013). *Farsça Türkçe sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karadeniz, B. B. (2018, Mayıs). *Yaşar Kemal'in "Ağrıdağı Efsanesi" adlı romanının söz varlığı bakımından incelenmesi*. İstanbul.
- Karahan, L. (2010). *Türkçe söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kemal, Y. (2020). *Binboğalar Efsanesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Külekçi, N. (2011). *Açıklamalar ve örneklerle edebi sanatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, E. (2000). *Deyimler sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özsoy, E. (2019). *Elif Şafak'ın Mahrem romanında söz varlığı*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Ş. (2019, Mart). *Sabahattin Ali'nin romanlarında söz varlığı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, T. (2021). *Reşat Nuri Güntekin'in Acımak adlı romanının söz varlığı*. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe deyimler sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Saraçbaşı, M. E. (2010). *Örnekleriyle büyük deyimler sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sert, A. (2021). *Rasim Özdenören'in "Hastalar ve Işıklar" ile "Uyumsuzlar" adlı hikâye kitaplarında söz varlığı*. Uşak: Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sürkit, H. (2022). *Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır romanındaki söz var.* Iğdır: Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Şahin, H. (2019). *Türkçede m'li tekrarlar üzerine*. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları, 60-66.
- Tan, N. (2020). *Türkiye'de genel atasözü ve deyim sözlüklerinde anlam verme çalışmalarına toplu bir bakış*. Ankara, Ankara: Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi.
- Türk dil kurumu sözlükleri*. (1932). TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır
- Türkben, T. (2018). *Ömer Seyfettin hikayelerinin Türkçenin söz varlığı bağlamında incelenmesi*. Türklük Bilimi Araştırmaları, 215-251.
- Türkhan, A. (. (1999). *Konuşan deyimler ve atasözleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yalçın, C. (2002). *Deyimler sözlüğü*. Ankara: Tutibay Yayınları.
- Yavuz, S., Telli, B. (2013). *İç Anadolu Bölgesi ağızlarında geçen ikilemeler üzerine bir değerlendirme*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Yenen, Y. (2010). *Aşık Veysel'in şiirlerinde ikileme*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Yiğit, U. (2020). *Yaşar Kemal'in "Çakırcalı Efeé Romanındaki Söz Varlığı*. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK 1. Tez Değerlendirme Formu

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı: Seda ÖKSÜZ		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapakdaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Öğrencinin imzası

